

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

Elektroniczne czasopismo Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

ISSN 2299-565X

BiE

PRAWO BIBLIOTECZNE

2013 nr 4

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

2013 nr 4

redaktor prowadzący numeru
Halina Grzywacz

PRAWO BIBLIOTECZNE

2013 nr 4

Rada programowa

dr hab. prof. UP Hanna Batorowska, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Krystyna Drożdżewicz, Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie, Polska
Laudalina Esteireiro, Biblioteca Central da Biblioteca, Arquivo e Museu Universidade dos Açores, Ponta Delgada, Portugalia
dr Güssün Güneş, Central Library, Department of Information and Records Management, Marmara University, Sztambuł, Turcja
Shai Inbar, Central Library, Levinsky College of Education, Tel Awiw, Izrael
dr Lidia Ippoldt, Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie, Polska
dr Luc Leguerinel, Instytut Neofilologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr Małgorzata Niziołek, Instytut Neofilologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr hab. Maria Piłtypczak-Majerowicz, Polska
Beth Posner, Library Resource Sharing, The Graduate Center of the City University of New York, Stany Zjednoczone Ameryki
dr Stanisław Skórka, Biblioteka Główna, Instytut Nauk o Informacji, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr Bogumiła Twardosz, Biblioteka Główna, Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Polska
dr Renata Zając, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Redaktor naczelny

mgr Ewa Piotrowska, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Redaktor prowadzący numeru

mgr Halina Grzywacz, Biblioteka Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Opracowanie graficzne i łamanie

mgr Barbara Krasieńska, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Bartłomiej Siedlarz, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Administrator

mgr inż. Mirosław Uram, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Czasopismo jest dostępne na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0).
Publikacja recenzowana.

ISSN 2299-565X

Wydawca

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego
30-084 Kraków, ul. Podchorążych 2
tel. (12) 662-63-61, fax (12) 637 22 43
strona: <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie>

Spis treści

Od redakcji (Halina Grzywacz)	9
---	---

ARTYKUŁY

Wyimki prawne z Katechizmu biblioteki Paula Ladewiga (Zdzisław Gebołyś)	15
Biblioteki główne szkół wyższych jako uczelniane ośrodki informacji o prawie autorskim (Bolesław Howorka)	25
Rechtsgrundlagen der wissenschaftlichen Bibliotheken in Österreich (Johanna Rachinger)	43
Podstawy prawne działalności bibliotek naukowych w Austrii (Johanna Rachinger)	51

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA BIBLIOTEK

Biblioteka jest bramą w czasie (Angelika Madura)	61
„Regalik” (Paulina Knapik)	65

SPRAWOZDANIA

Sprawozdanie z konferencji Rozwój kompetencji pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania pracy szkoły (Warszawa, 10-12 października 2013 r.) (Agnieszka Fluda-Krokos)	71
<i>Biblioteka akademicka: infrastruktura – uczelnia – otoczenie.</i> Konferencja Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach (Renata Ciesielska-Kruczek)	77
W przestrzeni wiedzy, czyli z wizytą w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger (Dorota Witczak, Krzysztof Sobkowiak)	81

WYDARZENIA

<i>Biblioteka – Twój czas, Twoje miejsce</i> – sprawozdanie z 8 Forum Młodych Bibliotekarzy (Bartłomiej Duda, Piotr Mile)	93
--	----

REKOMENDACJE

Nowości w Bibliotece Głównej UP w Krakowie (Gabriela Meinardi) . . .	103
--	-----

Regulacje prawne w bibliotekarstwie polskim. Bibliografia za lata 2010 – 2013 (w wyborze) (Monika Polak)	105
Zagraniczne publikacje z zakresu prawa autorskiego z lat 2008-2013 (Ewa Piotrowska)	117
Howorka Bolesław — Prawo autorskie w pracy bibliotekarza (Marta Ślusarek)	125
Tomkowski Jan — <i>Zamieszkać w Bibliotece</i> (Jadwiga Matuszczak). . . .	129

Halina Grzywacz

Redaktor prowadzący nr 4 *Biblioteki i Edukacji*

Od redakcji

Regulacje prawne w bibliotekarstwie polskim są podstawą stanu wiedzy i poglądów całego środowiska zawodowego. Są niezbędne do tworzenia, organizacji i funkcjonowania bibliotek. To wiarygodne i trwałe źródło informacji dla tych placówek i ich pracowników. I choć mocno rozproszone w przepisach prawodawstwa polskiego, to jednak zajmuje w nim swoje ugruntowane miejsce. Ma przecież swoją historię sięgającą okresu Wolnego Sejmu Polskiego i solidną podbudowę w najważniejszych aktach prawnych zawartych w Konstytucji Sejmu z dnia 14 października 1773 r., która powołała Komisję Edukacji Narodowej, a w niej zawarto ustalenia dla bibliotek. Podobnie w *Dekrecie o bibliotekach* z kwietnia 1946 r. oraz w długo oczekiwanej *Ustawie o bibliotekach* z kwietnia 1968 r. czy w obecnej *Ustawie o bibliotekach* z czerwca 1997 r. To także pakiet ustaw i rozporządzeń regulujących pracę tych instytucji reprezentujących środowiska edukacji, nauki, techniki i kultury. Obecnie niezwykle ważne są problemy dotyczące spraw zawodu bibliotekarza i jego deregulacja, która bardzo niepokoi środowisko. Brak umocowań prawnych dotyczących egzaminów na bibliotekarzy dyplomowanych, które mają ponad 50-letnią, a wliczając okres przedwojenny i przepisy z 1932 r. 80-letnią tradycję. Szczególne miejsce w ostatnim czasie zajmują nowe wyzwania związane z zastosowaniem prawa autorskiego w bibliotece, z uregulowaniami prawnymi dotyczącymi digitalizacji zbiorów i udostępniania ich w domenę publicznej.

Znajomość podstaw prawa ogólnego i przepisów zawodowych jest powinnością przede wszystkim pracowników pełniących funkcje kierownicze. Przepisy prawne nie powinny być obce także pracownikom na różnych szczeblach organizacji pracy biblioteki. W obecnych czasach jest to standard. Nieznajomość prawa i niewłaściwa interpretacja bywa przyczyną wielu sporów i nieporozumień. Regulacje prawne przyjęte obecnie wyznaczają pewne kierunki rozwoju i działań placówek bibliotecznych, określają podstawowe zasady or-

ganizacji pracy, normalizują sprawy zawodowe, przyczyniają się do tworzenia nowoczesnych standardów pracy. Powstają nowe koncepcje i ustalenia prawne, które są konieczne i niezbędne w dostosowaniu się pracy bibliotek do nowych rozwiązań uwarunkowanych przepisami powstałymi w ich otoczeniu prawnym. Szczególnym wyzwaniem są nowe nośniki i typy dokumentów powstałych na bazie nowych technologii, które normalizują sposób odbioru utworu i jego nowoczesną formę.

Obecny nr 4 czasopisma „Biblioteka i Edukacja” jest zbiorem prac, w których poruszono wiele problemów bibliotek europejskich od czasów kształtowania się zawodu bibliotekarza oraz bibliotek naukowych, aż do chwili obecnej, kiedy prawo autorskie ma wpływ na funkcjonowanie tych placówek, wytyczając ich prace i strategię, zarówno w Polsce jak i dla przykładu w Austrii.

Numer bieżący zawiera bardzo ciekawą publikację Zdzisława Gębołysia o wymiarkach prawnych w *Katechizmie biblioteki* Paula Ladewiga, jednego z prekursorów nowoczesnych niemieckich bibliotek publicznych na przełomie XIX i XX w., autora wielu publikacji z zakresu bibliotekarstwa. Wśród nich ważną pracą jest wydana w 1912 r. *Politik der Bucherei* oraz jej skrót *Katechismus der Bücherei*, wydany w 1914 r. Przemyślenia w nich zawarte są nadal aktualne pomimo mijającej już setnej rocznicy ich opublikowania.

Kolejnym bardzo interesującym tekstem jest artykuł Bolesława Howorki. Przedmiotem rozważań autora są problemy funkcjonowania bibliotek szkół wyższych wobec istniejących przepisów prawa autorskiego i bibliotecznego oraz uwagi na temat pracy bibliotekarzy dyplomowanych w tych instytucjach.

Wyróżnieniem dla naszego numeru jest publikacja dyrektora Biblioteki Narodowej Austrii. Pani Johanna Rachinger zaznajamia nas z podstawowymi przepisami prawnymi dotyczącymi bibliotek naukowych w Austrii w świetle przepisów prawa autorskiego. Autorka skupia się na trzech zasadniczych zagadnieniach: *Ustawie o muzeach federalnych* (2002), będącej podstawą prawną funkcjonowania Austriackiej Biblioteki Narodowej, *Prawie autorskim* w bibliotekach oraz aktualnych obszarach problemowych, m.in. na *Ustawie o Uniwersytetach* z 2002 r. obowiązującej od 1.01.2004 r. (Od tego czasu wszystkie austriackie uczelnie dostarczają egzemplarz obowiązkowy rozpraw doktorskich i habilitacyjnych do Austriackiej Biblioteki Narodowej, a prace magisterskie otrzymują biblioteki macierzyste uczelni). Ponadto w artykule zawarte są informacje dotyczące *Prawa medialnego*, w którym zawarto przepisy regulujące dostarczanie egzemplarza obowiązkowego.

W dziale tematycznym „Działalność edukacyjna bibliotek” Angelika Madura pisze o nieograniczonym dostępie do Internetu, a w nim do katalogów bibliotecznych, o możliwościach korzystania z literatury w tradycyjnej i elektronicznej formie, o nowoczesności funkcjonujących bibliotek i dostępie do nich każdego użytkownika bez względu na wiek. Natomiast Paulina Knapik prezentuje nowe czasopismo Nowohuckiej Biblioteki Publicznej „Regalik”. Jest to kwar-

talnik dla dzieci i młodzieży w wieku 10-14 lat, na łamach którego pracownicy Biblioteki podejmują próbę aktywizacji czytelników, zachęcają do czytania i dzielenia się opiniami na temat lektur. Kwartalnik promuje książki, czytelnictwo, działalność Biblioteki, a także Nową Hutę.

Numer 4 posiada również sprawozdania pracowników Uniwersytetu z konferencji, w których brali udział oraz z podróży odbytej w ramach Erasmus. Agnieszka Fluda-Krokos w swoim sprawozdaniu z konferencji *Rozwój kompetencji pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania pracy szkoły* (Warszawa, 10-12 października 2013 r.) zwróciła uwagę na bardzo istotne zadania stojące przed obecnymi bibliotekami pedagogicznymi. Celem obrad było przedstawienie nowych problemów, jakie postawiono przed tymi placówkami, m.in. "1) zadania edukacyjne związane z realizacją procesu informacyjnego (potrzeba, selekcja, wyszukiwanie, gromadzenie, ocena, opracowanie, wykorzystanie, udostępnienie), 2) zadania edukacyjne związane z funkcjonowaniem w różnych obszarach kultury informacyjnej (samokształcenie, kompetencje medialne, komunikacyjne, czytelnicze, umiejętności techniczne), 3) zadania edukacyjne dotyczące aspektu kulturowego alfabetyzacji informacyjnej i wychowania do informacji (świadomość informacyjna, etyka korzystania z informacji, postawy wobec informacji, zachowania użytkowników, kultura osobista), organizowania i wspomagania szkół i bibliotek szkolnych". Było to bardzo ciekawe spotkanie, w którym wzięli udział pracownicy bibliotek pedagogicznych z całego kraju.

Renata Ciesielska-Kruczek uczestniczyła w konferencji organizowanej przez Bibliotekę Główną Politechniki Śląskiej *Biblioteka akademicka: infrastruktura – uczelnia – otoczenie*, która odbyła się w dniach 24-25 października 2013 r. Niezwykle ważna była wymiana doświadczeń pracowników na temat działalności bibliotek akademickich w dobie zmian technologicznych, poruszono m.in. problem technicznych, prawnych i organizacyjnych możliwości funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego, przedstawiono wpływ uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych na skuteczne i wiarygodne zabezpieczenia oraz archiwizację zbiorów.

Dorota Witczak i Krzysztof Sobkowiak w okresie od 21 do 25 października 2013 r. przebywali na stażu szkoleniowym w ramach programu LLP Erasmus w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger (Universitetsbiblioteket i Stavanger) w Norwegii. Z tego pobytu złożono obszerne sprawozdanie na temat młodego nowoczesnie funkcjonującego Uniwersytetu w Stavanger oraz bibliotek Norwegii. Sprawozdawcy zwracają szczególną uwagę na to, że: „Placówki norweskie, w tym Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger, posiadają wspólny elektroniczny katalog informujący, w której bibliotece znajduje się poszukiwana pozycja i jaki jest jej status dostępności, dzięki temu, że we wspólnej bazie rejestrowane są również elektroniczne wypożyczenia w poszczególnych bibliotekach. Na szczególną uwagę zasługuje moduł wypożyczeń międzybibliotecznych i moż-

liwość samodzielnego składania elektronicznego zamówienia na dokument niedostępny w macierzystej bibliotece. Dodatkowym atutem funkcjonalności systemu bibliotecznego w Norwegii będzie multiwyszukiwarka Oria, współpracująca z katalogami bibliotecznymi w systemie BIBISYS oraz bazami danych poszczególnych bibliotek. Oria jest aktualne w fazie testowania i zostanie udostępniona użytkownikom w styczniu 2014 r.”

Zasługujące na uwagę w 2013 r. było 8 Forum Młodych Bibliotekarzy pod hasłem *Biblioteka — Twój czas, Twoje miejsce*, które odbyło się w dniach 12-13 września 2013 r. w siedzibie Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Sprawozdanie z tego wydarzenia napisali jego uczestnicy Bartłomiej Duda i Piotr Milc. Na terenie Uniwersytetu spotkało się ponad 150 pracowników bibliotek publicznych i naukowych z całego kraju, wymieniali się oni doświadczeniami ze swoich placówek, rozmawiali na temat możliwości rozwoju, awansu zawodowego, brali także udział w warsztatach praktycznych.

W dalszej części numeru naszego czasopisma Gabriela Meinardi zaprezentowała nowości wydawnicze, Monika Polak sporządziła bibliografię z regulacji prawnych w bibliotekarstwie za ostatnie 3 lata, a Ewa Piotrowska przedstawiła publikacje zagraniczne z zakresu prawa autorskiego za lata 2008-2013.

Marta Ślusarek interesująco zrecenzowała ostatnią pracę Bolesława Howorki *Prawo autorskie w pracy bibliotekarza* wydaną przez Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Według niej „Szczególną zaletą omawianej publikacji jest złagodzenie surowego języka przepisów prawnych poprzez włączenie w tok wykładu opisów konkretnych przypadków z orzecznictwa sądowego oraz wyjaśnień dokonywanych przez właściwe ministerstwa, a dotyczących interpretacji wątpliwych zagadnień. Znajomość i właściwe rozumienie podstawowych przepisów i zasad związanych z ochroną własności intelektualnej jest jednym z zasadniczych obowiązków każdego bibliotekarza, a omawiana publikacja ułatwia realizację powyższych zadań”.

Ostatnia publikacja w tym numerze to recenzja Jadwigi Matuszczak, która napisała parę słów o książce Jana Tomkowskiego *Zamieszkać w Bibliotece*. Autorka pisze: „polecam tę pozycję, w przepięknej złożonej okładce przywodzącej na myśl skarb, który warto zdobyć”.

Redakcja czasopisma „Biblioteka i Edukacja” oraz redaktor tego numeru bardzo dziękują wszystkim autorom za współpracę i nadesłane prace. Wszystkim czytelnikom życzymy miłej i pożytecznej lektury.

ARTYKUŁY

Zdzisław Gebotys

Wyimki prawne z *Katechizmu biblioteki* Paula Ladewiga

Streszczenie: Artykuł przedstawia sylwetkę jednego z prekursorów nowoczesnych bibliotek publicznych w Niemczech — Paula Ladewiga oraz jego poglądy na bibliotekę zawarte w *Katechizmie biblioteki publicznej*. Omówiono problematykę prawną w *Katechizmie...*, w szczególności zagadnienia związane z finansowaniem bibliotek, obowiązkami organizatora biblioteki, kierowaniem, statutem biblioteki, udostępnianiem zbiorów i in. **Słowa kluczowe:** Ladewig Paul, biblioteki niemieckie, prawo biblioteczne.

Paul Ladewig — sylwetka biograficzna

Przed 155 laty w Brześciu Litewskim urodził się Paul Ladewig, syn niemieckiego kupca, który przeszedł do historii jako jeden z prekursorów nowoczesnych bibliotek publicznych w Niemczech, i szerzej jako zwolennik liberalnych, jak na owe czasy, rozwiązań w funkcjonowaniu bibliotek publicznych. Warto, nim przejdziemy do głównego wątku tekstu, przynajmniej w kilku zdaniach, przypomnieć tę zasłużoną dla bibliotekarstwa nie tylko niemieckiego, ale i powszechnego, choć zapomnianą nieco postać. Paul Ladewig, z wykształcenia historyk i filolog, trafił do zawodu bibliotekarskiego dość późno, gdyż dopiero w wieku 31 lat. Bezpośrednio po studiach w Berlinie, pracował jako archiwista w Generalnym Archiwum Krajowym w Karlsruhe. Stamtąd przeszedł do Landesbibliothek w Karlsruhe, gdzie pracował od 1889 do 1898 roku pod boki jednego z najwybitniejszych ówczesnych niemieckich bibliotekarzy, Wilhelma Brambacha¹. Rok 1898 przyniósł poważny zwrot w bibliotekarskiej karierze zawodowej Ladewiga. Wyjechał do Essen, zaproszony tam przez magnata stalowego Friedricha Alberta Kruppa, dla którego zorganizował najpierw bibliotekę

¹ Ladewig P., *Wilhelm Brambach*, „Zentralblatt für Bibliothekswesen”, 1932, Jg. 49, H. 1-2, s. 82-84. Zob. też Brambach Wilhelm. In Habermann A., Klemmt R., Siefkes F., *Lexikon deutscher wissenschaftlicher Bibliothekare 1925-1980*, Frankfurt am Main, 1985, s. 62-63.

fachową (1900), a następnie bibliotekę rodzinną (1902). Podczas pobytu w Essen, Ladewig przyczynił się w znacznym stopniu do założenia biblioteki miejskiej (1906). Swoją sławę organizatora i znawcy bibliotek ugruntował Ladewig, uczestnicząc w latach 1900-1907 w tworzeniu lub reorganizacji 300-400 bibliotek w Niemczech². Poróżniony z Kruppem, wyjechał do Berlina, gdzie zatrudnił się u wydawcy gazet, Augusta Scherla. W 1915 roku odszedł z tej posady i przeniósł się do Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht, placówki służącej doskonaleniu zawodowemu nauczycieli. W jej ramach kierował centralą dla bibliotek publicznych, szkołą bibliotekarską, a po reorganizacji w 1922 roku, pełnił obowiązki kierownika działu wystaw, w ramach którego kierował biblioteką fachową³. Na zasłużoną emeryturę przeszedł P. Ladewig w wieku 73 lat, wyjeżdżając z Berlina na głuchą prowincję, do Sennewitzmühl koło Kostrzyna. P. Ladewig zmarł w Berlinie w 1940 roku.

Zarysowana tu sylwetka Paula Ladewiga byłaby niepełna, bez choćby krótkiej charakterystyki jego spuścizny naukowej. Składają się na nią przede wszystkim prace bibliotekarskie, ale w dorobku Ladewiga znalazły się również dzieła historyczne i literaturoznawcze⁴. W ciągu swojego życia zawodowego Ladewig opublikował łącznie 14 książek i broszur oraz 9 artykułów w czasopiśmie fachowych. Tematyka publikacji bibliotekarskich Ladewiga jest dość rozległa i w przeważającej mierze mająca związek z praktyką zawodową. Swoje teksty poświęcił on m.in. opracowom, katalogom, magazynom, czytelnikom i bibliofilstwu⁵. Szczególną wartość mają jednak, jak się wydaje, publikacje o charakterze syntez, wśród nich dotyczące bibliotek publicznych, organizacji i tworzenia biblioteki u Kruppa⁶. Największy rozgłos przyniosły Ladewigowi jednakowoż

² Bollert M., *Paul Ladewig 1858-1940*, „Zentralblatt für Bibliothekswesen”, 1942, H. 3-4, s. 160-168.

³ Informacje biograficzne o Paulu Ladewigu są dostępne w następujących opracowaniach: Morze A. von, *Ladewig Paul*. In *Neue Deutsche Biographie*. T. 13, Berlin, 1982, s. 392 i nast.; Kieser H., *Paul Ladewig*. In *Ostdeutsche Biographie* [online], 2013 [dostęp: 2013-10-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://urlm.de/www.ostdeutsche-biographie.de>; *Ladewig Paul*. In Umlauf K. von (Hrsg.), *LB1: Lexikon der Bibliotheks- und Informationswissenschaft*. Bd. 2/Lief. 1, Stuttgart, 2011, s. 528-529; *Ladewig Paul*. In Kunze H. von, Rückl G. (Hrsg.), *Lexikon des Bibliothekswesens*. Bd. 2, Leipzig, 1974, s. 852; *Ladewig Paul*. In Corsten S. von u. A. (Hrsg.), *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 4, Stuttgart, 1995, s. 385. Ułamki biograficzne są dostępne w artykułach wspomnieniowych: Bollert M., *Paul Ladewig 1858-1940*, „Zentralblatt für Bibliothekswesen”, 1942, H. 3-4, s. 160-168; H., *Abschied von Paul Ladewig*, „Die Bücherei”, 1940, H. 3, s. 146-148; Auras K., *Paul Ladewig zum Gedächtnis*, „Die Werkbücherei”, 1940, F. 6, s. 23.

⁴ Ladewig P., *Dantes vita nuova bei Goethe*, Leipzig, 1934; Ladewig P., [Regesta episcoporum Constantiensium] *Regesten zur Geschichte der Bischöfe von Konstanz von Bubulcus bis Thomas Berlower 517-1496*. Bearb. von P. Ladewig, T. Müller. Bd. 1. 517-1293, Innsbruck, 1895. Ladewig studia ukończył 12 X 1882 roku, uzyskując tytuł doktora filologii, na podstawie dysertacji pt. „Poppo von Stablo und die lothringisch-clunienensische Klosterreform des XI. Jahrhunderts”.

⁵ Ladewig P., *Über Tarifierung von Bucheinbänden*, „Centralblatt für Bibliothekswesen”, 1891, Jg. 8, H.12, s. 529-550; Ladewig P., *Über Kataloge für den Publikum*, „Zentralblatt für Bibliothekswesen”, 1914, Jhrg. 31, H. 7, s. 285-297; Ladewig P., *Das Büchermagazin*. In *Eiserne Archivanlagen und Bibliotheksbauten* (System Lipman). [Katalog], Berlin, 1926, s. 3-8; Ladewig P., *Vom Katalogapparat bibliophiler Sammlungen*, „Die Heftlade”, 1902, Jhrg. 1, H. 2, s. 21-24; H. 3, s. 40-44.

⁶ Ladewig P., *Die Verwaltung und Einrichtung der Kruppschen Bücherhalle*, Essen, 1905.

dwie prace: *Politik der Bücherei*, wydana w 1912 roku⁷ oraz jej oryginalny skrót pt. *Katechismus der Bücherei*, wydany w 1914 roku⁸. Pierwsze z dzieł jest w istocie rzeczy (pomimo tytułu) podręcznikiem praktycznego bibliotekarstwa. Pomimo, że autor zastrzega się, że problematyka praktyki bibliotekarskiej jest nieprzenikniona, to spróbował ją zebrać, opracować i wydać, ujmując w książce właściwie całość bibliotekarskich zagadnień⁹.

Katechizm biblioteki publicznej Paula Ladewiga

Przed niespełna 100 laty ujrzał światło dzienne *Katechizm biblioteki publicznej*¹⁰, niezwykle, niepowtarzalne i poniekąd wyjątkowe dzieło, prezentujące poglądy Paula Ladewiga na bibliotekę, na meandry jej funkcjonowania. Katechizm przedstawia myśli i refleksje na temat biblioteki, poczynając od spraw najogólniejszych (książka, biblioteka), a kończąc na kwestiach szczegółowych: zawód bibliotekarza, organizatorzy biblioteki, finansowanie bibliotek, architektura i budownictwo biblioteczne, udostępnianie zbiorów, przechowywanie zbiorów. Ladewig ujął je w formie 300 haseł, podanych w encyklopedycznym układzie tematyczno-alfabetycznym. Forma piśmiennicza, co zresztą sugeruje tytuł, nawiązuje do katechizmu kościołów katolickiego i ewangelickiego, których celem jest zapoznanie swoich wyznawców z prawdami wiary w formie pytań i odpowiedzi.

Katechizm bibliotekarza Paula Ladewiga nie jest jednak typowym katechizmem. Z religijnym pierwowzorem łączy go jedynie encyklopedyczna zwięzłość oraz nieco apodyktyczny, mentorski ton. Miejskami myśli Ladewiga są wyrażone w formie aforystycznej, wyrażającej ogólną prawdę filozoficzną lub moralną w sposób zaskakujący i błyskotliwy, np. najlepszą wentylacją jest odstawienie na bok technicznych eksperymentów [125]¹¹. *Katechizm* Ladewiga udziela odpowiedzi na szereg praktycznych problemów występujących w pracy biblioteki i bibliotekarza. A zatem, są w nim wskazówki, jak urządzić czytelnię i wypożyczalnię [129-139] i magazyn [140-146]. Zajął się Ladewig dość szczegółowo kwestią ustawienia zbiorów [185-204], katalogów i katalogowania [205-215]. Sporo miejsca w *Katechizmie* Ladewiga zajmują zagadnienia organizacji i zarządzania bibliotekami. Zajął się on między innymi relacjami pomiędzy biblioteką a jej organizatorami [75-83], kwalifikacjami bibliotekarza [89-101]. *Katechizm* Ladewiga, będący w istocie swoistym wyznaniem wiary bibliotekarza praktyka ma wymiar tak teoretyczny, jak i praktyczny. Teoretyczne poglądy na biblio-

⁷ Zob. Ladewig P., *Politik der Bücherei*. 3 neugest. und erw. Aufl., Leipzig, 1934.

⁸ Dosłowne tłumaczenie tytułu brzmi: Katechizm biblioteki. W istocie rzeczy termin Bücherei odnosił się jeszcze do połowy XX wieku w Niemczech do biblioteki publicznej Zob. Ladewig P., *Katechismus der Bücherei*, Leipzig, 1914.

⁹ Zob. Ladewig P., *Politik der Bücherei*...

¹⁰ Tamże.

¹¹ W nawiasach podajemy numer kolejny hasła zgodnie z porządkiem przyjętym w oryginale katechizmu.

tekę i propagowane przez nią media, umieścił Ladewig w pierwszych dwóch rozdziałach. Dowiedzieć się z nich można, jakie funkcje pełni książka (narzędzie oświaty, przedmiot muzealny, przedmiot użytkowy, towar, obiekt wartościowy) [1-6] oraz czemu służy biblioteka (uczy, ale nie wychowuje, służy zdobywaniu wiedzy, uczy używać życia, daje rozrywkę) [7-17].

Katechizm bibliotekarza Ladewiga stanowi świadectwo czasów i autora. Widać to wyraźnie zwłaszcza w rozdziałach dotyczących organizacji wypożyczalni, czytelní, statystyki i ogólnie techniki bibliotecznej. Generalnie należy jednak stwierdzić, że dzieło Ladewiga wykracza daleko poza czas oraz miejsce życia i działalności P. Ladewiga. Widać to może najwyraźniej w podkreślanej przez autora kontrastowości starej do nowej biblioteki [19, 22, 36, 121, 216]. Nie będzie wcale przesadą twierdzenie, że Ladewig przekraczał swoimi poglądami granice wyznaczone przez ówczesne biblioteki i bibliotekarzy. *Katechizm* Ladewiga wręcz poraża swoją aktualnością w kwestii przewidywania kierunków rozwoju biblioteki. Nie straciły aktualności uwagi Ladewiga dotyczące utrzymywania biblioteki ze środków pozabudżetowych [51], czy uwaga, że biblioteki powinny być otwarte również w niedzielę [219]. Jak się wydaje największe szanse w dobie gwałtownych przeobrażeń funkcji i roli biblioteki w dzisiejszym świecie, mają te z myśli Ladewiga, w których pyta on i stwierdza zarazem o sens istnienia książki i biblioteki [1-17].

Problematyka prawna w *Katechizmie*

W *Katechizmie* Ladewiga, jako swoistym poradniku bibliotecznym nie mogło zabraknąć odniesień do prawnych aspektów funkcjonowania biblioteki. Próżno w nim jednak szukać przepisów prawnych regulujących działalność biblioteki. W tym znaczeniu *Katechizm* nie jest w żadnym wypadku źródłem wiedzy na temat ówczesnego prawa bibliotecznego, które jak wiadomo, obejmuje ogół aktów normatywnych odnoszących się do spraw bibliotecznych¹². Nie byłibyśmy jednak już tak pryncypialni w ocenie dzieła Ladewiga jako źródła wiedzy na temat obszarów wiedzy regulowanych przez przepisy prawa. Przypominamy, że należą do nich w ujęciu przedmiotowym: prawne formy organizacyjne bibliotek, prawo finansowe, prawo regulujące udostępnianie zbiorów, prawo autorskie¹³. Biblioteka, jak wiadomo, podlega działaniu różnych aktów prawnych, od ustawy zasadniczej poczynając, a na regulaminie udostępniania zbiorów kończąc. Po jednej stronie mamy akty prawne zewnętrzne zwane też gdzieniegdzie około bibliotecznymi, dotyczące kwestii ogólnych, istotnych również dla innych podmiotów życia publicznego. Po drugiej stronie występuje wewnętrzne prawo biblioteczne, wyrażone poprzez różnorodne dokumenty organizacyjne biblioteki, np. statut, regulamin itd. To jedna z linii podziału, którą można

¹² Zob. Howorka B., *Elementy prawa dla bibliotekarzy i dokumentalistów*, Warszawa, 1990.

¹³ Tamże.

odnieść do poglądów na prawo biblioteczne wyrażonych w *Katechizmie* przez Ladewiga. Zajmuje się on w szczególności kwestiami finansowania biblioteki [51-52] oraz nadzoru nad biblioteką [77-78, 81-83]. Drugą grupę stanowią uwagi Ladewiga dotyczące prawa wewnętrznego. Tu zwraca uwagę Ladewig na statut [65-67, 71-72, 74], na kierowanie [69-70, 240, 246], na restrykcje względem czytelnika [73, 271] i bibliotekarza [250, 272], na dyskrecję w stosunku do danych osobowych [266] czytelnika. Pośród ogółem 29 haseł wiążących się w różnym stopniu z prawem bibliotecznym (około 10% wszystkich haseł) jest jeszcze jedna grupa refleksji, którą można zakwalifikować jako filozofię prawa [66, 68, 281].

Co zatem wynika z przymysłów Ladewiga? Jaki obraz stosunków prawnych stara się Ladewig nam przekazać? Wreszcie, jak ten obraz miał się do ówczesnej rzeczywistości bibliotecznej? Spróbujemy odpowiedzieć na te pytania, idąc wcześniej wyznaczonym szlakiem.

Finansowanie bibliotek

Paul Ladewig prezentuje tu dość nowatorski, jak na owe czasy, punkt widzenia, głosząc tezę o konieczności poszukiwania alternatywnych źródeł finansowania bibliotek, zwłaszcza prywatnych, regionalnych i komunalnych. Odradza zarazem poleganie w tym względzie tylko na państwie [51].

Obowiązki organizatora biblioteki

Obowiązkom władzy nadzorczej wobec biblioteki poświęca Ladewig kilka haseł, co dowodzi, jak się wydaje, znaczenia tej kwestii. Władza nadzorcza jest zabezpieczeniem dla bibliotekarza [178], reprezentantką biblioteki wobec publiczności [83]. Zdaniem Ladewiga nie powinno się jej jednak udzielać zbyt wielu pełnomocnictw [82], bo oznacza to brak zaufania wśród publiczności. Przestrzega też Ladewig przed zbyt dużym rozbudowaniem [83] oraz zbyt ochoczym sięganiem przez nią po napomnienia [240].

Kierowanie

Wprawdzie poświęcił temu zagadnieniu Ladewig odrębny rozdział, faktycznie niewiele można jednak znaleźć w nim odniesień prawnych na temat kierowania. Wypowiada się Ladewig na temat metod kierowania [240]. Jego zdaniem niewskazane jest reglamentowanie władzy pomiędzy urzędników, gdyż tylko to potęguje niepewność i zamieszanie [70]. Jest Ladewig również przeciwnikiem kolegalności kierowania, twierdząc, że powoduje ono trwałą paralizację działalności biblioteki [246]. Wyjątki czyni Ladewig dla mniej istotnych działań biblioteki, które można powierzyć parlamentowi (samorządowi) urzędniczemu [246].

Statut biblioteki

Wyjątkowo sporo miejsca i uwagi poświęca Ladewig kwestii statutu biblioteki i generalnie innym dokumentom konstytuującym bibliotekę. Statut bibliote-

ki w jego rozumieniu powinien się odznaczać zwiezłością, jasnością, łagodną formą i elastycznością [65, 74]. Statut jako taki nie powinien podlegać zarazem zmianom, co innego zarządzenie o obiegu książki [65] i instrukcja o służbie wewnętrznej, które powinny być zmieniane [65]. Tworzenie i zasady statutu to prawa, ale i obowiązek biblioteki [72]. Ladewig w swoich poglądach na regulację działalności biblioteki poprzez prawo, jawi się z jednej strony jako biurokrata, gdy mówi, że każde powtarzające się działanie administracyjne powinno być unormowane [71], a z drugiej strony — jako liberał, sprzeciwiający się nadmiernej produkcji zarządzeń, obawiał się, że im będzie ich więcej, tym gorzej będą przestrzegane [69]. Ponad prawem powinna, jego zdaniem, rządzić tolerancja [68].

Udostępnianie zbiorów

W poglądach Ladewiga na stronę prawną udostępniania zbiorów, objawia się w nim dusza liberała i praktyka. Kara, nagana to słowa, które należałoby wykonać z biblioteki i z dokumentów bibliotecznych [73]. Szkodnikowi biblioteki należy dać szansę naprawienia wyrządzonej bibliotece szkody [271]. „Ze spokojem” należy znosić niedobory w bibliotece — książka nie jest wszak przedmiotem wartościowym [272]. Jeżeli książka nie jest zamówiona przez innego czytelnika, należy wyrażać zgodę na prolongatę jej wypożyczenia [279]. Niedopuszczalne też jest pytanie czytelnika o cel korzystania z biblioteki, udostępnianie informacji o nim [266], wpływanie na czytelników [43], nie mówiąc już o aroganckim tonie urzędnika wobec czytelników [281].

Wymowa

Naturalną rzeczą jest pytanie o związek pomiędzy teorią a praktyką. Na ile poglądy Ladewiga na kwestie prawne i nie tylko zresztą są wyrazem jego przekonań, a na ile, odzwierciedlają ówczesną biblioteczną rzeczywistość. Katechizm bibliotekarza Ladewiga, nie ulega to wątpliwości, jest świadectwem czasu. Poglądy P. Ladewiga noszą znamię czasu. Na poglądy biblioteczne P. Ladewiga miały niewątpliwie wpływ płynące z Ameryki idee *free public libraries* — otwarcie bibliotek publicznych na szerokie rzesze społeczeństwa.

Paul Ladewig stał się jednym z najzagorzalszych propagatorów tego ruchu w Niemczech, znanego pod nazwą *Bücherhallenbewegung*, a zakładającego daleko idącą reformę ówczesnych bibliotek publicznych, i tym samym odejście od wówczas rozpowszechnionych bibliotek ludowych (*Volksbibliotheken*). Ruch „hall bibliotecznych” zakładał otwarcie tych placówek dla wszystkich grup społecznych, zatrudnianie w nich bibliotekarza na pełnym etacie, a w odniesieniu do czytelników zaprowadzenie szeregu przyjaznych rozwiązań: rozszerzenie godzin otwarcia, wypożyczanie książek do domu, rozbudowanie katalogów. Patrząc z tego punktu widzenia na dzieło i myśli Ladewiga w nim wyrażone, trzeba uznać je za emanację idei *Bücherhallenbewegung*. Paul Ladewig nie ograniczał

się do głoszenia idei. Przeciwnie starał się je wcielać w życie. Taką możliwość otrzymał w Essen, gdy został postawiony na czele Kruppsche Bücherhalle. Otworzył ją szeroko dla publiczności, codziennie przez 5 godzin, ustanowił bezpłatne wypożyczanie, wydłużył czas wypożyczenia książek do 3 tygodni, zaprowadził katalogi dla publiczności, opracował statut, wprowadził stałą rejestrację czytelników i wypożyczeń, statystykę biblioteczną¹⁴. Wszystko to były jak na tamte czasy rozwiązania iście rewolucyjne. Dlatego też nie jest dziełem przypadku opinia Ernsta Schultze, kierownika Hamburger Öffentliche Bücherhalle, który tak pisał w 1900 roku o bibliotece w Essen: „Kruppsche Bücherhalle jest dziś najbardziej wolną biblioteką publiczną w całych Niemczech”¹⁵. Nie od rzeczy, przy omawianiu poglądów Ladewiga na temat uwarunkowań prawnych funkcjonowania biblioteki, jest pytanie o ich aktualność, zważywszy że od ich opublikowania mija 100 lat. Już współcześni Ladewigowi bibliotekarze twierdzili, że wiele z tego, co pisał Ladewig jest nadal żywotne¹⁶. Z pięćdziesięcioletniej perspektywy licząc od daty wydania *Katechizmu*, znawca niemieckich bibliotek publicznych Wolfgang Thauer, omawiając wkład Paula Ladewiga do nauki o bibliotece, stwierdził, że swoimi ocenami Ladewig wybiegał daleko naprzód¹⁷. Jak się wydaje ta ocena nie straciła nic na aktualności i wiele, z tego, co powiedział Ladewig jest nadal aktualne. Czy dzisiejszy bibliotekarz nie podpisałby się pod zaleceniem, że ponad prawem powinna w bibliotece rządzić w przemyślanych granicach tolerancja? Może nie byłby zgodny z Ladewigiem w kwestii zupełnego wyeliminowania kar biblioteki, ale już nie powinien sprzeciwiać się myśli, że istotą wypożyczenia jest niesienie pomocy, a nie zdobycie władzy nad ludźmi, czy to, że zwięzłość, jasność i łagodna forma winny być duszą statutu biblioteki.

Wykaz haseł dotyczących prawa bibliotecznego z *Katechizmu bibliotekarza* Paula Ladewiga:

Finansowanie biblioteki

Nabywanie (książek do biblioteki) Nowoczesna biblioteka nie może być w pierwszej kolejności utrzymywana przez państwo, a jedynie ze środków prywatnych, regionalnych i komunalnych. 51

Kram z książkami Kram z książkami nie jest dobrym składnikiem majątku w bilansie biblioteki. Poleganie tylko na nim jest niepewne, nie mówiąc już o nieodpowiedniości (nieprzyzwoitości) takiego stosunku do świętej rzeczy. 52

¹⁴ Kamp N., *Die Entstehung der Städtischen Bücherhalle Essen*, „Bibliothek”, 1991, Nr 3, s. 364-389.

¹⁵ Schultze E., *Freie Öffentliche Bibliotheken, Volksbibliotheken und Lesehallen*, Stettin, 1900, s. 171.

¹⁶ Auras K., *Paul Ladewig*, s. 23

¹⁷ Thauer W. von (Zsgst.), *Politik der Bücherei. Paul Ladewig und die jüngere Bücherhallenbewegung*, Wiesbaden, 1963, s. 8-11.

Obowiązki organizatora biblioteki

Pozostać żywotnym Jeśli władza zwierzchnia jest pełna życia, to także kierownictwo biblioteki jest takie. Jeśli zasypia, grozi to także bibliotece. 77

Konieczność Instytucja nadzorcza zabezpiecza bezpośrednio bibliotekarza solidnie wykonującego obowiązki wobec publiczności — dla niesolidnych jest niezbędna. 78

Pozycja pośrednika Kuratela biblioteki oraz placówka nadzorcza reprezentują bibliotekę wobec publiczności, chronią ją przy tym przed publicznością. 81

Pełnomocnictwa Im więcej pełnomocnictw dla placówki nadzorującej bibliotekę, tym mniej zaufania posiada biblioteka wśród publiczności. 82

Struktura Władza zwierzchnia powinna być możliwie prosta. Powinna podzielić między siebie obszary nadzoru. 83

Kierowanie

Reglamentacja Reglamentowanie to najbardziej nierozsądny środek zarządzania — powoduje niepokój wśród urzędników, a służbę czyni niepewną. 70

Biurokracja Hierarchia administracyjna nie potrzebuje otaczać napomnieniami. Biurokracja w kierowaniu jest sama w sobie napomnieniem. 240

Nagana Nagana jest najniebezpieczniejszym środkiem władzy szefa — powinna być ostatecznością. 250

Kolegialne kierowanie Kolegialna „konstytucja” paraliżuje na trwałe działanie biblioteki. Tam, gdzie działanie biblioteki jest mało istotne, może decydować parlament urzędniczy. Gdzie kucharek sześć, tam nie ma co jeść. 246

Statut biblioteki

Niezmienialność Statut biblioteki powinien oznaczać się zwężnością i elastycznością dobrej konstytucji i nie podlegać zmianom. Obok tego istnieje ulegające zmianie zarządzenie o obiegu książki oraz instrukcja o służbie wewnętrznej. 65

Zastosowanie [prawa] Celowe stanowienie prawa to jedno zadanie. Drugie zadanie to celowo je stosować! Tym bardziej dlatego, że statuty bibliotek niewystarczająco chronią użytkowników. 66

Instrukcja Kodyfikacja wewnętrznego prawa bibliotecznego, instrukcji, kończy się tylko wtedy sukcesem, jeśli jego podstawą jest dłuższe doświadczenie — do tego czasu winny obowiązywać pojedyncze zarządzenia. 67

Forma pisemna Dla każdego unormowanego, powtarzającego się działania administracyjnego, musi istnieć pisemna norma wykonawcza. 71

Samodzielność Każda biblioteka musi swoją konstytucję (statut) — według ogólnie przyjętych zasad -samodzielnie rozwijać. 72

Ujęcie słowne Zwięźłość, jasność i łagodna forma są duszą statutu. 74

Wypożyczanie książek

Kary Pojęcie „kara” powinno być usunięte ze statutu biblioteki. 73

Urzędowa dyskreja Biblioteka nie ma prawa pytać nikogo, kto jest uprawniony do korzystania z biblioteki, o cel tego korzystania. Tym bardziej nie ma prawa udostępniać informacji o użytkowniku. Nikt nie powinien się obawiać nadużycia zaufania w bibliotece. 266

Szkodzenie Szkodnikowi książek należy — jak tylko to możliwe — pokazywać wyjście [z sytuacji — ZG], aby na zawsze skłonić go do poprawy i czynić z niego wdzięcznego dłużnika. 271

Niedobory Niedobory w trakcie wypożyczania muszą być znoszone ze spokojem ducha. Wypożyczane książki to nie przedmioty wartościowe. 272

Wolność Wypożyczalnia nie jest liberalna, jeżeli chce sobie zapewnić wpływ na publiczność. Dyskreja jest formułą odpowiedniej wypożyczalni. 278

Przedłużenie okresu wypożyczenia Książki, które nie są zamówione przez innych, muszą na życzenie otrzymać przedłużenie terminu zwrotu. Należy to uczynić choćby tylko ze względu na ich oszczędzanie, jeśli cel wypożyczenia nie można uznać za powód wystarczający. 279

Pomoc Istotą wypożyczania jest niesienie pomocy, a nie zdobycie władzy nad ludźmi. Arogancja, także urzędniczy ton w wypożyczalni, świadczy niekorzystnie o kierownictwie biblioteki. 281

Księgowanie Zarówno wypożyczający, jak i wypożyczana książka, oraz moment wypożyczenia, muszą być niezwłocznie ustalone. 274

System Jakość systemu wypożyczeń nie zależy od systemu, lecz od jego zastosowania. Chodzi o istotę wypożyczania. 288

Prawo w bibliotece

Skłonność do wybaczenia Ponad prawem może w przemyślanych granicach rządzić tolerancja. 68

Wiadomości Im mniej zarządzeń publiczność będzie zmuszona przestrzegać, im prościej wszystko będzie powiedziane — tym lepiej będą przestrzegane zarządzenia. 69

Prawo Kierownictwo powinno uczyć swoją publiczność wrażenia, że w bibliotece istnieje naprawdę prawo. 287

Informacje o autorze:

dr hab. Zdzisław Gębołyś — e-mail: zdzislaw.gebolys@us.edu.pl.

Bolesław Howorka

Biblioteki główne szkół wyższych jako uczelniane ośrodki informacji o prawie autorskim

Streszczenie: Artykuł przedstawia zagadnienia prawa autorskiego w funkcjonowaniu bibliotek szkół wyższych. Według autora biblioteka główna powinna stać się tą jednostką organizacyjną, której jednym z zadań jest organizacja i prowadzenie szkoleń dla pracowników uczelni, doktorantów i studentów w zakresie ochrony i korzystania z prawa autorskiego. Omówiono problemy, które powinny stać się treścią takich szkoleń np. podmiot i przedmiot praw autorskich, przepisy chroniące osobiste prawa autorskie, dozwolony użytek chronionych utworów, cytaty, czas trwania autorskich praw majątkowych i in. **Słowa kluczowe:** biblioteki szkół wyższych, prawo autorskie, prawo biblioteczne.

Artykuł 86c ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym* zobowiązuje senaty uczelni publicznych do uchwalenia regulaminów zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, a także prawami własności przemysłowej oraz zasadami komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych. Regulaminy te powinny m.in. określać prawa i obowiązki uczelni, ich pracowników oraz studentów i doktorantów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich i praw pokrewnych oraz prawa własności przemysłowej. Ustawa stanowi także — dalej o tym (art. 132), że wszyscy nauczyciele akademicki podlegają ocenie (i to nie rzadziej niż raz na dwa lata), w szczególności w zakresie należytego wykonywania obowiązków (o nich mówi art. 111 ustawy), a także w zakresie przestrzegania prawa autorskiego i praw pokrewnych, a także prawa własności przemysłowej. Należy także przypomnieć art. 193 ustawy mówiący o obowiązku organu przeprowadzającego postępowanie w sprawie nadania tytułu zawodowego stwierdzenia nieważności postępowania w przypadku przypisania sobie autorstwa istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu lub ustalenia naukowego, a art. 214 ust. 4 zobowiązuje do podjęcia takich działań w razie popełnienia podobnego czynu przez studenta.

Trzeba także zwrócić uwagę na przygotowany (i opublikowany na stronach KRASP) projekt nowelizacji *Prawa o szkolnictwie wyższym*. Proponuje się zmiany w art. 86c. Inaczej ma brzmieć pkt 2 tego artykułu, który stanowić ma, że wspomniany na wstępie regulamin ma określać zasady wynagradzania twórców i podziału dochodów z komercjalizacji między twórcą będącym pracownikiem naukowym lub naukowo-dydaktycznym uczelni, studentem lub doktorantem a tą uczelnią, w tym wysokość udziału uczelni w dochodach z komercjalizacji dokonywanej przez twórcę. Ponadto, do pkt 3 i 4 tego artykułu dodane mają być dalsze postanowienia, pkt 5 w brzmieniu: „zasady i tryb, na jakich pracownik, student lub doktorant uczelni przekazuje uczelni informację o dokonanych wynalazku, wzorze użytkowym, wzorze przemysłowym lub dokonanej topografii układu scalonego, wyhodowanej albo odkrytej i wyprowadzonej odmianie rośliny oraz utworze powstałym w związku z tym wynalazkiem, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego, wyhodowaną albo odkrytą i wyprowadzoną odmianą rośliny, w szczególności know-how, a także o zaciąganych zobowiązaniach, w przypadkach, w których uczelni przysługuje prawo pierwokupu lub pierwszeństwa, informację o uzyskanych dochodach z komercjalizacji oraz zasady przekazywania przez twórcę części przysługujących uczelni dochodów z komercjalizacji”.

Dalsze, proponowane zmiany w ustawie i dodanie nowych artykułów (art. 86d-f), to przepisy regulujące problemy związane z twórczością pracowników uczelni.

Jest sprawą oczywistą, że wykonanie obowiązków nauczyciela akademickiego i doktoranta, nie będzie możliwe, jeśli podstawowe przepisy *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (dalej oznaczone jako: p. a.) tym osobom (jak i studentom), nie będą dobrze znane. Zakładam z góry, że nauczyciele akademicy i doktoranci znają przepisy ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym*, w szczególności te, które są dla nich ważne, tak, jak pracownicy bibliotek, wykonujący ich zadania podstawowe znają co najmniej te postanowienia ustawy, które stanowią o uczelnianym systemie biblioteczno-informacyjnym oraz o statusie zawodowym bibliotekarzy. *Prawo o szkolnictwie wyższym* nakłada na nauczycieli akademickich obowiązek znajomości prawa autorskiego. W konsekwencji, moim zdaniem, jednym z obowiązków uczelni jest przekazanie tym pracownikom informacji o przepisach prawa autorskiego, a także umożliwienie zapoznanie się z przepisami tej ustawy osobom kształcących się. Uważam, że w tych uczelniach, w których nie ma wydziałów prawa, biblioteka główna powinna stać się tą jednostką organizacyjną, której jednym z zadań jest organizacja i prowadzenie szkoleń dla pracowników, doktorantów i studentów w zakresie ochrony i korzystania z prawa autorskiego, dostarczanie tym osobom wiadomości o zasadach tego prawa. Specjalistami, osobami doskonale zorientowanymi w niuansach prawa autorskiego muszą być bibliotekarze dyplomowani, osoby, które jako nauczyciele akademicy powinni być zobowiązani do

prowadzenia zajęć dydaktycznych, m.in. wykładów, seminariów z zakresu prawa autorskiego, do udzielania porad, konsultacji, a także do działań związanych ze zwalczaniem zjawiska plagiatyzmu. Oczywiście w tych uczelniach, na których są wydziały prawa, zadania te powinny wykonywać osoby najkompetentniejsze, pracownicy tych wydziałów.

Na jakie problemy w toku wspomnianych szkoleń należy zwrócić szczególną uwagę? Oczywiście konieczne będzie zawsze omówić sprawy podstawowe, związane z przedmiotem i podmiotem prawa autorskiego, z sytuacją utworu i twórcy. Nauczyciele akademicki, doktoranci i studenci muszą wiedzieć, co jest przedmiotem prawa autorskiego i kim są podmioty tego prawa.

Należy podkreślić, że ochroną prawa autorskiego objęte są wszystkie utwory (z wyłączeniem wymienionych w art. 4 p. a.), które zostały ustalone i to także wtedy, gdy mają postać nieukończoną. Uzyskanie takiej ochrony nie wymaga spełnienia jakichkolwiek formalności.

Wyjaśnić trzeba, że ustalenie utworu następuje w momencie, gdy stworzone zostaną warunki do tego, by możliwy stał się jego odbiór chociażby przez jedną (poza twórcą) osobę. Dlatego ochroną prawa autorskiego objęte są m.in. wszystkie wykłady, nawet nie utrwalone (zapisane, opublikowane, nagrane itp.), wystarczy, że zostały wygłoszone w obecności choćby jednego słuchacza.

Ważne jest, aby znane były przede wszystkim takie pojęcia, jak „utwór opublikowany” oraz „utwór rozpowszechniony”, a także „wprowadzenie utworu do obrotu”. Bibliotekarze muszą rozumieć znaczenie takich pojęć, jak „najem egzemplarzy utworu” oraz „użyczenie egzemplarzy utworu” (tu celowe będzie zapoznanie się z odpowiednimi artykułami kodeksu cywilnego) (art. 6 p. a.).

Omawiając problem podmiotu prawa autorskiego trzeba wyjaśnić, kto jest twórcą i współtwórcą (art. 8 i 9 p. a.), a także producentem i wydawcą (art. 15 p. a.). Istotne są postanowienia stanowiące o autorskich prawach majątkowych do utworu zbiorowego (art. 11 p. a.), a także o sprawach dotyczących utworów pracowniczych (art. 12 i 13 p. a.), przede wszystkim utworów pracowników instytucji naukowych (art. 14 p. a.). Bardzo ważne przepisy odnoszące się do prac dyplomowych studentów (art. 15a p. a.).

Bardzo ważne są przepisy chroniące osobiste prawa autorskie (art. 16 p. a.). Każdy twórca ma prawo do żądania, by chronione było jego autorstwo, w szczególności, aby chronione były jego utwory przed „plagiatowaniem”. Każdy twórca ma prawo do oznaczenia utworu swoim nazwiskiem, bądź też w inny sposób, może także wydać utwór anonimowo (ale musi sobie zdawać sprawę z tego, że trudno jest chronić w takiej sytuacji jego prawa). Istotne są przepisy mówiące o nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania. Tego rodzaju naruszenie może nastąpić w sytuacji, kiedy dochodzi do kopiowania fragmentów utworu, bądź też, gdy cytujemy takie fragmenty (lub drobne utwory) (art. 29 p. a.).

Twórca ma prawo żądać, aby osoby trzecie uznały, że stworzył określony utwór (uznały prawo do autorstwa utworu). Pozostaje to w ścisłym związku z obowiązkiem osób korzystających z utworu, by zawsze uświadamiały sobie kto jest twórcą. Szczególnie ważne jest to wtedy, kiedy twórca we własnym utworze przytacza urywki, a nawet całe drobne utwory innego twórcy. Do zamieszczenia we własnym utworze fragmentów utworów lub całych, ale drobnych utworów może dochodzić tylko wtedy, gdy jest to uzasadnione i zgodne z przepisami ustawy, a przede wszystkim z art. 29 p. a. mówiącym o „prawie cytatu”. W takiej sytuacji niezbędne jest przede wszystkim wyraźne oznaczenie cytatu przez zastosowanie cudzysłowu lub innej czcionki (np. kursywy) oraz zamieszczenie informacji o imieniu i nazwisku twórcy przytoczonego urywka tekstu, o źródle, z którego ten tekst pochodzi (o tym mówi art. 34 p. a.). Pominięcie takich oznaczeń i informacji może doprowadzić do tego, że czytelnik, osoba korzystająca z utworu uzna przytoczone w nim fragmenty, a także ilustracje, tabele, schematy itp. za przejaw działalności twórczej osoby przytaczającej, a nie autora dzieła, z którego przytoczenie pochodzi. Takie działania uznaje się za plagiat. W ustawie o prawie autorskim nie pada słowo „plagiat”. Nie ma także definicji tego pojęcia w innych aktach normatywnych. Jednakże temu problemowi, ważnemu m.in. dla osób pracujących naukowo, doktorantów i studentów, należy poświęcić więcej czasu.

Niedopuszczalne jest przede wszystkim wydanie utworu lub też jego części oznaczonego innym nazwiskiem, niż nazwisko właściwego, pierwotnego autora.

Plagiat jest czynem zabronionym, osoba, która dopuszcza się przywłaszczenia sobie autorstwa cudzego utworu jest przestępcą. Art. 115 p. a. przewiduje za to przestępstwo karę grzywny, karę ograniczenia wolności, a nawet karę pozbawienia wolności i to do trzech lat.

Przestępstwem jest także „kupowanie” oferowanych przez nieuczciwe osoby wszelkiego rodzaju prac: maturalnych, licencjackich, magisterskich, a nawet, zdarza się to, że doktorskich. „Kupowanie dzieła” stanowi nie tylko naruszenie autorskich praw osobistych, naruszenie zasady, że praw tych nie można zbyć bądź też się ich zrzec. Uzyskanie tytułu zawodowego, stopnia naukowego wymaga, aby przedstawiana zgodnie z określonymi procedurami praca była przygotowana przez osobę ubiegającą się o stosowny tytuł lub stopień. Trzeba wskazać, że takie przestępstwo popełniają dwie osoby, zarówno „sprzedający utwór”, jak i „nabywca utworu”. To przestępstwo polegające na wyłudzeniu świadectwa, tytułu zawodowego, stopnia naukowego, którego karalność wynika z art. 272 k. k. Zarówno „sprzedający utwór”, jak i „nabywca utworu” popełniają jeszcze jedno przestępstwo, wprowadzają oni w błąd co do autorstwa cudzego utworu. To kolejne przestępstwo, o którym jest mowa w art. 115 p. a. Osoba prawna (m.in. organ uczelni) zobowiązana jest do powiadomienia o popełnieniu tego przestępstwa, a konsekwencje powinni ponieść obaj sprawcy. Powiadomienie organów ścigania stanowi obowiązek oszukanej instytucji, art. 304 k. p. k. stanowi,

że każdy obywatel, który dowiedział się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu ma społeczny obowiązek powiadomienia o tym prokuratora względnie policji, natomiast osoba wykonująca swoje obowiązki zawodowe w ramach instytucji państwowej bądź samorządowej, która w związku ze swoją pracą dowiedziała się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu (a takim przestępstwem jest czyn, o którym mowa w art. 272 k. k.), ma obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym prokuratora lub policję oraz przedsięwzięcia czynności nie cierpiące zwłoki do czasu przybycia organu powołanego do ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, a to po to, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów.

Nazwisko, twórczość naukowa – to dobra osobiste człowieka, o których stanowi art. 23 k. c.

Każdy korzystający z utworów powinien wiedzieć, że twórcy przysługuje wyłączne prawo do korzystania ze swojego utworu, a także rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji (art. 50 p. a.) oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu. Jednak od tej podstawowej zasady określającej autorskie prawa majątkowe, jest szereg odstępstw (art. 17 p. a.), w którym zapiano tę zasadę, zawiera zastrzeżenie: „Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej,...”. Ustawa stanowi inaczej w artykułach mówiących o dozwolonym użytku chronionych utworów, bardzo ważnych m.in. dla bibliotekarzy i użytkowników bibliotek. Bardzo ważna *Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym* dopuszcza możliwość korzystania z utworów w szeregu przypadkach, o których stanowią art. 23-35 p. a., ale jednocześnie zobowiązuje Państwa Członkowskie do wprowadzenia przepisów o „godziwej rekompensacie” dla twórców, w sytuacji, gdy przepisy krajowe wprowadzą stosowne wyjątki lub ograniczenia praw autorskich¹.

Zdaniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego nasze przepisy pozwalają na zrekomensowanie twórcom ewentualnych strat związanych z „dozwolonym użytkowaniem chronionych utworów” i powinny zadowolić stosowne organy UE². Art. 20 ust. 1 p. a. nałożył na producentów i importerów wymienionych

¹ Patrz także: *Dyrektywa Rady Wspólnot Europejskich Nr 92/100/EWG z dnia 19 listopada 1992 r. dotycząca prawa najmu i użyczenia oraz określonych praw pokrewnych w zakresie własności intelektualnej*.

² *Dyrektywa 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej* (wersja ujednolicona) w art. 6 ust. 1 stanowi: „Państwa Członkowskie mogą ustanowić odstępstwa od wyłącznego prawa przewidzianego w art. 1 w zakresie publicznego użyczenia, o ile przynajmniej twórcy otrzymają wynagrodzenie za takie użyczenie. Państwa Członkowskie mają swobodę przy ustalaniu wynagrodzenia, biorąc pod uwagę swoje cele promocji kultury”. Należy jednak uznać, że dyrektywa nakłada stosowne zobowiązania na władze państwowe i problem wynagradzania twórców za publiczne użyczenie ich dzieł nie był, nie jest i nie powinien być kłopotem bibliotek. To władze Państwa Członkowskiego zobowiązane są do właściwego wykonania przepisów dyrektywy, odpowiadają za ich wdrożenie. Moim zdaniem biblioteki, w świetle obowiązujących w Polsce przepisów, nie mają w związku z tu cytowanymi postanowieniami dyrektywy żadnych obowiązków, to spra-

w tej ustawie urządzeń i nośników obowiązek uiszczania organizacjom zbiorowego zarządzania, działającym na rzecz twórców, artystów wykonawców, producentów fonogramów i wideogramów oraz wydawców, opłat w wysokości nieprzekraczającej 3% kwoty należnej z tytułu sprzedaży tych urządzeń i nośników. O obowiązku wnoszenia takich opłat przypadających twórcom i wydawcom przez posiadaczy urządzeń reprograficznych, którzy prowadzą działalność gospodarczą w zakresie zwielokrotniania utworów dla własnego użytku osobistego osób trzecich stanowi kolejny artykuł — 20 p. a.

Warto także wskazać na to, że tylko dla części „zawodowych literatów”, działalność kreatywna stanowi główne źródło utrzymania. Dla tych osób, dla ich sytuacji materialnej, ważne jest m.in. to, by cały nakład ich utworu został sprzedany, by pożądanego było (czego zawsze należy im życzyć) drugie, trzecie i następne wydanie ich dzieła. Ważne dla nich jest to, by mogli uzyskać kolejne honorarium, wynagrodzenie za następne wydanie utworu, by w ten sposób zdobyli środki finansowe zapewniające im zarówno dobre warunki życiowe, jak też i warunki do dalszego rozwijania ich talentu, do pisania kolejnych utworów.

Nauczyciele akademicki, pracownicy naukowcy to inna grupa twórców. To osoby pracujące na uczelniach, w instytutach naukowych itp. placówkach, mające zapewnione źródło utrzymania, otrzymujące od swoich pracodawców wynagrodzenie. W ich interesie leży przede wszystkim to, by wyniki ich pracy twórczej dotarły do jak najszerszego grona odbiorców. Ich działalność naukowa, której rezultaty są publikowane w monografiach bądź w czasopismach naukowych, specjalistycznych, stanowią wynik ich działalności zawodowej, pracy opłacanej przez zatrudniającą ich instytucję, rezultat korzystania z laboratoriów, pracowni, aparatury naukowej oraz materiałów do badań zakupionych przez uczelnie, instytut, głównie finansowanych bądź dotowanych przez budżet państwa. Dalszy rozwój naukowy tych osób, uzyskanie przez nich stopni naukowych, tytułu naukowego, wymaga opublikowania wyników ich badań, wniosków płynących z tych działań. Podstawą ich utrzymania nie są honoraria autorskie (zresztą z zasady są to kwoty symboliczne). W ich interesie leży to, by wyniki ich badań stały się znane jak najszerszemu ogółowi (a co najmniej uczonym i praktykom zajmującym się sprawami stanowiącymi przedmiot ich dociekań naukowych), by ich cytowano, bowiem to często decyduje o ich pozycji w świecie naukowym. Trzeba wskazać, że numery czasopism naukowych z zasady nie są wznawiane i dlatego legalną i szeroko stosowaną praktyką jest sporządzanie odbitek artykułów z tych czasopism i przekazywanie ich innym zainteresowanym, przez autorów bądź przez biblioteki, na ich prośbę i z zasady nieodpłatnie (ewentualnie za zwrotem kosztów sporządzenia kopii oraz przesyłki). Podejście bibliotekarzy, pracowników bibliotek uczelnianych i innych bibliotek naukowych do tych utworów musi być inne niż w odniesieniu do sze-

wa do rozwiązania w ramach ewentualnych negocjacji między właściwym ministrem a organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi.

roko pojętej literatury pięknej. Dodać należy, że jednym z zadań bibliotekarzy pracujących w bibliotekach naukowych jest „popularyzacja” osiągnięć uczelni, instytutu, zakładu, prac jego pracowników, umożliwianie osobom zainteresowanym (pracownikom innych placówek naukowych, osobom uczącym się i doksztalającym się, specjalizującym się) uzyskanie odbitki, kserokopii pracy, umożliwienie jak najlepszego dotarcia do tekstu artykułu, a także, jeśli to jest możliwe, umieszczenie tego tekstu w „bibliotece cyfrowej”. Dodać trzeba, że chociaż czasopisma naukowe publikowane są w stosunkowo małych nakładach, że nie dokonuje się ich wznowień, dodruków, to jednocześnie bardzo często są one dotowane bądź wydawane na koszt instytucji naukowej, że do kosztów ich wydania mniejsze lub większe kwoty dodaje państwo, bezpośrednio lub też za pośrednictwem utrzymywanych (dotowanych) przez nie instytucji.

Szerszego omówienia wymagają niektóre artykuły oddz. 3 rozdz. 3 p. a., mówiące o dozwolonym użytku chronionych utworów.

Art. 23 p. a. stanowi, że każda osoba fizyczna ma prawo nieodpłatnie korzystać z utworów rozpowszechnionych, tzn. z utworów, które za zezwoleniem twórcy zostały w jakikolwiek sposób udostępnione publicznie. Korzystanie z tych utworów nie wymaga zezwolenia twórcy, jednakże dopuszczalne jest tylko dla własnego osobistego użytku, niezwiązanego z celami zarobkowymi. Ustawa nie wyjaśnia, jaki może być cel „własnego użytku osobistego”. W tej sytuacji trzeba założyć, że może to być zarówno cel rozrywkowy (np. nagrywanie wybranej audycji radiowej lub telewizyjnej), jak i naukowy.

Bardzo ważny jest komentarz Elżbiety Traple³, która wyraziła pogląd: „że fakt, iż osoba dokonująca zwielokrotnienia dzieła (np. lekarz wykonujący odbitkę z czasopisma fachowego) wykorzystuje wiadomości z niego uzyskane w celach zawodowych, objęty jest zakresem działania przepisu o dozwolonym użytku osobistym. Istotne jest bowiem, że z uzyskanej odbitki lekarz ten nie będzie korzystał poza kręgiem osób określonych w art. 23 ust. 2”. I dalej: „Użytek wewnątrz zakładu pracy nie jest użytkowaniem osobistym i nie podlega przepisowi art. 23. Zakład pracy, który dla swoich pracowników wykona określoną liczbę egzemplarzy dzieła w celach szkoleniowych, powinien na taki użytek uzyskać zezwolenie, chyba że jest to instytucja naukowa lub oświatowa” (art. 27).

Przedmiotem takiego korzystania mogą być wszelkiego rodzaju utwory rozpowszechnione, a więc nawet takie, których dotychczas nie opublikowano, ważne jest tylko to, by uprzednio były już za zgodą twórcy w jakikolwiek sposób udostępnione publicznie. Nie ma także ograniczeń objętości np. kopiowanego utworu. Jednak jest inne ograniczenie, art. 23 ust. 2 mówi, że: „Zakres własnego użytku obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworu....”, a z tego wynika, iż jeden korzystający z utworu, zamawiający kopię, m.in. użytkownik biblioteki, jak też i klient zakładu wykonującego kopie w ramach dzia-

³ Barta J. [et al.], *Prawo autorskie i prawa pokrewne: komentarz*, Kraków, 2005, s. 179.

łałości gospodarczej, nie może prosić o sporządzenie większej liczby egzemplarzy utworu, jeden użytkownik ma prawo tylko do jednej kopii.

Nie ma więc przeszkód, aby uznać za dopuszczalny „użytek profesjonalny”, który jest związany z własnymi, osobistymi, celami zawodowymi użytkownika, związany z jego dokształcaniem się, polegający na podnoszeniu jego osobistych kwalifikacji (np. sporządzanie kopii artykułów z czasopism w celu poszerzenia własnej wiedzy osoby fizycznej), uzyskania przez niego (wyłącznie przez niego) stopnia naukowego, tytułu naukowego, specjalizacji.

Takie działania, związane z osobistym doskonaleniem się zawodowym, z dokształcaniem się użytkownika, powinny być wspierane przez biblioteki naukowe. Wsparcie to powinno polegać nie tylko na udostępnianiu użytkownikom zasobów własnych oraz zasobów bibliotek współpracujących, także na wykorzystywaniu najnowszych technik, m.in. dostarczając im materiały dydaktyczne i informacyjne, kopie artykułów z czasopism itp., ale tylko w formie załączników do listów elektronicznych adresowanych do zainteresowanej osoby fizycznej, bądź do biblioteki występującej w imieniu tej osoby, pośredniczącej między biblioteką, w której zbiorach jest poszukiwany utwór, a konkretną osobą fizyczną zainteresowaną tym utworem (powinno to być w zamówieniu wyraźnie zaznaczone, wskazane, kto jest osobą zamawiającą). Trzeba tu przypomnieć, że motyw 40 *Dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym* nie pozwala na korzystanie z Internetu w ramach dostarczania utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, a więc w żadnym wypadku nie wolno tu przekroczyć „zakresu własnego użytku osobistego”.

Należy podkreślić, że nie jest użytkowaniem osobistym korzystanie z utworu w szerszym kręgu osób, niż na to pozwala ustawa, np. w obrębie zakładu pracy, w gronie współpracowników. Także inaczej przedstawia się sprawa, kiedy celem określonych działań korzystającego z utworu jest wykonywanie jakichkolwiek czynności, które mają charakter zarobkowy, np. stanowią przedmiot umowy o dzieło z jednostką, która nie jest instytucją naukową, a także nie jest redakcją czasopisma naukowego lub popularno-naukowego, dla którego przygotowujemy artykuł mówiący o wynikach swojej pracy naukowej, ale jest przedsiębiorstwem, jednostką prowadzącą działalność gospodarczą, instytucją mającą charakter komercyjny.

Nieodpłatne korzystanie z utworu w zakresie własnego użytku osobistego nie obejmuje programów komputerowych (art. 77 p. a.). Zainstalowanie programu na własnym komputerze, w domu, zawsze wymaga uzyskania stosownej licencji.

Ustawa zakazuje korzystania z elektronicznych baz danych, które mają cechy utworu, jeśli korzystanie to ma cel zarobkowy i nie jest związane z własnym użytkowaniem naukowym. Nie wolno także wykorzystywać tej licencji do budowy według cudzego utworu architektonicznego lub architektoniczno-urbanistycz-

nego, bowiem, jak to wynika z art. 1 ust. 2 pkt 6 p. a., dzieło architektoniczne jest utworem i stanowi przedmiot prawa autorskiego, a prawo korzystania z tego utworu przysługuje wyłącznie twórcy lub osobie fizycznej lub prawnej, która dysponuje stosowną licencją (np. biuro projektowe zatrudniające architekta ma prawa do wykonanego przez niego, w ramach stosunku pracy, projektu, wynika to z art. 12 p. a.).

Instytucje naukowe i oświatowe, a takimi przecież są uczelnie i ich biblioteki, mogą w celach dydaktycznych korzystać z rozpowszechnionych utworów, a także sporządzać dla tych celów egzemplarze fragmentów rozpowszechnionych utworów (art. 27 ustawy). Warto tu przypomnieć uwagi odnoszące się do przepisów art. 16 ustawy, pkt 3, mówiące o właściwym rozumieniu pojęcia „fragment”, w związku z prawem twórcy do zachowania „nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania”.

Ustawa pozwala instytucjom naukowym i oświatowym na korzystanie z utworów rozpowszechnionych w oryginale lub w tłumaczeniu. Instytucje te mogą sporządzać egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu w celach dydaktycznych tak własnych, jak i innych instytucji oraz osób fizycznych (np. dla zainteresowanego nauczyciela) oraz wyłącznie w celach własnych, prowadzonych przez instytucję i jej pracowników, badań naukowych.

Każdy nauczyciel akademicki, może, wykonując swoje zadania dydaktyczne w ramach statutowych obowiązków tej instytucji, korzystać nieodpłatnie z utworów rozpowszechnionych, zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniu. Art. 27 ustawy pozwala na sporządzanie w celach dydaktycznych (bez większych ograniczeń) lub prowadzenia badań naukowych (ograniczenie do badań własnych instytucji) **fragmentów** rozpowszechnionych utworów. Przepisy te wymagają zastanowienia się, jak należy rozumieć określenie „fragment” użyte w tym artykule. Z art. 11 p. a. wynika, że na „utwór zbiorowy” składa się szereg samodzielnych utworów, dzieł różnych twórców. Przepisy te mówią, że utworami zbiorowymi są m.in. encyklopedie i **publikacje periodyczne**. Wynika z tego, że utworem zbiorowym jest każdy odrębny numer gazety bądź czasopisma. W tej sytuacji artykuły zamieszczone w czasopiśmie z jednej strony są samodzielnymi utworami, ale z drugiej stanowią wyodrębnione części utworów, o których stanowią te przepisy, „utworów zbiorowych”, są więc także fragmentami tych utworów. W rozumieniu *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych* zezwolenie na sporządzenie egzemplarza fragmentu obejmuje także prawo sporządzenia kopii części utworu zbiorowego, artykułu z czasopisma. Inna wykładnia tych przepisów uniemożliwiłaby wykonywanie podstawowych zadań bibliotecznych, w szczególności bibliotek naukowych oraz fachowych, a także ośrodków informacji lub dokumentacji.

Dokonując wykładni przepisów ustawy trzeba także rozważyć, jaki jest ich sens, ich cel, jaka jest funkcja tych postanowień. Korzystanie z utworu musi być zgodne zarówno z jego charakterem, jak i z jego przeznaczeniem (art. 49

p. a.). Zwielokrotniając artykuł naukowy w taki sposób, że podejdzie się zbyt dosłownie do postanowień dopuszczających sporządzanie „fragmentów rozpozsechnionego utworu”, w tym także niewielkiego dzieła, m.in. stosunkowo krótkiego artykułu w czasopiśmie, podzielimy ten krótki tekst na części lub „wytniemy” z niego od jednej do kilku interesujących nas stron, spowodujemy, że dojdzie do naruszenia zarówno powołanych wyżej przepisów, jak i art. 16 p. a., bowiem tego rodzaju utwory, artykuły w czasopismach naukowych, specjalistycznych, charakteryzują się tym, że stanowią krótką, skondensowaną formę wyrażenia myśli twórcy. „Wyrwanie” z tego tekstu kilku stron może doprowadzić przekreślenia głównego celu (przeznaczenia) tego utworu, do zafałszowania zawartych w tym utworze poglądów autora, spowodować, że m.in. wyniki pracy badawczej, wnioski z niej wynikające, będą nieprzekonywujące bądź niezrozumiałe. To, że artykuły naukowe są z zasady tekstami krótkimi, związane jest z postanowieniami regulaminów redakcyjnych, które z zasady określają, jak może być maksymalna objętość takiego artykułu. Trzeba także wskazać na to, że art. 30 p. a. także mówi o fragmentach opublikowanych utworów, wskazując, że są to egzemplarze nie większe niż jeden arkusz wydawniczy.

Dla pracownika naukowego użyteczny jest tekst całego artykułu z czasopisma, a nie kilka „wyrwanych” z niego stron, fragment artykułu. Kopia artykułu naukowego, która ma jakąś wartość dla osoby z niego korzystającej, musi zawierać zarówno informacje o źródle, o nazwisku autora i o tytule artykułu, a kończyć wnioskami i bibliografią załącznikową. Tylko taki dokument wtórny ma wartość i może stanowić element warsztatu naukowego. Dodajmy tu, że inna interpretacja przepisów o dozwolonym użytku chronionych utworów, związana z ustawowymi uprawnieniami biblioteki, ośrodka informacji naukowej, stwarzałaby nie tylko poważne trudności w pracy naukowców, ale przede wszystkim nie chroniłaby autorskich praw osobistych, naruszałaby ich prawo do nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania, o czym mówi art. 16 pkt 3 p. a., a także przepisy art. 34 p. a. W praktyce ograniczenie uprawnień czytelnika do uzyskania potrzebnego mu tekstu do otrzymania tylko części artykułu zmusiłoby go do złożenia dwóch zamówień na każdy z potrzebnych mu artykułów w częściach, w co najmniej dwóch fragmentach. A to byłby przecież po prostu nonsens!

Przepisy art. 28 ustawy zezwalają bibliotekom, w zakresie ich zadań statutowych, na nieodpłatne udostępnianie egzemplarzy utworów, które zostały rozpozsechnione, tzn. za zezwoleniem twórcy w jakikolwiek sposób udostępnione publicznie. Biblioteki mogą udostępniać swoje zbiory — dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali), tych, które znajdują się na terenie uczelni.

Należy, przy okazji, przypomnieć, że w bibliotece, w całym uczelnianym systemie biblioteczno-informacyjnym, obowiązuje regulamin określający zasady i warunki korzystania z biblioteki, stanowiący o prawach i obowiązkach użyt-

kowników, nadany bibliotece przez rektora uczelni⁴. Biblioteka może pobierać opłaty za świadczone przez nią usługi, ale tylko w takiej wysokości, która nie przekracza poniesionych przez nią kosztów wykonania usługi (a więc nie może to być „działalność zarobkowa”⁵).

Istotne jest tu, by wspomniany wyżej regulamin określał, jaki jest dopuszczalny zakres wykonywania tych usług.

Dopuszczalne jest, by w bibliotekach, na ich urządzeniach, były kopiowane artykuły z prenumerowanych przez nie czasopism, te materiały biblioteczne, których nie wolno wypożyczać, które są udostępniane w bibliotece tylko prezencyjnie, ale dla jednego użytkownika można sporządzić tylko jedną kopię. Dopuszczalne jest także skopiowanie, na zamówienie innej biblioteki, artykułów z czasopism znajdujących się w zbiorach biblioteki, w sytuacji, gdy tych tytułów zamawiająca nie ma ona w swoich zbiorach, a mając problemy z ich nabyciem (także finansowe) prosi o wskazane kopie (pozwala na to pkt 2 art. 28 p. a., gdy pozyskanie tych kopii jest konieczne w celu uzupełnienia jej własnych zbiorów, m.in. w celu zrealizowania zapotrzebowań użytkowników).

Biblioteka może, w zakresie swoich zadań statutowych (m.in. zadań określonych przez rektora w nadanym w oparciu o przepisy statutu regulaminie), zamieścić możliwość realizowania zamówień użytkowników związanych z korzystaniem przez nich z prawa do własnego użytku osobistego. Jednakże postanowienia regulaminu muszą wyraźnie określać, jakie zamówienia czytelników i w jakim zakresie będą przez bibliotekę realizowane. Przepisy te powinny zezwalać wyłącznie na kopiowanie fragmentów utworów bądź drobnych utworów w całości [tych utworów, które wchodzi w skład utworu zbiorowego (patrz: art. 11 p. a.)], i to tylko w takich sytuacjach, kiedy chodzi tu o egzemplarze udostępnianie wyłącznie prezencyjnie. Podobne zasady powinny obowiązywać przy realizowaniu zamówień innych bibliotek, które muszą uzupełnić swoje zbiory po to, by właściwie zrealizować uzasadnione potrzeby swoich czytelników. Biblioteki współpracują ze sobą m.in. właśnie po to, by racjonalizować swoje usługi i nie doprowadzać do takich sytuacji, aby czytelnik musiał zamawiać potrzebne mu materiały biblioteczne osobiście, czy to korespondując z biblioteką w innej miejscowości lub nawet do tej biblioteki.

Przepisy znowelizowanej ustawy o prawie autorskim pozwalają na przejściowe lub incydentalne zwielokrotnienie utworu, jeśli nie ma to samodzielnego znaczenia gospodarczego, a stanowi integralną i podstawową część procesu technologicznego i ma na celu wyłącznie umożliwienie przekazu utworu

⁴ Taki obowiązek wynika z przepisów art. 14 ust. 4 Ustawy o bibliotekach.

⁵ Jak należy rozumieć pojęcie „nieodpłatność usługi” mówi także motyw 11 *Dyrektywy 2006/115/WE z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej* (wersja ujednolicona): „W przypadku pobierania przy użyczeniu przez instytucję dostępną dla publiczności opłaty, której wartość nie przekracza kwoty niezbędnej dla pokrycia kosztów obsługi instytucji, nie mamy do czynienia z wykorzystaniem w celach bezpośrednio lub pośrednio gospodarczych lub handlowych w rozumieniu niniejszej dyrektywy”.

w systemie teleinformatycznym pomiędzy osobami trzecimi przez pośrednika lub też zgodnego z prawem korzystania z utworu (art. 23 p. a.).

Szczególną uwagę trzeba poświęcić „prawu cytatu”. Stanowi ono jedno z podstawowych ograniczeń wyłącznego prawa autora na rzecz dozwolonego użytku, ograniczeń „monopolu autorskiego” o którym stanowi art. 17 p. a. Ustawa ogranicza to prawo m.in. stanowiąc o dozwolonym użytku chronionych utworów i pozwala na wykorzystywanie cudzej twórczości w działalności naukowej, dydaktycznej, publicystycznej, artystycznej itp.

„Cytowanie jest przytoczeniem w dziele własnym, w całości lub w części, cudzej pracy, przy spełnieniu warunków określonych w art. 34, tj. podaniu twórcy i źródła. Brak odpowiedniego oznaczenia przejętego fragmentu, uniemożliwiający zorientowanie się, że mamy do czynienia z cudzą twórczością, powoduje zaistnienie przesłanek plagiatu. Natomiast niewłaściwe oznaczenie danych wymaganych w art. 34, polegających np. na niepełnym podaniu źródła może stanowić naruszenie osobistych praw autorskich. Aktualne pozostaje w tym względzie orzeczenie SN z 29 grudnia 1979 r., zgodnie z którym „wymaganiu wyraźnego wymienienia źródła, z którego pochodzi fragment dzieła (art. 21 § 1), nie czyni zadość wymienienie tego dzieła w zestawieniu literatury, bez jakiegokolwiek wyjaśnienia, ani zasady ani stopnia wykorzystania tego dzieła, a w szczególności, że dokonano z niego przedruku określonej części” (OSN 1972, nr 7-8, poz. 133, z glosą A. Wiśniewskiego, NP 1973, nr 5, s. 781). Powołanie źródła jedynie w spisie literatury nie spełnia wymogów art. 34”.

Przytoczenie przez twórcę w utworze stanowiącym samoistną całość, wtopienie w jego utwór urywków lub całych drobnych utworów, które zostały już rozpowszechnione, dzieł innych twórców, inkorporowanie ich we własny utwór, to cytowanie, do którego odnoszą się powołane wyżej przepisy, tak naszej ustawy o prawie autorskim, jak i aktów prawa międzynarodowego. Można przytoczyć (zacytować) każdy drobny przedmiot prawa autorskiego lub fragment większego utworu, pod warunkiem, że został on uprzednio, za zgodą jego twórcy, w jakikolwiek sposób udostępniony publicznie. Cytat musi być rozpoznawalny, musi się wyróżniać z tekstu utworu, w którym został przytoczony, musi być on wyraźnie zaznaczony, tak, aby korzystający z tego utworu musiał wiedzieć, kiedy cytat się rozpoczyna i kiedy się kończy (trzeba zastosować np. czcionkę wyróżniającą przytoczenie z tekstu autora, w którym zamieszczono cytat, kursywę albo cudzość). Wskazanie autora i źródła z którego pochodzi cytat musi być jednoznaczne. Jeśli autor utworu, z którego fragment przytaczamy, chciał, by jego utwór był traktowany jako anonimowy, także i to musi być wyraźnie przy tym cytacie zaznaczone.

Przepisy art. 29 p. a. odnoszą się do wszystkich przedmiotów ustawy, do wszystkich utworów, o których mówi art. 1 ust. 1 i 2 p. a., a więc m.in. nie tylko do utworów wyrażonych słowem, ale także symbolami matematycznymi, znakami graficznymi, jak też do utworów plastycznych i fotograficznych. Przy-

taczać można każdy tekst, także taki, w którym zamieszczono tabele, ryciny, schematy itp., cytatem może być sam utwór wyrażony znakami graficznymi (rycina), jak też i fotografia, o ile tylko mieści się to „w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną, nauczaniem lub prawami gatunku twórczości”. Nieuzasadnione są postanowienia niektórych regulaminów redakcyjnych, w których żąda się od autorów, aby cytując ryciny, tabele bądź inne fragmenty cudzych dzieł uzyskali na to zgodę twórców. Podkreślić trzeba tylko to, że każdy cytat musi być oznaczony, opisany, tak, aby nie było żadnych wątpliwości skąd przytoczony tekst, bądź utwór graficzny pochodzi.

Przepisy nie ograniczają wielkości cytatu, istotne jest tylko to, by cytowanie (fragmentu lub drobnego utworu) było w tym rozmiarze uzasadnione. Ważne jest przede wszystkim, aby zachowana była właściwa proporcja między cytatem a utworem, w którym został on zamieszczony, by nie doszło do przepisania znaczącej części cytowanego utworu w sposób pozwalający na postawienie zarzutu, że przekroczony został dopuszczalny cel cytowania. Nie może być wątpliwości, że utwór, w którym zamieszczono cytat, stanowi własne i samoistne dzieło twórcy, bowiem cytowanie jest dopuszczalne tylko w tych utworach, które stanowią samoistną całość.

Cytujący musi spełnić kryteria pozwalające na przytoczenie. Zakres dopuszczalności cytowania wynika z ustawy, z art. 29 ust. 1 p. a., a korzystanie z licencji ustawowej dla innych, niż wymienione w tych przepisach celów, jest sprzeczne z ustawą⁶.

Wg komentarza Elżbiety Traple⁷: „Wyjaśnianie i nauczanie zakłada, że cytat ma służyć informacji, ugruntowaniu własnego poglądu, uczynienie własnych wywodów bardziej zrozumiałymi. Dlatego przyjmuje się, że wskazówką, iż mamy do czynienia z niedozwolonym wykorzystaniem cudzego dzieła, jest brak wewnętrznego, niezbędnego związku między wywodami autora posługującego się cytatem a treścią cytatu. Cel wyjaśniania oznacza, że bez cytatu dzieło byłoby w danym fragmencie niejasne lub co najmniej trudne do zrozumienia dla przeciętnego odbiorcy. Cytat dozwolony ze względu na cel nauczania — to przede wszystkim cytat występujący w podręcznikach i wydawnictwach popularno-naukowych. Służy on wówczas jako przykład zgrabnego lub znanego ujęcia istotnej myśli, a w przypadku sławnych sformułowań zmierza do pogłębienia wiedzy i erudycji uczącego się. (...)

(...) Odwołanie się w przepisie dotyczącym cytatu do praw gatunku twórczości oznacza, że posługiwanie się cytatem dozwolone jest w przypadku samodziel-

⁶ M.in. można uznać, że sprzeczne z art. 29 p. a. jest cytowanie w wystąpieniach polityków, a pominięcie w ich przemówieniach informacji o imieniu i nazwisku oraz o źródle stanowi naruszenie art. 34 p. a. W rozumieniu tych przepisów cytowanie utworów, które nie stanowią domeny publicznej, wymaga zgody uprawnionego podmiotu (co może się łączyć z obowiązkiem wynagrodzenia). Poza tym cytując nigdy nie należy pomijać informacji, o których mówi art. 34 p. a.

⁷ Barta J. [et al.], *Prawo autorskie i prawa pokrewne: komentarz*, Kraków, 2005, s. 347-348.

nej twórczości nawiązującej w sposób jednoznaczny do cudzego dzieła. Cytat jest więc szeroko stosowany w działalności parodystycznej, kabaretowej oraz karykaturze politycznej. Działalność ta bez wyraźnego nawiązania do cudzej twórczości byłaby bowiem zupełnie niemożliwa. Jednakże i tu zakres cytowania musi pozostawać w ścisłym związku z celem, jakiemu służy.”

Korzystanie z utworu w ramach dozwolonego użytku chronionych utworów, a przede wszystkim przy przytaczaniu fragmentów lub całych drobnych utworów, zobowiązuje podmiot korzystający z tego prawa, aby zawsze poinformował, kto jest twórcą oraz jakie jest źródło, z którego dzieło zostało zaczerpnięte. Przepisy te pozostają w ścisłym związku z art. 16 pkt 1 i 2 p. a., prawa gwarantującego twórcy, że zawsze oznaczane będzie autorstwo utworu i stanowią, że wymienienie twórcy to podanie jego imienia i nazwiska bądź też jego pseudonimu lub poinformowanie o tym, że utwór został udostępniony anonimowo. Podanie informacji o źródle to wymienienie danych pozwalających na dokładną identyfikację utworu, m.in. znacząco pomóc w znalezieniu egzemplarza czasopisma, w którym został opublikowany interesujący czytelnika artykuł. Przy korzystaniu z hasła encyklopedycznego trzeba podać tytuł encyklopedii, jej wydawcę, miejsce i rok wydania oraz stronę, przy korzystaniu z artykułu, po podaniu nazwiska i imienia autora oraz tytułu artykułu zamieszczamy takie dane, jak: tytuł czasopisma, rocznik, (ewentualnie tom/wolumen), numer zeszytu, strony. Korzystając z nadania trzeba poinformować o tym, skąd nadanie pochodzi, podać nazwę organizacji radiowej lub telewizyjnej, nazwę audycji i datę nadania. Wykorzystując utwór audiowizualny należy obok nazwy producenta podać informacje o współtwórcach, o osobach, które wniosły znaczący wkład twórczy w powstanie utworu, a także dane o jego utrwaleniu. Naruszenie tych zasad może pociągnąć za sobą roszczenia osób, które poczuły się poszkodowane. Skopiowany fragment utworu bądź też cały drobny utwór musi zawsze zawierać te wszystkie informacje, o których mówi art. 34 p. a.

Twórca ma prawo do wynagrodzenia związanego z korzystaniem z utworu w ramach omawianych licencji ustawowych tylko wtedy, gdy o tym stanowi ustawa. Interesy twórców muszą być dla bibliotekarzy sprawą oczywistą i jak to już kilkakrotnie wskazywałem, ich profesjonalnym obowiązkiem jest ochrona praw twórców.

Dozwolony użytek nie może naruszać normalnego korzystania z utworu lub godzić w słuszne interesy twórcy. Niewłaściwe korzystanie z dzieła to takie działanie, którego konsekwencją będzie uniemożliwienie dalszego korzystania z niego, a także wyrządzenie szkody twórcy.

Czas trwania autorskich praw majątkowych (art. 36 — 40 p. a.) trwa siedemdziesiąt lat, zgodnie z *Dyrektywą Rady 93/98/EWG z dnia 29 października 1993 r. w sprawie harmonizacji czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych*. Jak z tego wynika, majątkowe prawa autorskie, o których mówi art. 17 p. a., są ograniczone w czasie i wygasają po upływie okresu określonego w ustawie.

Po tym terminie każda osoba może swobodnie i nieodpłatnie korzystać z utworu pod warunkiem poszanowania osobistych praw autora, o których jest mowa w art. 16 p. a., praw, które są nieograniczone w czasie i nie podlegają zrzeczeniu się lub zbyciu. Ustawa o prawie autorskim mówi także o tym, od jakiej daty liczy się siedemdziesięcioletni okres ochronny. Jeśli twórca jest nam znany, gdy znamy jego życiorys, a przede wszystkim datę jego śmierci, wówczas czas ten oblicza się od tej daty. Gdy utwór ma kilku autorów, kiedy jest dziełem współtwórców, wówczas okres ochrony rozpoczyna swój bieg od daty śmierci tego współtwórcy, który przeżył wszystkich pozostałych autorów. Inaczej przedstawia się sytuacja, kiedy twórca jest anonimowy i nie wiadomo, kto jest rzeczywistym autorem dzieła albo kiedy majątkowe prawa autorskie przysługują innemu podmiotowi. Wówczas siedemdziesięcioletni okres ochrony tych praw oblicza się od daty rozpowszechnienia utworu lub, jeżeli nie doszło do rozpowszechnienia utworu, od daty jego ustalenia. Jeśli twórca wydał swój utwór pod pseudonimem, ale jednocześnie nie ma żadnych wątpliwości, kto w rzeczywistości jest tym twórcą, wówczas traktuje się jego jako osobę znaną.

Celowe jest wyjaśnienie kilku kwestii związanych z autorskimi prawami majątkowymi.

Należy wskazać, że twórca może przenieść swoje autorskie prawa majątkowe na inne osoby (art. 41 i 42 p. a.). Przeniesienie praw autorskich może nastąpić albo w drodze dyspozycji, podjętej w oparciu o przepisy prawa cywilnego, lub wg ustawy. Może to być czynność jednostronna (uczestniczy w niej jedna osoba) polegająca na sporządzeniu testamentu albo dwustronna, podpisanie umowy, w której zostaje udzielona licencja na korzystanie z utworu na określonych w tym akcie polach eksploatacji (to działanie dwustronne, bowiem uczestniczą w tej czynności prawnej dwie strony, o umowach stanowią również przepisy prawa cywilnego).

Omówienia wymaga sprawa prawa twórcy do wynagrodzenia (art. 43 – 48 p. a.). Obowiązuje domniemanie, że autorskie prawa majątkowe przenoszone są za wynagrodzeniem, a czynność ta łączy się z wynagrodzeniem dla twórcy. Tak samo, za wynagrodzeniem dla twórcy lub innej osoby uprawnionej następuje udzielenie licencji. Odmienne uregulowanie, m.in. rezygnacja z wynagrodzenia musi być wyrażona na piśmie. Ustawa nie stanowi, jakie są stawki wynagrodzenia twórców, nie narzuca systemu ustalania takich wynagrodzeń. Te sprawy są, jak dotąd, regulowane w drodze umowy. Jeśli w umowie nie ustalono wysokości wynagrodzenia autorskiego, wówczas określa się je biorąc pod uwagę zakres udzielonego prawa oraz przewidywane korzyści nabywcy, wynikające z korzystania z utworu. W razie, gdy twórca nie osiągnie w tym przedmiocie porozumienia z nabywcą jego autorskich praw majątkowych, z licencjodawcą, zawsze ma prawo wystąpienia na drogę sądową.

Czasem po kilku latach może się zdarzyć, że między wynagrodzeniem twórcy a korzyściami nabywcy autorskich praw majątkowych, licencjodawcy, uży-

skanymi z tytułu eksploatacji dzieła, nastąpiła rażąca dysproporcja. W takim przypadku twórca może, na drodze postępowania sądowego żądać, aby jego wynagrodzenie zostało podwyższone.

Celowe jest wskazanie, jakie zasady obowiązują korzystającego z utworu (art. 49 p. a.). Jeżeli w umowie nie został określony sposób korzystania z utworu, to wówczas powinno ono być zgodne: 1) z charakterem utworu, 2) z przeznaczeniem utworu oraz 3) z przyjętymi zwyczajami. Nabywca prawa do korzystania z utworu, nawet wtedy, gdy nabył całość autorskich praw majątkowych, nie może bez zgody twórcy dokonywać zmian w utworze. Jest to niedopuszczalne nawet w tych utworach, które należą do domeny publicznej, których czas ochrony praw majątkowych upłynął.

Wyjaśnienia wymagają sprawy związane ze sposobem korzystania z utworu (pola eksploatacji — art. 50 p. a.).

O publikacjach zbiorowych stanowi art. 62 p. a. W zbiorowej publikacji swoich utworów twórca może zamieścić także i te dzieła, na których publikację zawarł odrębną umowę⁸. Podpisana z twórcą umowa o zbiorowe wydanie jego utworów nie upoważnia strony, która nabyła prawo do publikacji zbiorowej, do opublikowania odrębnie poszczególnych utworów, lecz umowa w tej sprawie może stanowić inaczej.

O egzemplarzach autorskich mówi art. 63 p. a. Umowa, która dotyczy sporządzenia egzemplarzy utworu przeznaczonych do udostępnienia publicznie (rozpowszechnienia), powinna określać liczbę egzemplarzy autorskich, tzn. egzemplarzy, które twórca otrzyma bezpłatnie po opublikowaniu jego utworu. Twórca ma prawo domagać się przekazania mu egzemplarzy autorskich w liczbie określonej umową. Egzemplarze autorskie przysługują twórcy zawsze, niezależnie, czy prawo to zostało w umowie zapisane, czy też nie. Jedynym problemem przy braku odpowiednich postanowień w umowie, jest liczba egzemplarzy autorskich. W takiej sytuacji strony powinny przestrzegać przyjętych zasad, którymi redakcja kieruje się w stosunkach z autorami.

Do programów komputerowych odnoszą się art. 74 — 77 p. a. Programy komputerowe korzystają z takiej samej ochrony prawa autorskiego jak utwory literackie. Ustawa określa prawa osoby, w której posiadaniu są autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego.

Autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego, który został stworzony przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, przysługują pracodawcy. Jednakże umowa pracownika z pracodawcą może tą sprawę regulować inaczej.

Przyznana programowi komputerowemu ochrona obejmuje wszystkie formy jego wyrażenia, w tym wszystkie formy dokumentacji projektowej, wytwórczej i użytkowej. Zarówno dokumentację projektową, jak też i inne materiały zwią-

⁸ Zbiorową publikacją jest taki utwór, który składa się z prac tylko jednego autora i stanowi przegląd jego dorobku twórczego.

zane z projektowaniem programu komputerowego, należy traktować tak samo, jak program komputerowy. Natomiast ochronie prawa nie podlegają idee i zasady stanowiące podstawę jakiegokolwiek elementu programu komputerowego, w tym podstawę łączy.

Ostatnim tematem szkolenia z zakresu prawa autorskiego powinny być informacje o przepisach karnych (art. 115-119 p. a.). Odpowiedzialność karna osób naruszających prawa twórców związana jest ściśle z popełnieniem czynu zabronionego przez prawo.

Przestępstwem jest nierzetelne cytowanie lub plagiat, wprowadzenie w błąd co do autorstwa, tak całości, jak chociażby części cudzego utworu lub artystycznego wykonania (sankcja karna za to przestępstwo przewidziana jest w art. 115 p. a.). Karalne jest także uniemożliwienie lub utrudnianie twórcy wykonania jego prawa do kontroli korzystania z utworu lub artystycznego wykonania, m.in. kontroli związanej z dbałością twórcy o to, aby nie została naruszona treść i forma utworu oraz aby utwór był rzetelnie wykorzystany (art. 119 p. a.).

Zdaję sobie sprawę z tego, że w tym tekście nie wyczerpałem tematu. Osoby organizujące i prowadzące szkolenia z prawa autorskiego muszą sięgnąć do podręczników, do komentarzy⁹. I muszą liczyć się z tym, że przepisy się zmieniają, że trzeba systematycznie przeglądać organy promulgacyjne, Dzienniki Ustaw, sprawdzać, czy nie nastąpiła nowelizacja *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, czy nie ogłoszono nowych przepisów wykonawczych do tej ustawy.

Bibliotekę uczelnianą widzę przede wszystkim jako „punkt konsultacyjny”. Ale to nie wszystko, bibliotekarze dyplomowani powinni być kompetentnymi osobami, przygotowanymi do prowadzenia seminariów, a także do opracowania „bryków” dla nauczycieli akademickich, doktorantów i studentów z prawa autorskiego.

Informacje o autorze:

mgr Bolesław Howorka — starszy kustosz dyplomowany, emerytowany radca prawny, były dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej (obecnie Uniwersytet Medyczny) w Poznaniu, autor wielu publikacji na temat prawa bibliotecznego.

⁹ Osobiście polecam: Barta J., Markiewicz R., *Prawo autorskie*, Warszawa 2010 ; Barta J. [et al.], *Prawo autorskie i prawa pokrewne: komentarz*, Kraków 2005.

Johanna Rachinger
Österreichischen Nationalbibliothek

Rechtsgrundlagen der wissenschaftlichen Bibliotheken in Österreich

Streszczenie: Der Artikel gibt einen Überblick über die wichtigsten gesetzlichen Bestimmungen zur Österreichischen Nationalbibliothek, zum Urheberrecht und zum Pflichtexemplarrecht in Österreich.
Słowa kluczowe: Österreich, wissenschaftliche Bibliotheken, Bibliotheksrecht.

Im Überblick werden wesentliche gesetzliche Normen im Bereich der wissenschaftlichen Bibliotheken in Österreich dargestellt, wobei insbesondere folgende Gesetze erörtert werden:

- *Das Bundesmuseen-Gesetz* 2002, als Rechtsgrundlage der Österreichischen Nationalbibliothek
- *das Urheberrechtsgesetz*, inklusive gegenwärtiger Problembereiche
- sowie *das Mediengesetz*, das die Bestimmungen zum Legal Deposit in Österreich enthält.

1. *Das Bundesmuseen-Gesetz* als Rechtsgrundlage der Österreichischen Nationalbibliothek

Seit der Umwandlung der kaiserlichen Hofbibliothek in die „Nationalbibliothek“ der Ersten Republik (1919/20) war die Bibliothek stets dem jeweiligen Bildungs- bzw. Wissenschaftsministerium unterstellt. Dies änderte sich grundlegend erst mit dem *Bundesmuseen-Gesetz* 2002¹, mit dem die 1945 neu gegründete „Österreichische Nationalbibliothek“ – dem Beispiel der Bundesmuseen folgend – als „Wissenschaftliche Anstalt öffentlichen Rechts des Bundes“ aus der unmittelbaren Bundesverwaltung ausgegliedert und als vollrechtsfähige Institution mit autonomer Rechtspersönlichkeit definiert wurde. Dies garantiert der Bi-

¹ *Das Bundesmuseen-Gesetz* 2002. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001728>.

bliothek ein Höchstmaß an Entscheidungsfreiheit in allen personellen, finanziellen und Sachentscheidungen und ermöglicht ihr so eine eigenverantwortliche Zukunftsplanung.

In wirtschaftlichen Angelegenheiten ist die Österreichische Nationalbibliothek einem Kuratorium verantwortlich. Dieses vom zuständigen Bundesministerium bestellte Aufsichtsorgan setzt sich zusammen aus Vertretern verschiedener Bundesministerien sowie einem Wissenschaftsvertreter, einem Vertreter der Förderer der Österreichischen Nationalbibliothek sowie einem Mitglied des Betriebsrats und einem der Gewerkschaft. Im *Bundesmuseen-Gesetz* geregelt ist auch die finanzielle Zuwendung, die der Staat der Österreichischen

Nationalbibliothek jährlich zur Verfügung zu stellen hat (= „Basisabgeltung“). Derzeit beläuft sie sich auf 23,028 Millionen Euro. Durch ihre eigene Rechtspersönlichkeit hat die Österreichische Nationalbibliothek die Möglichkeit, zusätzlich Eigenmittel aus Sponsoring, Vermietungen, Veröffentlichungsgebühren u.a.m. zu erwirtschaften, allerdings nur soweit dies im Rahmen der gesetzlich vorgeschriebenen Gemeinnützigkeit möglich ist.

Die grundsätzliche Bestimmung und Funktion der Österreichischen Nationalbibliothek ist im *Bundesmuseen-Gesetz* (§13) wie folgt beschrieben:

“(1) [...] Sie ist eine Stätte der geistig-kulturellen Identität Österreichs, ein Ort der kulturellen Begegnung und des wissenschaftlichen Diskurses und bewahrt in ihren historischen Sammlungen einmalige Quellen zum Weltkulturerbe.

Sie trägt Verantwortung für die Bewahrung, den Ausbau, die wissenschaftliche Bearbeitung und die Präsentation des ihr anvertrauten kulturellen Erbes. Als umfassende Bildungseinrichtung entwickelt sie zeitgemäße und innovative Formen der Wissens- und Kulturvermittlung und pflegt den fachlichen Diskurs sowie die Zusammenarbeit mit in- und ausländischen Einrichtungen des Bibliotheks- und Forschungsbereiches.

Zweck der Österreichischen Nationalbibliothek ist der Ausbau, die wissenschaftliche Bearbeitung und Erschließung, die Bereitstellung und langfristige Erhaltung sowie die Verwaltung des ihr auf Dauer oder bestimmte Zeit sinngemäß nach § 5 Abs. 1 überlassenen oder von ihr erworbenen Sammlungsgutes unter Beachtung der Grundsätze der Zweckmäßigkeit, Wirtschaftlichkeit und Sparsamkeit.”

Ihre Aufgaben im Einzelnen definiert die Bibliotheksordnung (BGBl. II Nr. 402/2009)² für die Bereiche: Vermitteln, Sammeln, Bewahren, Dokumentieren, Forschen sowie Ausstellen und Lesebetrieb. Für das Thema „Vermitteln“ steht eine größtmögliche Öffnung des Hauses für alle Bevölkerungsschichten im Zentrum. Die Sammeltätigkeit der Österreichischen Nationalbibliothek folgt ihren Sammelrichtlinien, bei denen die möglichst vollständige Erfassung der in Österreich erscheinenden Publikationen (inklusive der digitalen Medien) den

² *Bibliotheksordnung für die Österreichische Nationalbibliothek*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostep: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006564>.

Mittelpunkt bildet, dazu kommen die jeweiligen thematischen Schwerpunkte, die sich aus den historisch gewachsenen Sondersammlungen ergeben, sowie ein allgemeiner Sammelschwerpunkt auf den Geisteswissenschaften. Der Begriff „Dokumentieren“ bezieht sich sowohl auf die zeitgemäße bibliothekarische Bestandserschließung in Online-Datenbanken (Katalogen), als auch auf die Bestandsdigitalisierung. Die eigene Forschungstätigkeit der Österreichischen Nationalbibliothek, insbesondere in ihren Sondersammlungen, ist ein wesentlicher Aspekt ihres Selbstverständnisses als „Wissenschaftliche Anstalt“. Der tägliche Lesebetrieb mit Öffnungszeiten von täglich 9 bis 21 Uhr ist nach wie vor eine zentrale Säule der Bibliothek. Die regelmäßig im Prunksaal, im Papyrusmuseum und auch an externen Standorten gezeigten Ausstellungen gehören ebenso zum Kerngeschäft der Bibliothek.

Anders als die Österreichische Nationalbibliothek sind die Universitätsbibliotheken als universitäre Einrichtungen der jeweiligen Universität unterstellt und besitzen keine eigene Rechtspersönlichkeit.

2. Urheberrechtliche Grundlagen im Bibliotheksbereich

Bei urheberrechtlich noch geschützten Werken — also grundsätzlich bei allen Werken, deren Urheber noch nicht 70 Jahre tot..nd — ist vor allem das österreichische *Urheberrechtsgesetz*³ die unmittelbare Rechtsgrundlage für die rechtliche Beurteilung von im Bibliotheksalltag üblichen Tätigkeiten wie etwa das Kopieren bzw. Digitalisieren. Der Inhalt dieses nationalen Gesetzes ist allerdings durch zahlreiche internationale Abkommen und europäische Richtlinien bereits in weiten Teilen vorgegeben, die dem nationalen Gesetzgeber nur einen verhältnismäßig engen Handlungsspielraum lassen.

Bei erster Betrachtung der Rechtsgrundlagen entsteht zunächst der Eindruck, dass für jede Anfertigung von Papierkopien oder Digitalisaten eine gesonderte Genehmigung des Urhebers bzw. der Rechteinhaber (an den die urheberrechtlichen Rechte vom Urheber übertragen wurden) erforderlich ist. Bei näherer Betrachtung der gesetzlichen Regelungen wird allerdings klar, dass durch die so genannten „freie Werknutzungen“ wichtige Ausnahmen zu den umfassenden urheberrechtlichen Verwertungsrechten der Urheber insbesondere bezüglich der Vervielfältigung definiert sind. Im österreichischen *Urheberrechtsgesetz* sind diese freien Werknutzungen (die in Deutschland auch als „Schrankenregelungen“ bezeichnet werden) in einem eigenen Abschnitt VII (Teil 1, §§ 41 bis 57 UrhG) geregelt. Diese Ausnahmeregelungen sind von zentraler Bedeutung für die Erbringung der bibliothekarischen Dienstleistungen und die Nutzungsmöglichkeiten der Bibliotheksbesucher.

³ *Urheberrechtsgesetz*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostep: 2013-11-07]. Dostępný w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>.

Die wichtigste Regelung zur Zulässigkeit von Kopien lautet, dass jedermann von einem Werk einzelne Vervielfältigungsstücke auf Papier oder einem ähnlichen Träger zum eigenen Gebrauch herstellen darf⁴. Diese verhältnismäßig liberale Regelung gilt aber nur für Vervielfältigungen auf Papier oder ähnlichen („analogen“) Trägermaterialien und somit auch für Ausdrücke digitaler Dateien, nicht jedoch für digitale Vervielfältigungen. Für diese müssen wesentlich strengere Voraussetzungen erfüllt sein: die Anfertigung einzelner Vervielfältigungsstücke auf „anderen“ Trägern ist nur zulässig, wenn die Kopien unter Ausschluss kommerzieller Zwecke entweder a) zum eigenen Gebrauch zu Zwecken der Forschung⁵, oder b) von natürlichen Personen zum privaten Gebrauch hergestellt worden⁶. Da eine Bibliothek keine „natürliche Person“ ist, fällt sie von vornherein nicht in den Anwendungsbereich der zuletzt genannten Variante – wohl aber die Bibliotheksbenützer, die daher zum Beispiel ein entlehntes Werk scannen und die Datei auf dem privaten PC zum privaten Gebrauch speichern dürfen. Bestellen Bibliotheksbenützer hingegen bei der Bibliothek die Kopie eines geschützten Werks, so ist dies zwar als Vervielfältigung „zum eigenen Gebrauch eines anderen“ grundsätzlich zulässig, gegen Entgelt aber nur, „wenn die Vervielfältigung mit Hilfe reprographischer oder ähnlicher Verfahren vorgenommen wird“⁷. Dadurch ist zwar auf Bestellung auch die Anfertigung von Kopien auf Papier für den eigenen Gebrauch möglich, nicht jedoch die Vervielfältigung digitaler Daten für den privaten Gebrauch.

Abgesehen von der bereits eingangs erwähnten Regelung zur Zulässigkeit von Kopien zum eigenen Gebrauch dürfen der „Öffentlichkeit zugängliche Einrichtungen, die Werkstücke sammeln“ darüber hinaus von „eigenen Werkstücken“ jeweils *ein* Vervielfältigungsstück anfertigen (Sicherheitskopie)⁸. Diese Kopie darf unter denselben Voraussetzungen wie das Original benutzt werden, jedoch nur an Stelle des Originals; sie darf also nicht zur Bestandsmehrung verwendet werden. Die Vervielfältigung selbst kann dabei sowohl analog („auf Papier oder einem ähnlichen Träger“) als auch digital („auf anderen als in Abs. 1 genannten Trägern“) erfolgen, solange die Einrichtung mit der Vervielfältigung keinen unmittelbaren oder mittelbaren wirtschaftlichen oder kommerziellen Zweck verfolgt.

Ausblick: Verwaiste und vergriffene Werke

Mit der zunehmend digitalen Werknutzung sind Bibliotheken aufgefordert, ihre Bestände im größtmöglichen Ausmaß in digitaler Form zur Verfügung zu stellen. Abgesehen von der rasanten technischen Entwicklung und den damit

⁴ a.a.O. § 42 Abs. 1 UrhG.

⁵ a.a.O. § 42 Abs. 2 UrhG.

⁶ a.a.O. § 42 Abs. 4 UrhG.

⁷ a.a.O. § 42a Ziffer 1 UrhG.

⁸ a.a.O. § 42 Abs. 7 UrhG.

einhergehenden Archivierungsfragen (etwa zur Erweiterung des Pflichtexemplarrechts auf neue Medien, zum Umgang mit technischen Schutzmaßnahmen oder zur Gewährleistung der langfristigen Erhaltung bei ständig wechselnden Formaten und Systemumgebungen) stellen sich einer Bibliothek auch hinsichtlich der Retrodigitalisierung eigener Bestände zahlreiche Fragen in Bezug auf die Rechtklärung von urheberrechtlich noch geschützten Werken. Dies hängt damit zusammen, dass auch auf der normativen Ebene noch nicht alle Fragen für eine digitale Werknutzung jenseits der Sicherungskopie befriedigend gelöst sind. Es ist erst wenige Jahre her, dass in Umsetzung der Informationsrichtlinie⁹ das Recht zur Veröffentlichung im Internet als eigenes, neues „Zurverfügungstellungsrecht“¹⁰ im österreichischen Urheberrecht geregelt wurde. Es fehlen jedoch noch Regelungen, die eine digitale Werkvermittlung von sog. „verwaisten“ Werken ermöglichen, also Werken, deren Rechteinhaber entweder nicht auffindbar sind oder nicht kontaktiert werden können. Während hier zwar – wieder in Umsetzung einer dazu bereits verabschiedeten Richtlinie¹¹ – nationale Umsetzungsmaßnahmen bereits in Vorbereitung sind, ist eine Rechtklärung zur Ermöglichung einer besseren Nutzung von „vergriffenen“ (also nicht mehr lieferbaren) Werken in digitaler Form aufgrund des Fehlens praxisnaher Regelungen noch nicht absehbar. Digital produzierte („born digital“) Medienwerke können ohne zwingende gesetzliche Regelungen (z.B. Legal Deposit) im Wesentlichen nur durch vertraglich zu vereinbarende Lizenzen erworben und vermittelt werden.

Ziel ist es, punktuell normative Verbesserungen und Klarstellungen zu erreichen, wie es etwa im Bereich der Archivierung von Online-Medien gelungen ist (s. dazu weiter unten): Hier ist durch eine eigene begleitende urheberrechtliche Regelung die Zulässigkeit der bibliothekarischen Vervielfältigung von im World Wide Web veröffentlichten Medieninhalten und das Ausmaß der künftigen Nutzung durch die Österreichische Nationalbibliothek und deren Benützer explizit verankert.

3. Legal Deposit: Bibliotheksstücke nach dem österreichischen *Mediengesetz*
Die historischen Wurzeln einer gesetzlichen Ablieferungspflicht von Publikationen in Österreich reichen historisch weit zurück. Bereits im 16. Jahrhundert wurden entsprechende Regelungen erlassen, um die kaiserliche Büchersam-

⁹ Richtlinie 2001/29/EG des europäischen Parlaments und des Rates vom 22. Mai 2001 zur Harmonisierung bestimmter Aspekte des Urheberrechts und der verwandten Schutzrechte in der Informationsgesellschaft [online], 2013 [dostę: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:0019:DE:PDF>.

¹⁰ § 18a. Abs. 1: „Der Urheber hat das ausschließliche Recht, das Werk der Öffentlichkeit drahtgebunden oder drahtlos in einer Weise zur Verfügung zu stellen, dass es Mitgliedern der Öffentlichkeit von Orten und zu Zeiten ihrer Wahl zugänglich ist.“

¹¹ Richtlinie 2012/28/EU des europäischen Parlaments und des Rates vom 25. Oktober 2012 über bestimmte zulässige Formen der Nutzung verwaister Werke [online], 2013 [dostę: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:DE:PDF>.

mlung mit den immer zahlreicheren Neuerscheinungen zu versorgen. Diese sogenannten Privileg- und Zensurexemplare dienten dem Buchdrucker vor allem zum Schutz seiner Drucke vor unbefugtem Nachdruck. Bereits im Jahr 1569 wurde durch die Einführung der Bücherkommission bei der Buchmesse in Frankfurt am Main eine kaiserliche Institution geschaffen, der neben der Ausübung der politischen und religiösen Zensur auch von Anfang an die Überwachung der Ablieferung der Pflichtexemplare an die kaiserliche Kanzlei oblag. Durch die, wenn auch mangelhaft eingehaltene Pflichtabgabe, die 1808 auf die gesamte Monarchie ausgeweitet wurde, erfuhr die k. k. Hofbibliothek in Wien einen bedeutenden Zuwachs¹².

Der entscheidende Schritt zur Schaffung einer soliden gesetzlichen Basis geschah aber erst durch das *Pressegesetz* aus dem Jahre 1922. Mit dem *Bundesgesetz* vom 12. Juni 1981 über die Presse und andere publizistische Medien (*Mediengesetz*¹³), wurde die Anbietungs- und Ablieferungspflicht schließlich neu geregelt. Die Österreichische Nationalbibliothek erhält entsprechend dieser gesetzlichen Regelung als einzige Bibliothek des Landes Pflichtexemplare von allen in Österreich erschienenen oder verlegten Druckwerken, für jedes Bundesland gibt es außerdem jeweils begünstigte Bibliotheken (zumeist Universitäts- und Landesbibliotheken), die den regionalen Anteil an Publikationen erhalten. In der relevanten Passage im österreichischen *Mediengesetz* (§43) heißt es: „Anbietungs- und Ablieferungspflicht bei Druckwerken § 43 (1) Von jedem Druckwerk, das im Inland verlegt wird oder erscheint, hat der Medieninhaber eine durch Verordnung zu bestimmende Anzahl von Stücken an die Österreichische Nationalbibliothek und an die durch Verordnung zu bestimmenden Universitäts-, Studien- oder Landesbibliotheken abzuliefern und der Parlamentsbibliothek und der Administrativen Bibliothek des Bundeskanzleramtes anzubieten und, wenn diese das binnen einem Monat verlangen, auf eigene Kosten zu übermitteln.“

Die genannten Regelungen zum Legal Deposit betrafen zunächst nur Druckwerke, d.h. analoge Publikationen. Erst mit den Mediengesetznovellen von 2000 und 2009 (sowie den entsprechenden Verordnungen) wurde die Ablieferungs- bzw. Anbietungspflicht den geänderten Rahmenbedingungen einer digitalen Informationslandschaft angepasst. Die Österreichische Nationalbi-

¹² Vgl. zur Geschichte des Legal Deposit vgl. Recht Ch., *Legal deposit in Austria*, „Archives et Bibliothèque de Belgique“, 2009, T. 80, 1-4.

¹³ *Mediengesetz*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000719>. Die Detailbestimmungen sind in der Verordnung des Bundeskanzlers über die Anbietungs- und Ablieferungspflicht von Druckwerken, sonstigen Medienwerken und periodischen elektronischen Medien nach dem Mediengesetz (Pflichtablieferungsverordnung - PflAV). In *Bundesgesetzblatt* [online], 2009, nr 271 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_II_271/BGBLA_2009_II_271.pdf ergänzt um die Änderung Bundesgesetzblatt [online], 2010, nr 95 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2010_II_95/BGBLA_2010_II_95.pdf.

bliothek war maßgeblich an der Entstehung beider Novellen beteiligt und konnte so ihre Interessen einbringen.

Seit der Mediengesetznovelle 2000 unterliegen neben den Druckwerken auch „sonstige Medienwerke“, das sind insbesondere elektronische Publikationen auf festen Datenträgern („Offline-Publikationen“) der Anbieters- und Ablieferungspflicht. Im neuen Paragraph 43a *Mediengesetz* heißt es dazu:

„§ 43a (1) Der Anbieters- und Ablieferungspflicht gemäß § 43 unterliegen auch sonstige Medienwerke mit Ausnahme von Schallträgern und Trägern von Laufbildern (Filmwerken oder kinematographischen Erzeugnissen). Medienwerke, die als elektronische Datenträger in technischer Weiterentwicklung von Druckwerken neben schriftlichen Mitteilungen oder Standbildern auch Darbietungen in Wort, Ton oder Laufbildern enthalten, unterliegen der Anbieters- und Ablieferungspflicht.“

Das bedeutet, dass audiovisuelle Publikationen wie Ton-CDs, Videos u.ä. in Österreich nicht einer gesetzlichen Ablieferungspflicht unterworfen sind.

Die bisher letzte, sehr wichtige Erweiterung des Pflichtexemplarrechts betraf die Online-Medien (WebPublikationen), die mit der Mediengesetznovelle von 2009 (BGBl. I Nr.8/2009) schließlich ebenfalls in das Legal Deposit einbezogen wurden.

Die relevanten Bestimmungen im *Mediengesetz* lauten:

„§ 43b (1) Die Österreichische Nationalbibliothek ist höchstens viermal jährlich zur generellen automatisierten Sammlung von Medieninhalten periodischer elektronischer Medien gemäß § 1 Abs. 1 Z 5a lit. b oder c berechtigt, die öffentlich zugänglich und unter einer „at“-Domain abrufbar sind oder einen inhaltlichen Bezug zu Österreich aufweisen. (2) Die Österreichische Nationalbibliothek ist zur Sammlung von öffentlich zugänglichen Medieninhalten einzelner periodischer elektronischer Medien gemäß § 1 Abs. 1 Z 5a lit. b oder c berechtigt. Sie hat den Medieninhaber darüber vor Beginn der Sammlung schriftlich in Kenntnis zu setzen.“

Nunmehr können von der Österreichischen Nationalbibliothek auch Online-Publikationen gesammelt bzw. müssen nach Aufforderung abgeliefert werden. Der Gesetzesnovelle zufolge wird die Österreichische Nationalbibliothek ermächtigt, österreichische Internet-Seiten bzw. Internet-Seiten mit Österreich-Bezug als „periodische elektronische“ Medien selbständig zu sammeln, zu archivieren und der Öffentlichkeit – wenn auch nur eingeschränkt vor Ort – zur Verfügung zu stellen. D.h. Websites mit.at-Domain bzw. mit inhaltlichem Bezug zu Österreich können von der Bibliothek im Rahmen eines generellen Webharvestings maximal viermal pro Jahr gesammelt und gespeichert werden¹⁴. Zusätzlich können einzelne Websites von der ÖNB selektiv auch öfter gesammelt werden¹⁵. Ist eine eigenständige Sammlung, etwa auf Grund von Passwortschutz,

¹⁴ a.a.O. §43b Abs.1 Mediengesetz.

¹⁵ a.a.O. §43b Abs.2 Mediengesetz.

nicht möglich, müssen die Inhalte — allerdings erst nach schriftlicher Aufforderung der Bibliothek — vom Medieninhaber zur Verfügung gestellt werden, vorausgesetzt, dass an den Inhalten, ein „bibliothekarisches Bewahrungsinteresse“ besteht¹⁶. Auch die Vervielfältigung und Benützung dieser an die Österreichische Nationalbibliothek abgelieferten bzw. von ihr gesammelten Medieninhalte wird in der Mediengesetznovelle von 2009 im Detail geregelt¹⁷.

Allerdings sind nach dem derzeitigen *Mediengesetz* digitale Medieninhalte nur dann an die Österreichische Nationalbibliothek abzuliefern, wenn sie in periodischen elektronischen Medien (= Internet) enthalten sind. Ausgenommen von einer Ablieferung sind derzeit auch Medieninhalte, die bereits inhaltsgleich in analoger Form abgeliefert werden. Diese Einschränkungen, die etwa E-Books von einer Ablieferung derzeit ausschließen, werden von der Österreichischen Nationalbibliothek als nicht mehr zeitgemäß angesehen. Sie intendiert daher eine Neuregelung des Pflichtexemplarrechts im Online-Bereich unabhängig von einer für den gleichen Inhalt in gedruckter Form bestehenden Ablieferungspflicht, und ohne Beschränkung auf „Medieninhalte periodischer elektronischer Medien“.

Zu erwähnen ist abschließend die Ablieferung von Hochschulschriften, die im *Universitätsgesetz* 2002¹⁸ mit Geltung 1.1.2004 neu geregelt wurde. Demnach müssen alle an österreichischen Hochschulen approbierten Dissertationen sowie Habilitationsschriften an die Österreichische Nationalbibliothek abgeliefert werden, Magister- bzw. Diplomarbeiten hingegen nur an die jeweiligen Universitäts- bzw. Fachbibliotheken.

Informacje o autorze:

Dr. Johanna Rachinger — Generaldirektorin der Österreichischen Nationalbibliothek, Josefplatz 1, Wien, Österreich, e-mail: johanna.rachinger@onb.ac.at.

¹⁶ a.a.o. §43b Abs. 3-5 Mediengesetz.

¹⁷ a.a.o.: §43c und d Mediengesetz.

¹⁸ *Universitätsgesetz*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002128>.

Johanna Rachinger

Österreichischen Nationalbibliothek
tłum. Renata Zająć

Podstawy prawne działalności bibliotek naukowych w Austrii

Streszczenie: Artykuł przedstawia najważniejsze regulacje prawne dotyczące Austriackiej Biblioteki Narodowej, prawa autorskiego i egzemplarza obowiązkowego w Austrii. **Słowa kluczowe:** biblioteki austriackie, prawo autorskie, prawo biblioteczne.

W artykule zostaną przedstawione w zarysie istotne prawne normy dotyczące działalności bibliotek naukowych w Austrii, a w szczególności następujące akty prawne:

- *Ustawa o muzeach federalnych* (2002), będąca podstawą prawną funkcjonowania Austriackiej Biblioteki Narodowej,
- *Prawo autorskie*, aktualne obszary problemowe,
- *Prawo medialne*, które zawiera przepisy regulujące dostarczanie egzemplarza obowiązkowego.

1. *Ustawa o muzeach federalnych*, jako podstawa prawna funkcjonowania Austriackiej Biblioteki Narodowej

Od kiedy cesarska biblioteka stała się Biblioteką Narodową Pierwszej Republiki (1919/20), zawsze podlegała Ministerstwu Edukacji i Nauki. Sytuacja ta uległa zasadniczej zmianie dopiero w 2002 r.¹ wraz z *Ustawą o muzeach federalnych*, która uniezależniła Austriacką Bibliotekę Narodową, jako „naukową publiczną instytucję podlegającą prawu publicznemu Rządu Federalnego”, od nadzoru administracji państwowej i zdefiniowała ją jako pełnoprawną placówkę posiadającą autonomiczną osobowość prawną. Ta decyzja gwarantuje Bibliotece wysoki stopień wolności decyzji oraz umożliwia odpowiedzialne planowanie przyszłości.

¹ *Das Bundesmuseen-Gesetz 2002*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20001728>.

W sprawach ekonomicznych Austriacka Biblioteka Narodowa odpowiada przed Kuratorium, które z kolei podlega właściwemu organowi kontroli Ministerstwa, składającemu się z przedstawicieli różnych ministerstw, przedstawicieli nauki, jednego przedstawiciela sponsora Biblioteki, przedstawiciela pracowników i jednego przedstawiciela związków zawodowych. Ustawa reguluje również kwestię finansowych dotacji, które państwo corocznie daje do dyspozycji Austriackiej Bibliotece Narodowej. Obecnie kwota ta wynosi 23 028 milionów euro.

Biblioteka dzięki autonomicznej osobowości prawnej ma możliwość zdobywania dodatkowych środków ze sponsoringu, wynajmu pomieszczeń i in.

Podstawowe funkcje i zadania Austriackiej Biblioteki Narodowej zostały następująco zapisane w ustawie:

„[...] Jest ona (biblioteka narodowa) miejscem duchowo-kulturowej identyfikacji Austriaków, miejscem spotkań kulturalnych i dyskusji naukowych oraz, dzięki swoim historycznym zbiorom, częścią światowego dziedzictwa.

Odpowiada za poszerzanie działalności naukowej i prezentację powierzonego dziedzictwa kulturowego. Jako jednostka naukowa rozwija, zgodnie z duchem czasu, nowoczesne formy pośrednictwa w działalności naukowej i kulturalnej, dba o rozwój zawodu oraz współpracę z narodowymi i zagranicznymi instytucjami działającymi w obszarze bibliotekarstwa i badań naukowych.

Celem Austriackiej Biblioteki Narodowej jest rozbudowa działalności naukowej, udostępnianie, opracowanie i długoterminowe przechowywanie, konserwacja oraz zarządzanie powierzonym lub nabytym księgozbiorem zgodnie z § 5. punkt 1, biorąc pod uwagę zasady celowości, gospodarności i oszczędności.“

Zadania Biblioteki określone w odrębnym rozporządzeniu bibliotecznym (BG Bl. II Nr 402/2009)² zdefiniowano w obszarze: udostępniania, gromadzenia, przechowywania, dokumentowania, prowadzenia badań oraz organizacji wystaw i czytelnictwa. W obszarze „udostępnianie” istnieje możliwość otwarcia pomieszczeń znajdujących się w centrum miasta dla szerokiej publiczności. Działalność w zakresie gromadzenia opiera się na pozyskiwaniu egzemplarzy wszystkich publikacji wydawanych w Austrii (łącznie z elektronicznymi) oraz na stałej rozbudowie kolekcji specjalnych. Ważnym punktem zainteresowania są zbiory z nauk humanistycznych. Pojęcie „dokumentowanie” odnosi się zarówno do wykazywania zbiorów w katalogach elektronicznych, jak i do digitalizacji zbiorów. Własna działalność badawcza Austriackiej Biblioteki Narodowej, szczególnie w obszarze zbiorów specjalnych, jest istotnym aspektem jej samookreślenia jako „jednostki naukowej”. Złotą zasadą Biblioteki jest udostępnianie zbiorów codziennie w godzinach od 9.00 do 21.00. Regularne wystawy w Sali

² *Bibliothekssordnung für die Österreichische Nationalbibliothek*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006564>.

Wielkiej (Prunksaal), w Muzeum Papirusu, a także w innych budynkach, należą również do istotnych zadań Biblioteki.

Inaczej niż Austriacka Biblioteka Narodowa są usytuowane prawnie biblioteki uniwersyteckie, które nie posiadają osobowości prawnej, gdyż stanowią nieodłączną część macierzystego uniwersytetu.

2. Podstawy prawa autorskiego w bibliotekach

Austriackie prawo autorskie³ jest bezpośrednią podstawą działalności bibliotecznej związanej z wydawnictwami chronionymi prawem autorskim, czyli takimi, dla których nie minęło 70 lat od śmierci autora, a obejmującej np. kserowanie lub skanowanie. Treść tych przepisów krajowych opiera się w znacznej mierze na międzynarodowych umowach i dyrektywach europejskich, które pozostawiają ustawodawcom krajowym jedynie stosunkowo wąskie pole działania.

Przyglądając się prawu autorskiemu, można odnieść początkowo wrażenie, że dla każdej próby kserowania lub skanowania wymagane jest oddzielne zezwolenie autora lub właściciela praw autorskich. Przy dokładniejszej analizie uregulowań prawnych okazuje się, że w kategorii „dozwolonego użytku” (*freie Werknutzung*) określono ważne wyjątki dotyczące legalnego korzystania z dzieła, w szczególności ich zwielokrotniania. W austriackiej ustawie o prawie autorskim przepisy te (w Niemczech określone jako „uregulowania brzegowe” lub „uregulowania zawierające ograniczenia” — *Schrankenregelungen*) zostały zebrane w osobnym rozdziale VII (część 1, §§41 do 57). Tego rodzaju regulacje definiujące wyjątki mają bardzo ważne znaczenie dla dostarczania użytkownikom bibliotekarskich usług oraz dla możliwości korzystania ze zbiorów.

Kopie do użytku własnego lub prywatnego

Najważniejsza regulacja prawna dotycząca możliwości kopiowania dokumentów mówi, że każde dzieło wolno w całości skopiować jako pojedynczy egzemplarz na papierze lub podobnym nośniku, do użytku własnego⁴. Ten stosunkowo liberalny przepis dotyczy jednak tylko papierowego lub podobnego („analogicznego”) nośnika oraz wydruków z elektronicznych baz, a nie bierze pod uwagę tworzenia elektronicznych kopii. W tym celu muszą być spełnione surowe wymagania: wykonanie pojedynczej kopii elektronicznej jest dopuszczalne jedynie, gdy wykluczony jest cel komercyjny, a) kopia wykonywana jest do użytku własnego i pomocna w prowadzeniu badań⁵, b) kopia jest wzięta od osoby fizycznej w celu prywatnego wykorzystania⁶. Biblioteka nie jest „osobą fizyczną”, co wyklucza ją z drugiego wariantu — zwłaszcza użytkowników bibliotek, chcąc-

³ *Urheberrechtsgesetz*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001848>.

⁴ a.a.O. § 42 Abs. 1 UrhG.

⁵ a.a.O. § 42 Abs. 2 UrhG.

⁶ a.a.O. § 42 Abs. 4 UrhG.

cych zeskanować wypożyczony egzemplarz i umieścić pliki na własnych komputerach do użytku prywatnego. Użytkownicy biblioteki zamawiają odpłatne kopie chronionych prawem autorskim dzieł, co jest w zasadzie dopuszczalne w ramach „użytku własnego”, ale tylko wówczas, „gdy kopiowanie odbywa się z pomocą reprograficznej lub podobnej technologii”⁷. Z tego powodu możliwe jest wykonanie kopii na papierze, służącej do użytku własnego, ale nie powielanie danych cyfrowych do użytku prywatnego.

Obok właśnie przedstawionych zasad kopiowania, na użytek własny wolno „instytucjom publicznym gromadzącym dzieła” wykonywać każdorazowo kopie „własnych egzemplarzy” (kopie bezpieczeństwa)⁸. Z tej kopii można korzystać na takich samych zasadach jak z oryginału, jednakże w miejsce oryginału. Oznacza to, że kopia nie może być wykorzystywana do powiększania księgozbioru. Taka kopia może przy tym otrzymać formę zarówno papierową, jak i elektroniczną jeżeli nie będzie wykorzystywana w celach gospodarczych lub komercyjnych.

Dzieła osierocone i o wyczerpanym nakładzie

Wraz z rosnącym wykorzystaniem elektronicznych dokumentów, biblioteki są proszone o dostarczanie dzieł w formie cyfrowej. Abstrahując od szybkiego rozwoju technicznego i problemów związanych z archiwizacją (poszerzenie egzemplarza obowiązkowego o materiały elektroniczne, techniczne zabezpieczenia, długoterminowa archiwizacja danych, przy ciągle zmieniających się formatach i systemach informatycznych), biblioteki stawiają sobie pytania dotyczące prawa autorskiego w związku z retrodigitalizacją księgozbiorów. Wynika to z rozwiązań prawnych, które nie rozstrzygają w zadowalający sposób kwestii związanych z użytkowaniem elektronicznych dokumentów i tworzeniem kopii bezpieczeństwa. Minęło zaledwie kilka lat, gdy w celu wykonania dyrektyw prawnych⁹ dotyczących informacji uregulowano w austriackim prawie autorskim prawo do publikacji swojego dzieła w Internecie jako osobnego; jest to nowe „prawo do oddawania do dyspozycji”¹⁰. Brakuje jednak jeszcze regulacji prawnych dotyczących „dzieł osieroconych”, czyli takich, których autor jest nieznany, lub nie można się z nim skontaktować. Równolegle

⁷ a.a.O. § 42a Ziffer 1 UrhG.

⁸ a.a.O. § 42 Abs. 7 UrhG.

⁹ *Richtlinie 2001/29/EG des europäischen Parlaments und des Rates vom 22. Mai 2001 zur Harmonisierung bestimmter Aspekte des Urheberrechts und der verwandten Schutzrechte in der Informationsgesellschaft* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:167:0010:0019:DE:PDF>.

¹⁰ § 18a. Abs. 1: „Der Urheber hat das ausschließliche Recht, das Werk der Öffentlichkeit drahtgebunden oder drahtlos in einer Weise zur Verfügung zu stellen, dass es Mitgliedern der Öffentlichkeit von Orten und zu Zeiten ihrer Wahl zugänglich ist.“

ze zmianami w dyrektywach europejskich¹¹, przygotowywane są nowelizacje ustawodawstwa krajowego, zmierzające do uregulowania korzystania z elektronicznej formy dzieł „o wyczerpanym nakładzie” (nieдоступnych w sprzedaży). Dzieła powstałe w formacie cyfrowym (*born digital*) można zasadniczo nabywać tylko na zasadzie umów licencyjnych.

Osiągnięcie szybkiej poprawy uregulowań prawnych w zakresie archiwizacji materiałów online jest bardzo ważnym celem. Obecnie prawo autorskie daje bibliotekom możliwość powielania publicznie dostępnych treści, znajdujących się w World Wide Web oraz korzystania z nich przez Austriacką Bibliotekę Narodową.

3. Egzemplarz obowiązkowy: według prawa austriackiego

Historyczne korzenie prawnych uregulowań dotyczących obowiązkowego dostarczania austriackich publikacji sięgają głęboko w przeszłość. Już w szesnastym stuleciu wydano odpowiednie rozporządzenia w celu powiększania cesarskiego księgozbioru. Te tzw. uprzywilejowane i cenzurowane egzemplarze służyły drukarzom przede wszystkim do ochrony swoich druków przed bezprawnym przedrukiem. W 1569 r. powstała cesarska instytucja — Komisja Książek przy Targach Książki we Frankfurcie nad Menem, która obok sprawowania politycznej i religijnej cenzury, prowadziła nadzór nad dostarczaniem egzemplarza obowiązkowego do cesarskiej kancelarii. Biblioteka pałacowa odnotowała znaczny wzrost nabytków, gdy obowiązek dostarczania egzemplarza rozszerzono w 1808 r. na obszar całej monarchii¹².

Decydującym krokiem w kierunku stworzenia trwałych podstaw prawnych było dopiero *Prawo prasowe* z 1922 r. Nowoczesne regulacje prawne, obejmujące dostarczanie egzemplarzy obowiązkowych, nastąpiły 12 czerwca 1981 r. wraz z wprowadzeniem *Ustawy medialnej*¹³. Austriacka Biblioteka Narodowa jako jedyna biblioteka w kraju otrzymuje egzemplarz każdego wydanego lub ukazującego się druku, a w każdym kraju związkowym (landzie) wyznaczono bibliotekę (uniwersytecką lub publiczną), która otrzymuje regionalny egzemplarz obowiązkowy.

¹¹ Richtlinie 2012/28/EU des europäischen Parlaments und des Rates vom 25. Oktober 2012 über bestimmte zulässige Formen der Nutzung verwaister Werke [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:DE:PDF>.

¹² Vgl. zur Geschichte des Legal Deposit vgl. Recht Ch., *Legal deposit in Austria*, „Archives et Bibliothèques de Belgique”, 2009, T. 80, 1-4.

¹³ Mediengesetz. In Rechtsinformationssystem des Bundes [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000719>. Die Detailbestimmungen sind in der Verordnung des Bundeskanzlers über die Anbieters- und Ablieferungspflicht von Druckwerken, sonstigen Medienwerken und periodischen elektronischen Medien nach dem Mediengesetz (Pflichtablieferungsverordnung - PflAV). In *Bundesgesetzblatt* [online], 2009, nr 271 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_II_271/BGBLA_2009_II_271.pdf ergänzt um die Änderung Bundesgesetzblatt [online], 2010, nr 95 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2010_II_95/BGBLA_2010_II_95.pdf.

Odpowiedni paragraf ustawy medialnej (§43) mówi:

„Egzemplarz obowiązkowy druków

§43 (1) każdego druku wydanego lub ukazującego się w kraju otrzymują wyznaczone w rozporządzeniu instytucje w określonej liczbie.

Druki otrzymuje Austriacka Biblioteka Narodowa i określone w rozporządzeniu biblioteki uniwersyteckie, szkół wyższych lub publiczne i Biblioteka Parlamentu i Biblioteka Administracji Urzędów Kancelarii Federalnej oraz jeżeli wymienione podmioty zażądają, egzemplarze powinny zostać dostarczone w ciągu miesiąca, na własny koszt.”

Regulacje prawne dotyczące egzemplarza obowiązkowego mówią tylko o materiałach drukowanych. Nowelizacje z lat 2000-2009 (oraz odpowiednie rozporządzenia) dopasowały prawo do zmieniających się warunków funkcjonowania informacji elektronicznej. Austriacka Biblioteka Narodowa brała udział w tworzeniu obydwu nowelizacji i mogła zadbać o własne interesy. Od nowelizacji prawa medialnego w 2000 r. obok materiałów drukowanych wymieniane są „inne formy dzieła”, co oznacza elektroniczne publikacje na stałych nośnikach informacji (publikacje off-line), które należy dostarczać jako egzemplarze obowiązkowe.

W nowym paragrafie 43a prawa medialnego dopisano:

„§43a (1) Egzemplarz obowiązkowy zgodnie z §43 niewątpliwie obejmuje dzieła utrwalone na nośnikach dźwięku, nośnikach obrazu (filmy na taśmie filmowej). Dzieła, które mają formę elektronicznych danych do dalszego odtwarzania i mieszczą w sobie dzieła drukowane lub fotografie lub ilustracje, z tych dzieł, podlegają obowiązkowi dostarczenia egzemplarza.”

To oznacza, że publikacje audiowizualne jak płyty dźwiękowe CD, wideo i inne nie podlegają obowiązkowi przesyłania egzemplarza do bibliotek.

Ostatnie, dotychczas najważniejsze rozszerzenie prawa w sprawie egzemplarza obowiązkowego, dotyczyło publikacji online, które ostatecznie zostały włączone, od czasu nowelizacji w 2009 r. (BGBl. 1 Nr.8/2009), do egzemplarza obowiązkowego. Odpowiednie paragrafy w prawie medialnym mówią:

„§43b (1) Austriacka Biblioteka Narodowa jest upoważniona, najczęściej cztery razy w roku, do gromadzenia zbioru elektronicznych wydawnictw ciągłych, zgodnie z §1 Abs. 1 Z 5a lit. b lub c ogólnie dostępnych i udostępnianych w domenie „.at” lub wykazujących powiązania z Austrią.

(2) Austriacka Biblioteka Narodowa jest upoważniona do gromadzenia ogólnie dostępnych treści pojedynczych elektronicznych wydawnictw ciągłych zgodnie z §1 Abs. 1 Z 5a lit. b lub c. Biblioteka powinna o tym zamiarze, na początku tworzenia zbioru, poinformować pisemnie właściciela.”

Od tej chwili Austriacka Biblioteka Narodowa może gromadzić także publikacje online, względnie muszą być one dostarczane na jej wezwanie. Nowelizacja co najmniej upoważniła Austriacką Bibliotekę Narodową do gromadzenia, archiwizowania i udostępniania wszystkim (w przypadku ograniczeń do

jednego miejsca) austriackich stron internetowych oraz stron posiadających konotacje austriackie, rozumianych jako „periodyczne elektroniczne” media. Strony internetowe są przeszukiwane maksymalnie cztery razy w roku¹⁴. Dodatkowo osobne strony Biblioteka przegląda częściej i gromadzi w wyborze¹⁵. W przypadku, gdy dostęp do zbioru materiałów jest chroniony hasłem, właściciel zobowiązany jest dostarczyć Bibliotece jego zawartość treściową, by został zachowany „bibliotekarski obowiązek przechowania” (ochrony)¹⁶. W nowelizacji prawa medialnego z 2009 r. zostały również uregulowane zagadnienia kopiowania i użytkowania tego rodzaju gromadzonych treści¹⁷.

Według obecnego prawa prasowego elektroniczne treści są przekazywane do Austriackiej Biblioteki Narodowej tylko jeśli periodyczne elektroniczne materiały znajdują się w Internecie. Wykluczone są zatem z obowiązku dostarczania egzemplarza materiały, które zawierają te same treści, ale zostały wydane w innej, również elektronicznej formie. Te ograniczenia, które wykluczyły z egzemplarza obowiązkowego np. e-booki, spowodowały dla Austriackiej Biblioteki Narodowej niepowetowane straty, gdyż niektóre typy dokumentów nie trafiają do jej zbiorów. Zamierza ona z tego powodu wprowadzić nowe regulacje prawne dotyczące obszaru Internetu, które uniezależnią dostarczanie egzemplarza elektronicznej formy od istniejącej formy drukowanej oraz zniosą istniejące ograniczenie do „treści periodycznych i elektronicznych materiałów”.

Do wspomnianych rozwiązań prawnych jest dołączony obowiązek dostarczania zeszytów naukowych wyższych uczelni, które zostały prawnie umocowane w *Ustawie o uniwersytetach* z 2002 r.¹⁸ obowiązującej od 1.01.2004 r. Od tego czasu wszystkie austriackie uczelnie dostarczają egzemplarz obowiązkowy rozpraw doktorskich i habilitacyjnych do Austriackiej Biblioteki Narodowej, a prace magisterskie otrzymują biblioteki macierzyste uczelni.

Informacje o autorze:

Dr. Johanna Rachinger — dyrektor Austriackiej Biblioteki Narodowej, Joseffplatz 1, Wiedeń, Austria, e-mail: johanna.rachinger@onb.ac.at.

¹⁴ a.a.O. §43b Abs.1 Mediengesetz.

¹⁵ a.a.O. §43b Abs.2 Mediengesetz.

¹⁶ a.a.O. §43b Abs. 3-5 Mediengesetz.

¹⁷ a.a.O.: §43c und d Mediengesetz.

¹⁸ *Universitätsgesetz*. In *Rechtsinformationssystem des Bundes* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-07]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002128>.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA BIBLIOTEK

Angelika Madura

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Biblioteka jest bramą w czasie

Żyjemy w XXI wieku. Epoce globalizacji, iphonów, e-booków, komputerów i oczywiście... Internetu. To właśnie on sprawia, że łatwiej jest nam znaleźć podpowiedzi do rozwiązania równania z matematyki, przetłumaczyć trudne słowa, czy oglądać transmisje każdego wydarzenia na całym świecie. Dzięki Internetowi możemy zrobić coś jeszcze — rezerwować i wypożyczać książki, czytać je online, bądź zgrywać na swojego e-booka w wersji elektronicznej.

Każdemu z nas biblioteka kojarzy się z ogromną ilością regałów i półek, zapachem wilgoci, papieru, kurzu oraz nieprzeniknioną ciszą szelestu kartek jakiegoś opasłego tomiska. Pamiętam jeszcze z czasów podstawówki, czy gimnazjum — system katalogów bibliotecznych w małych drewnianych skrzyneczkach, każda karta czytelnika wypisana odręcznie z numeracją arabską i przybitą pieczątką. Wbrew pozorom to wcale nie było tak dawno temu! A jednak w ciągu tych kilku lat zmieniło się wiele. Większość bibliotek posiada komputery z katalogami, każdy z nas posiada plastikową kartę z elektronicznym czytnikiem, a odbiór książek wygląda jak zakupy w supermarkecie. Całe nasze życie jest napędzane przez nowoczesność i zmiany nią wywołane. Biblioteka nie potrzebuje reklamy, bo jeśli ktoś chce czytać książki to będzie je wypożyczał bez względu na ówczesne cuda techniki. Jednakże dzięki Internetowi biblioteka jest w stanie dotrzeć do szerszej grupy odbiorców. Istnieją serwisy tj.: ibuk.pl, libra.ibuk.pl, w.bibliotece.pl bądź urządzenia typu *smartphone*, czytnik *e-book*, czy *tablet*, które umożliwiają nam czytanie książek w dowolnym miejscu, gdziekolwiek jesteśmy (oczywiście, jeśli mamy dostęp do Internetu). Poniżej chciałabym przedstawić plusy i minusy wynikające z takiego postępu cywilizacyjnego.

Przede wszystkim serwisy, które wymieniłam są przystosowane do młodszej grupy odbiorców. W dobie globalizacji młodzi mają nieograniczony dostęp do Internetu, przez co korzystanie z e-bibliotek jest dla nich łatwiejsze. Serwis ibuk.pl to pierwsza w Polsce czytelnia online podręczników akademickich

oraz książek naukowych. Jak wypowiada się wielu studentów na forach internetowych: „IBUK to rewolucja. Tradycyjne czytelnie to przeżytek. Teraz całą bibliotekę noszę przy sobie na tablecie”, ale czy aby na pewno jest to prawda? Wyobraźcie sobie Państwo, że wichura zrywa trakcje, lub jest przerwa w dostawie prądu i co wtedy? Nie przeczytamy książki, nie zdążymy z lekturą, przygotowaniem na egzamin, ani nawet nie zamówimy jej online. A tradycyjną książkę można czytać nawet przy świecy i z pewnością nie wyczerpie jej się bateria. Ponadto na serwerze ibuk.pl, aby mieć dostęp do dzieł tam umieszczonych trzeba wykupić abonament, co niestety wiąże się z kosztami. I tak miesięczny dostęp kosztuje 19.90 PLN, a semestralny 99.00 PLN. Jednakże po wykupieniu abonamentu można korzystać z ponad 4000 prac naukowych tam zamieszczonych. Jest to niezwykła skarbnica wiedzy dla osób piszących pracę licencjacką, magisterską, doktorską i wiele innych publikacji.

W ciągu ostatniego roku popularna stała się LIBRA IBUK. Cóż to takiego? — zapytają niektórzy. Otóż już wyjaśniam. Libra Ibuk to wirtualne miejsce, w którym każda biblioteka udostępnia wszystkie swoje zbiory. Koszt? Tutaj możesz bez skrępowania i bez przenoszenia, w domu, z kubkiem kawy delektować się 14 pozycjami Twojej ulubionej serii. To świetne rozwiązanie dla osób cywilizacji postępu. Przed Tobą 12-godzinna podróż pociągiem, żaden problem otwierasz laptop, wyszukujesz i czytasz co chcesz. Możesz zmienić lekturę nawet dzieśnięć razy, bez dodatkowych kilogramów w plecaku! Przede wszystkim jednak kłania się nam w pas ekologia. Po co ścinać kolejne drzewa? Marnować tony papieru? Teraz można mieć to wszystko w Internecie na swoim komputerze, smartphonie, bądź e-booku.

Portal w.bibliotece.pl to ogólnodostępny serwis, skierowany do osób, które są zainteresowane wymianą informacji na temat książek, zbiorów multimedialnych i innych, gromadzonych zarówno w bibliotekach, jak i w zasobach prywatnych, tj. książek, płyt, filmów. Strona ta ma promować czytelnictwo. Jest ona przeznaczona dla pracowników bibliotek, wydawców, księgarzy, antykwariuszy, ale też dla wielbicieli literatury, studentów, czytelników. Jest przejrzysta, zbudowana, można się szybko dowiedzieć jakie dzieła zostały właśnie wydane, dzięki informacji podawanej przez wydawców. Biblioteki mogą umieścić wszystkie swoje zasoby na tym serwerze, przez co łatwiej nam znaleźć to, czego szukamy. Ponadto można oceniać lektury, wymieniać się spostrzeżeniami z innymi uczestnikami, czytać recenzje czy tworzyć własne regały z ulubionymi pozycjami. Dzięki takiemu serwisowi łatwiej jest nam wybrać kolejną lekturę do przeczytania, można poznać bratnią duszę, osobę, która interesuje się taką samą literaturą jak my, ale przede wszystkim portal ten zachęca wszystkich do czytania. A przecież o to zawsze chodziło — książka i możliwość czytania to jeden z największych cudów naszej cywilizacji.

Co takiego posiada elektroniczna książka, że dla niej jesteśmy w stanie zrezygnować z tej tradycyjnej? Przede wszystkim dostępność. Dla osób z dostępem do

Internetu jest to dziecinnie proste. Nie trzeba przedzierać się na drugi koniec miasta, bo tylko w tamtejszej bibliotece dostępny jest egzemplarz naszej upatrzonej książki, wystarczy znać jej tytuł i wyszukać go w Internecie. Ponadto, gdy naszego upatrzonego autora nie ma w miejskiej bibliotece nie ma potrzeby tracić pieniędzy na zakup książki w księgarni. Istotna jest także objętość, bo dla czytelnika nie ważne jest czy książka ma 300 stron czy 900, książka elektroniczna zawsze będzie ważyć tyle samo. Dodatkowo posiadając e-book jesteśmy eko! Dbamy o ekologię, brak ściętych drzew potrzebnych do produkcji papieru. Wydaje się, że piszę tu o e-booku w samych superlatywach, ale jak wszystko inne ma też wady. Takie urządzenie jest drogie i niestety osoby nie posiadające wystarczających funduszy nie mogą sobie na nie pozwolić. W dodatku e-booka bardzo łatwo uszkodzić, a naprawa jest bardzo kosztowna, przez co nieopłacalna. Przede wszystkim książki elektroniczne nie pachną drukarnią, nie szeleszczą kartkami, nie są tak materialne jak lektura trzymana w dłoni.

Każda biblioteka posiada możliwość internetowego rezerwowania i zamawiania książek. Istnieje wiele zalet takiej sposobności, jak choćby nawet oszczędność czasu — piszesz pracę na zajęcia, artykuł, cokolwiek, wpisujesz hasło w katalog, przeglądasz kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt pozycji, wybierasz te, które Cię interesują, rezerwujesz, masz trzy dni na odbiór, w ciągu których pędzisz do biblioteki i dostajesz tylko to, co wybrałeś wcześniej w sieci. Jednakże takie rozwiązanie jest problematyczne dla osób starszych, nie zaznajomionych z obsługą komputera i Internetu. Ja osobiście nie wyobrażam sobie osiemdziesięcioletniej babci Janinki, która włącza stronę swojej biblioteki, z katalogu wybiera interesujące ją romansidła, bądź jakieś sensacje (co by sobie życie urozmaicić), a potem pędzi o lasce do tramwaju, żeby zdążyć zanim kilkudniowa rezerwacja przeminie. W głowie mi się to nie mieści! Chyba że będziemy organizować kursy dla osób starszych i nieprzystosowanych do postępu cywilizacji.

Poza tym w każdym większym mieście biblioteki włączają się w działalność kulturalno-społeczną regionu. Często organizują wieczorki literackie, spotkania z autorami, recytacje poezji, konkursy dla dzieci, quizy dotyczące literatury i bibliotekoznawstwa. Tak naprawdę biblioteka, taka prawdziwa zawarta w czterech ścianach w centrum miasta, na uczelni, na peryferiach, na wsi jest nie tylko miejscem gdzie czyta się książki. To właśnie tutaj można poznać ciekawych ludzi, usłyszeć recenzje nowości, wymienić uwagi o ulubionym autorze, zasięgnąć opinii lub skorzystać z wiedzy innych, kiedy potrzebujemy na zajęcia czegoś, o czym nie mamy bladego pojęcia. To nie Internet ani e-book proponuje nam coś nowego, czy podpowie i pomoże starszej osobie w wyborze. Biblioteka to też ludzie, którzy w niej pracują, pożyczają i oddają książki.

Na zakończenie pomyślmy sobie przyszłościowo — jest rok 2080 — nawet najstarsi górale nie wiedzą, co to prawdziwa biblioteka. Tylko w Internecie na ibuk.pl można znaleźć dokumenty z rycinami, na których widnieją szkice przedstawiające papirusy z rzymskiej, starożytnej biblioteki i takie z lat 90 XX wieku,

z mnóstwem regałów, z panią w okularach za biurkiem, z papierową książką w ręce. Zastanówmy się więc, czy warto aż tak unowocześniać tradycyjną bibliotekę? Czy chcemy, aby nasze dzieci nie znały zapachu druku?

Informacja o autorze:

Angelika Madura — studentka II roku bezpieczeństwa wewnętrznego na Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie, tel. 509 333 360, e-mail: madurra.a@gmail.com.

Paulina Knapik

Nowohucka Biblioteka Publiczna w Krakowie

„Regalik”

Nowohucka Biblioteka Publiczna w Krakowie jest instytucją kultury, która działa w obrębie ogólnokrajowej sieci bibliotecznej. Na strukturę placówki składa się: Biblioteka Główna, 9 Filii, Punkty Biblioteczne, Nowohucka Biblioteka Cyfrowa, Centrum Wiedzy o Regionie, Punkt Informacji Biznesowej i Europejskiej oraz Oddział Książki Mówionej. Instytucja prowadzi działania zgodnie ze statutem i wyznaczoną misją. Rozwija i upowszechnia potrzeby kulturalne, oświatowe i informacyjne środowiska, zapewnia użytkownikom dostęp do szerokiej bazy edukacyjnej oraz stwarza warunki do zdobywania, poszerzania i utrwalania wiedzy. Zajmuje się również promowaniem dzielnicy Krakowa – Nowej Huty oraz tworzeniem bibliografii regionalnej pt. *Nowa Huta*. Biblioteka dostosowuje działania do potrzeb wszystkich grup użytkowników, organizuje wystawy, warsztaty, zajęcia edukacyjno-wychowawcze, a osobom niepełnosprawnym, chorym i w podeszłym wieku pracownicy dostarczają lektury do domu.

Biblioteka w znacznym stopniu skupia uwagę na swoich najmłodszych czytelnikach i dostosowuje swoją działalność do zmieniających się warunków. W związku z rozwojem nowoczesnych technologii i ograniczonymi środkami finansowymi Nowohucka Biblioteka Publiczna postanowiła wydawać bezpłatne czasopismo elektroniczne. Chcąc dotrzeć ze swoją ofertą do młodych użytkowników od 2012 roku wydaje – już drugie – czasopismo elektroniczne (pierwszym było „Piątka na Szczęście”). „Regalik” jest to kwartalnik dla dzieci i młodzieży w wieku 10-14 lat. Zespół redakcyjny został powołany w czerwcu 2012 roku. Redaktorem głównym została Pani Izabela Ronkiewicz-Brągiel, w skład zespołu redakcyjnego weszły Panie: Dorota Bojeczko z Filii nr 2, Magdalena Jakóbczak z Filii nr 8, Beata Szydłowska z Filii nr 4 z Oddziału dla Dzieci i Młodzieży. Projekt graficzny czasopisma opracowała Pani Beata Ozga z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, a przygotowaniem graficznym zajmuje się Pani Aneta Habas z Biblioteki Głównej. Czasopismo podejmuje próbę

aktywizacji młodzieży, zachęca ją do czytania i dzielenia się opiniami na temat lektur. Kwartalnik promuje książki, czytelnictwo, działalność Biblioteki, a także Nową Hutę. „Regalik” posiada stałe działy: „Dyskusyjne książki”, „Widziane zza regału”, „Nowości w Bibliotece” — do czytania — do słuchania, „Nowohucki Lans” zamieszczany na zmianę z „Czytelniczymi opowieściami”. Do tej pory ukazało się pięć numerów, a każdy składa się z czterech stron. Rozpoczęcie stanowi artykuł wstępny związany tematycznie z całością numeru lub dotyczy ważnych wydarzeń, które mają miejsce w czasie publikacji czasopisma. Artykuły i zawarte w nich słownictwo dostosowane są do percepcji młodych czytelników.

W dziale „Dyskusyjne książki” ukazały się artykuły, które są relacjami ze spotkań Dyskusyjnego Klubu Książki dla młodzieży. W czasie tych spotkań młodzi ludzie rozmawiają o wspólnie przeczytanych książkach, wymieniają się spostrzeżeniami i opiniami, a także spotykają się z pisarzami. W dostępnych numerach czasopisma przedstawiono relacje ze spotkania z Pawłem Beręsewiczem autorem m.in. *A niech to czekolada*, *Ciumkowe historie w tym jedna smutna* oraz Marcinem Pałaszem autorem *Sposobu na Elfa*, *Dziwnych przypadków Ferdynanda Szkodnika*, dyskutowano również o książce Agnieszki Błotnickiej pt. *Czarna operacja*.

„Widziane zza regału” to dział, w którym znajdują się informacje o wydarzeniach, mających miejsce w Bibliotece. W dziale tym do tej pory ukazały się artykuły o Roku Janusza Korczaka i imprezach, które z tej okazji były organizowane, o warsztatach origami prowadzonych przez instruktorów Polskiego Centrum Origami Oddziału Galicyjskiego oraz o Piątej Nocy w Bibliotece, która odbyła się pod hasłem „Podróż przez Układ Słoneczny”, a prowadzona była przez Tymona Kretschmera z Młodzieżowego Obserwatorium Astronomicznego w Niepołomicach. Wszystkie relacje zaopatrzone są w barwne fotografie, plakaty lub komiksy.

Kolejny dział „Regalika” to „Nowości w Bibliotece”, który podzielono na część do czytania i do słuchania. Stworzono go z myślą, by popularyzować czytelnictwo wśród młodzieży i zachęcać do korzystania z zasobów placówki. Zawiera krótkie opisy nowości wydawniczych, które zostały włączone do zbiorów Biblioteki. W części do czytania do tej pory przedstawiono takie pozycje książkowe jak: *Kaktus na parapecie* Magdaleny Zawadzkiej, *McDusia* Małgorzaty Musierowicz, *Koń na receptę* Agaty Widzowskiej-Pasiak, *Zezia i Giler* Agnieszki Chylińskiej oraz *Mój pierwszy przewodnik. Jaki to motyl?* Henryka Garbarczyka. W części do słuchania zaprezentowano następujące audiobooki: *Pinokio. Historia pającyka* Carlo Collodi (czyta Piotr Adamczyk), *Merida Waleczna* Disney (czyta Maria Seweryn), *Tarantula*, *Klops i Herkules. Przygoda pierwsza* Joanny Olech (czyta Janusz Zadura), *Strychowe opowieści* Beaty Ostrowickiej (czyta Hanna Kinder-Kiss). Oprócz audiobooków prezentowane są również encyklopedie i gry edu-

kacyjne np. *Multimedialne gry edukacyjne z przyrodą w tle* (pakiet gier edukacyjnych m.in. *Na ratunek planecie*).

Kolejne dwa działy „Nowohucki Lans” i „Czytelnicze opowieści” zamieszczane są na przemian. Pierwszy ma na celu przybliżyć historię Nowej Huty oraz przedstawiać ciekawe miejsca, które warto zobaczyć i zapamiętać. Choć młodzi czytelnicy naszej Biblioteki są mieszkańcami Nowej Huty, to tak naprawdę jej nie znają. W dotychczasowych numerach przedstawiono: historię Opactwa Cystersów w Mogile, piękno Łasku Mogińskiego wraz z Łąkami Nowohuckimi, przekrój przez nowohuckie kina studyjne („Robotnik”, „Stal”, kino „Młodzieżowe”, „Wiedza”, „Sfinks”, „Świt”, „Światowid”), a także wspomnienia o lodach Bambino z czasów PRL. Drugi dział „Czytelnicze opowieści” to wspomnienia starszych czytelników o Nowej Hucie, ich doświadczenia i przeżycia. Celem jest zintegrowanie młodych ludzi z dorosłym pokoleniem i pokazanie im, że z doświadczeń dorosłych mogą czerpać ciekawe inspiracje. Do tej pory ukazał się jeden wywiad przeprowadzony z Panią Olgierdą Sztabą, która opowiedziała o swojej przeprowadzce do Nowej Huty i pierwszych wrażeniach. Wspomniała również o miejscach, w których spędzała wolny czas, a także o swoich upodobaniach czytelniczych.

W kwartalniku czytelnicy mogą nie tylko czytać ciekawe artykuły, ale również brać udział w licznych konkursach z nagrodami. Do tej pory rozstrzygnięto: konkurs plastyczny *Moje spojrzenie na świat bohaterów powieści Janusza Korczaka*, konkurs fotograficzny *Jak i gdzie można czytać latem?*, a także konkurs na recenzję książki, audiobooka lub imprezy organizowanej przez Nowohucką Bibliotekę Publiczną, w której brało się udział. Zwycięzcy otrzymują nagrody książkowe, a każdy uczestnik dostaje pamiątkowy dyplom.

„Regalik” jest czterostronicowym czasopismem dla młodzieży, które w sposób syntetyczny i zrozumiały dla najmłodszych czytelników popularyzuje czytelnictwo oraz przekazuje treści dotyczące Biblioteki i jej działalności w środowisku lokalnym. Placówka wychodzi naprzeciw użytkownikom, ponieważ czasopismo jest dostępne on-line w wersji PDF na stronie Nowohuckiej Biblioteki Publicznej pod adresem <http://witryna.biblioteka.krakow.pl/>. Czytelnicy zarówno w deszczowy, jak i słoneczny dzień nie muszą wychodzić z domu, by móc czytać „Regalika”. Dzięki takiej formie promocji Biblioteka zyskuje nowych użytkowników i wychodzi naprzeciw ich oczekiwaniom.

Bibliografia:

1. „Regalik” [online], 2013, nr 2 [dostęp: 2013-06-21]. Dostępny w World Wild Web: <http://witryna.biblioteka.krakow.pl/wp-content/uploads/2011/12/Regalik-2-2013-strona.pdf>.
2. „Regalik” [online], 2013, nr 1 [dostęp: 2013-03-28]. Dostępny w World Wild Web: <http://witryna.biblioteka.krakow.pl/wp-content/uploads/2013/03/Regalik-1-2013-strona.pdf>.

3. „*Regalik*” [online], 2012, nr 2 [dostęp: 2012-12-18]. Dostępny w World Wild Web: <http://witryna.biblioteka.krakow.pl/wp-content/uploads/2012/12/regalik-na-stron%C4%99.pdf>.
4. „*Regalik*” [online], 2012, nr 1 [dostęp: 2012-10-12]. Dostępny w World Wild Web: http://witryna.biblioteka.krakow.pl/wp-content/uploads/2012/10/Regalik-1_2012.pdf.

Informacja o autorze:

lic. Paulina Knapik — pracownik Nowohuckiej Biblioteki Publicznej, os. Stalowe 12, 31-921, Kraków, e-mail: knapik_paulina@interia.pl.

SPRAWOZDANIA

Agnieszka Fluda-Krokos

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Sprawozdanie z konferencji Rozwój kompetencji pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania pracy szkoły (Warszawa, 10-12 października 2013 r.)¹

W 2012 r. w Polsce istniało 318 bibliotek pedagogicznych², których zadania określało *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*³. Zgodnie z nowym aktem prawnym — *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych*⁴, zadania tychże placówek zostały poszerzone, a ich rola w funkcjonowaniu systemu edukacji zwiększona.

W związku ze zmianami rozporządzenia w dniach 10-12 października 2013 r. odbyła się w Warszawie konferencja *Rozwój kompetencji pracowników bibliotek pedagogicznych w zakresie wspomagania pracy szkoły* zorganizowana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Trzydniowe spotkanie w Warszawie, w którym wzięli udział pracownicy bibliotek pedagogicznych z całego kraju, miało na celu przedstawienie nowych zadań, jakie postawiono przed ich placówkami. Uczestników przywitała Marlena Fałkowska (wicedyrektor ORE), funkcję koordynator pełniła Marianna Hajdukiewicz (ORE, koordynator projektu *System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganiu szkół*).

¹ Konferencja zorganizowana w ramach funduszy Unii Europejskiej *Kapitał ludzki. Narodowa Strategia Spójności*, projekt: System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganiu szkół przez Ośrodek Rozwoju Edukacji.

² Liczba ta w ostatnich latach była zmienna, w ostatnich latach jednak sukcesywnie maleje: 2003 - 346, 2005 - 344, 2007 - 338, 2009 - 331, 2011 - 327, 2012 - 318.

³ Dz. U. 2003, Nr 89, poz. 824.

⁴ Dz. U. 2013, Nr 0, poz. 369.

Wystąpienia prelegentów rozpoczęła Anna Krawczuk (Biblioteka Pedagogiczna w Białymstoku) prezentując temat *Biblioteki pedagogiczne i ich zasoby w kontekście nowych zadań*. Dzieląc składowe funkcjonowanie bibliotek pedagogicznych na dwa czynniki – zasoby (ludzkie, rzeczowe, finansowe, informacyjne) oraz cel, autorka przedstawiła dane statystyczne dotyczące omawianych placówek. I tak z końcem 2011 r. dysponowały one 14 629 889 jednostkami zasobów bibliotecznych, 4003 komputerami, miały 896 856 zarejestrowanych użytkowników (z czego prawie % to klienci aktywni), zorganizowały 7741 imprez dla korzystających i zatrudniały 1700 pracowników. Omówiła także najważniejsze działania bibliotek mające na celu wsparcie szkół i placówek – gromadzenie i udostępnianie zbiorów, udzielania szkołom i placówkom informacji edukacyjnej, umożliwienie dostępu do uporządkowanego zasobu źródeł wiedzy i informacji, tworzenie zasobów cyfrowych i elektronicznych oraz szkolenia dla nauczycieli i uczniów (wyszukiwanie, analiza i selekcja informacji; wykorzystanie TIK⁵ w edukacji / technologii Web 2.0; nabywanie umiejętności korzystania z platform edukacyjnych, Otwartych Zasobów Edukacyjnych, terapeutycznej funkcji książki).

W drugim wystąpieniu – *Nowe zadania czy adaptacja realizowanych działań edukacyjnych – przykłady dobrych praktyk*, autorka, Elżbieta Mieczkowska (Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu) wskazała obszary działań bibliotek pedagogicznych, dzieląc je na kontynuowane, wynikające z podstawowych funkcji placówek, oraz nowe, wprowadzone przez rozporządzenie z 28 lutego 2013 r. W jego wyniku biblioteki pedagogiczne mają także prowadzić prace polegające na organizowaniu i prowadzeniu wspomagania pracy szkół i placówek oświatowych w realizacji ich celów dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, diagnozowaniu ich potrzeb i ustalaniu programów ich zaspokajania oraz organizowaniu i koordynowaniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli. Dla poparcia przyjętych już rozwiązań i aktywności w tym zakresie prelegentka wymieniła przykłady *best practice* realizowanych przez biblioteki, m.in. zespoły kształceniowe, działalność instruktazową, lekcje biblioteczne, różne metody pracy z czytelnikami oraz kursy e-learningowe⁶. Wskazała także trzy biblioteki pedagogiczne, które włączyły się w aktywność sieciową. Są to: Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu, Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu oraz Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie. Podsumowując, autorka wymieniła wyzwania, jakie czekają biblioteki funkcjonujące zgodnie z najnowszymi przepisami, a wśród nich m.in. doskonalenie kadry, zmiany organizacyjne, tworzenie nowej oferty, budowanie sieci współpracy.

⁵ Technologie informacyjno-komunikacyjne.

⁶ Kursy prowadzą obecnie m.in. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu, Centrum Edukacji w Białymstoku, Biblioteka Pedagogiczna, Biblioteka Pedagogiczna w Ciechanowie, Biblioteka Pedagogiczna w Siedlcach, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu.

Z kolei referat *Rola i zadania bibliotek pedagogicznych w świetle zmian w prawie oświatowym* autorstwa Jolanty Wach (Wydział Doskonalenia Nauczycieli Departamentu Jakości Edukacji w Ministerstwie Edukacji Narodowej) w sposób szczegółowy omawiał wynikające ze wspomnianego już rozporządzenia z 28 lutego 2013 r. zasady działania tychże placówek. Uszczegółowiono w nim rodzaj gromadzonych materiałów, dodając do wymienionych w poprzednim akcie prawnym trzy grupy: 1) *materiały informacyjne o kierunkach realizacji przez kuratorów oświaty polityki oświatowej państwa, ustalanych przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zgodnie z art. 35 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, oraz o wprowadzanych zmianach w systemie oświaty*; 2) *materiały, w tym literaturę przedmiotu, stanowiące wsparcie szkół i placówek w realizacji ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w zakresie określonym w ust. 3 pkt 2-5*; 3) *materiały, w tym literaturę przedmiotu, dotyczące problematyki związanej z udzielaniem dzieciom i młodzieży*⁷. W zakresie organizowania i wspomagania szkół i bibliotek szkolnych szczególnie nacisk położono na zaplanowanie i przeprowadzenie w związku z potrzebami szkoły lub placówki działań mających na celu poprawę jakości ich pracy, w tym: diagnozowanie potrzeb (na podstawie wyników ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej, wyników sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych, kierunków polityki oświatowej państwa wyznaczonych przez Ministra Edukacji Narodowej), ustalenie działań zmierzających do ich zaspokojenia, zaplanowanie form wspomagania oraz ich realizacja, ewaluacja podjętych działań i ich efektów; a także organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli. Ponadto prelegentka, zgodnie z przyjętymi założeniami funkcjonowania bibliotek pedagogicznych w sieci, przywołała dwa inne rozporządzenia, dotyczące placówek mających wchodzić w jej skład: *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 listopada 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli*⁸ oraz *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych*⁹. Wystąpienie przedstawicielki MEN-u wywołało dyskusję i liczne pytania, między innymi o finansowanie nowych zadań.

Czwarta prelegentka – Dorota Czerwonka (ORE) – przedstawiła referat *Wspomaganie pracy szkół oraz organizacja sieci współpracy i samokształcenia na podstawie założeń wypracowanych w projekcie „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganiu szkół”*. Omawiając dwa główne wdrożone projekty – wymieniony, realizowany przez ORE, oraz konkursowy realizowany przez powiaty (*Działanie 3.5. Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół*,

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. Dz. U. 2013, Nr 0, poz. 369, s. 1.

⁸ Dz. U. 2012, poz. 1196.

⁹ Dz. U. 2013, poz. 199.

Priorytet III Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki), wskazała na wzajemne relacje i korelacje działań pilotażowych zaplanowanych na lata 2013-2015 — wykonanie rocznych planów wspomagania i budowę sieci współpracy. Szczególną uwagę zwróciła na funkcję szkolnego organizatora rozwoju edukacji (SORE) oraz budowanie sieci współpracy i samokształcenia. Do zadań SORE należy konsultowanie, wspieranie, realizowanie planu wspomagania szkół i przedszkoli. Z kolei praca w sieci, również posiadającej koordynatora, poza nawiązaniem kontaktów i współpracy, polegać ma przede wszystkim na dzieleniu się i nabywaniu nowych umiejętności i wiedzy, wspólnym wykonywaniu zadań i poszukiwaniu rozwiązań pojawiających się problemów. Pomocą w działalności sieci ma być specjalnie utworzona do tego celu platforma¹⁰. Podsumowując założenia teoretyczne, D. Czerwonka przedstawiła statystyki dotyczące realizacji powiatowych pilotażowych projektów konkursowych.

Ostatnim merytorycznym punktem dnia były warsztaty prowadzone w pięciu grupach przez wykwalifikowanych trenerów¹¹. W ich trakcie zwrócono szczególną uwagę na obawy, jakie niosą ze sobą zmiany wynikające z nowego rozporządzenia, dotyczącego działalności bibliotek pedagogicznych. Wynikiem pracy zespołów było wskazanie tego, co mamy jako placówki (np. potencjał pracowników, lokale, czytelników), co planujemy (zamiary, cele) oraz co jest przeszkodą w ich realizacji (najczęściej finanse).

Drugi dzień rozpoczęła prezentacja portalu *Scholaris: portal wiedzy dla nauczycieli*¹² przedstawiona przez Krzysztofa Nierojewskiego. Projekt utworzony i realizowany przez ORE, finansowany przez *Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet III, Działanie 3.3, Poddziałanie 3.3.3*, współfinansowany z Europejskiego Funduszu Społecznego, jest także częścią programu *Cyfrowa Szkoła*¹³ realizowanego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Portal oferuje bogaty zasób materiałów edukacyjnych i metodycznych dla nauczycieli wszystkich szczebli edukacji, pogrupowanych w pięć zespołów: wychowanie przedszkolne, edukacja wczesnoszkolna, szkoła podstawowa 4-6, gimnazjum, szkoły ponadgimnazjalne. Wśród ponad 26 000 materiałów¹⁴, do których dostęp jest bezpłatny,

¹⁰ *Doskon@lenie w sieci* [online], 2013 [dostęp: 2013-10-31]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.doskonaleniewsieci.pl>.

¹¹ Autorka opisała warsztaty grupy, w zajęciach której uczestniczyła, prowadzone przez Agnieszkę Borkowską, eksperta ORE ds. opracowania koncepcji szkoleń oraz przygotowania materiałów szkoleniowych, a także zapewnienia wsparcia merytorycznego realizatorowi szkoleń dla pracowników jednostek samorządów terytorialnych, odpowiedzialnych za sprawy oświatowe w ramach projektu systemowego *Doskonalenie strategii zarządzania oświatą na poziomie regionalnym i lokalnym* współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Warszawskim, w ramach *Priorytetu III, Działania 3.1, Poddziałania 3.1.2 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013*.

¹² *Scholaris* [online], 2013 [dostęp: 2013-10-31]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.scholaris.pl>.

¹³ *Cyfrowa Szkoła* [on-line], 2013 [dostęp: 2013-10-31]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.cyfrowa.szkoła.men.gov.pl/>.

¹⁴ Dane z 31 października 2013 r.

znajdują się m.in. filmy, lektury, scenariusze lekcji, karty pracy, pomoce dydaktyczne, animacje, gry dydaktyczne.

Po wystąpieniu K. Nierojewskiego głos zabrała Joanna Soćko (ORE) z tematem *Zacznijmy od diagnozy... – zadania pracowników bibliotek odpowiedzialnych za wspomaganie pracy szkół i placówek oświatowych*. Do podstawowych zadań zaliczyła diagnozowanie, planowanie, monitorowanie i ewaluację, które powinny przynieść wymierne efekty w postaci wskazywania potrzeb i ich zaspokajania.

Kolejnym punktem spotkania były drugie warsztaty – *Nowe zadania pracowników bibliotek pedagogicznych a ich rozwój zawodowy*, w trakcie których zastanawiano się nad przekonaniem pracowników do koniecznych zmian. Stosując różne techniki pracy, wskazywano etapy przechodzenia przez zmianę oraz mechanizmy pozwalające przejść przez każdy z nich.

Po przerwie obiadowej uczestnicy wysłuchali drugiego wystąpienia D. Czerwunki, przedstawiającej tym razem temat *Spotkajmy się w sieci – zadania pracowników moderujących prace sieci współpracy i samokształcenia*. Autorka, wprowadzając w tematykę cytatem z *Rozporządzenia z 28 lutego 2013 r.*: „Wspomaganie, (...) polega na: organizowaniu i prowadzeniu sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności przez wymianę doświadczeń”¹⁵ ukazała istotę pracy w sieci, czyli sieciowania: nawiązanie kontaktów, wymiana poglądów, dostęp do informacji, współpraca i współdziałanie ułatwiające dochodzenie do oczekiwanych rezultatów. Jako cele tych działań podała: poszerzenie kompetencji uczestników, nawiązywanie kontaktów i podjęcie współpracy, zespołowe poszukiwanie rozwiązań, wspólne wykonywanie zadań, dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, nabywanie nowych umiejętności i wiedzy. Wskazała także formalne i organizacyjne zagadnienia funkcjonowania sieci / w sieci (diagnoza, regulamin, kontrakt, karta zgłoszenia, koordynator, spotkania, wykorzystanie platformy informatycznej, ewaluacja itp.). Swoje wystąpienie autorka zakończyła przedstawieniem analizy SWOT sieci jako formy doskonalenia nauczycieli oraz wymienieniem trzech warunków, jakie powinny zaistnieć, by rozwinęła się sieć: zdolność członków do zaakceptowania pewnej dozy chaosu, zbieżność między potrzebami uczestników a zadaniami sieci i zaangażowanie uczestników¹⁶.

Dzień ten zakończyła druga część warsztatów poświęconych nowym zadaniom pracowników bibliotek pedagogicznych i ich rozwojowi zawodowemu. Efektem pracy w grupach było wskazanie kompetencji, jakie powinna posiadać osoba wspomagająca na etapach diagnozy, planowania, działania i oceny efektów, oraz w jaki sposób można te kompetencje wykształcić i wspierać.

¹⁵ Dz. U. 2013, nr 0, poz. 369, s. 2.

¹⁶ Na podstawie: Elsner D., *Sieci jako nowy typ organizacji*. In: Elsner D. (red.), *Sieci współpracy i samokształcenia: teoria i praktyka*, Warszawa, 2013.

W ostatnim dniu uczestnicy konferencji wysłuchali wykładu Hanny Batrowskiej (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) pt. *Kompetencje bibliotekarza w zakresie wychowania do informacji*. Prelegentka, przedstawiając zagadnienia związane z *information literacy*, omówiła obszary zainteresowania pedagogiki informacyjnej — kształcenie ustawiczne, samodoskonalenie, samouctwo informacyjne, rozwój osobowości, samowychowanie, wychowanie informacyjne jednostki, kształcenie dojrzałości informacyjnej. Z kolei wskazując profil dojrzałego informacyjnie człowieka, wymieniła jego cechy: wiedza, kompetencje informacyjne, biegłość w stosowaniu nowoczesnych technologii informatyczno-komunikacyjnych, system aksjologiczny oparty na wartościach humanistycznych, etyczne podejście do korzystania z informacji i zarządzania nią oraz umiejętność racjonalnego funkcjonowania w cywilizacji technologicznej. W wystąpieniu zadania bibliotekarzy w procesie wychowania do informacji podzielone zostały na trzy główne grupy: 1) zadania edukacyjne związane z realizacją procesu informacyjnego (potrzeba, selekcja, wyszukiwanie, gromadzenie, ocena, opracowanie, wykorzystanie, udostępnienie), 2) zadania edukacyjne związane z funkcjonowaniem w różnych obszarach kultury informacyjnej (samokształcenie, kompetencje medialne, komunikacyjne, czytelnicze, umiejętności techniczne), 3) zadania edukacyjne dotyczące aspektu kulturowego alfabetyzacji informacyjnej i wychowania do informacji (świadomość informacyjna, etyka korzystania z informacji, postawy wobec informacji, zachowania użytkowników, kultura osobista).

Ostatnim punktem spotkania były warsztaty *Planowanie działań w zakresie nowych zadań z wykorzystaniem posiadanych zasobów*. Zadaniem uczestników było stworzenie planu działań mających na celu przygotowanie placówki do sprawnego funkcjonowania w sieci. Lata 2012-2015 to czas na wdrożenie i doskonalenie współpracy sieciowej. Od roku 2016 r. współpraca i samokształcenie w ramach sieci będą obligatoryjne dla wszystkich placówek oświatowych (bibliotek pedagogicznych, poradni psychologiczno-pedagogicznych i placówek doskonalenia nauczycieli).

Podsumowanie konferencji w opiniach uczestników przyniosło pozytywny odbiór spotkania zorganizowanego przez ORE. Jednogłośnie stwierdzono, że szkolenia tego typu są bardzo cenne i niezbędne do prawidłowego wdrożenia nowych obowiązków stawianych bibliotekom pedagogicznym. Odgrywają także bardzo ważną rolę integrującą środowisko tychże placówek.

Informacja o autorze:

dr Agnieszka Fluda-Krokos — adiunkt w Instytucie Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. (012) 662 61 70, e-mail: a.fluda_krokos@interia.pl.

Renata Ciesielska-Kruczek

Biblioteka Instytutu Neofilologii — Sekcja Angielska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Biblioteka akademicka: infrastruktura — uczelnia — otoczenie. Konferencja Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w Gliwicach

Biblioteka Główna Politechniki Śląskiej była organizatorem konferencji *Biblioteka akademicka: infrastruktura — uczelnia — otoczenie*, która odbyła się w dniach 24 — 25 października 2013 r. Celem obrad była wymiana doświadczeń z obszaru funkcjonowania bibliotek akademickich w dobie zmian technologicznych. Tematyka skupiła się wokół komunikacji naukowej związanej z rozwojem współczesnych technologii oraz działalności bibliotek analizowanej w trzech aspektach: infrastruktury technicznej, środowiska uczelni oraz otoczenia prawno-organizacyjnego.

Konferencja została zorganizowana w ramach projektu *Rozwój sprzętowo-programowy platformy i lokalnej sieci dla wirtualnej infrastruktury Biblioteki Głównej Politechniki Śląskiej w celu pozyskania, tworzenia i udostępniania zasobów naukowych, Działanie 2.3 Inwestycje związane z rozwojem infrastruktury informatycznej nauki*. Główny koordynator dr Monika Odlanicka-Poczobutt przedstawiła założenia projektu, którego efektem ma być rozbudowa zasobów cyfrowych, zapewnienie dostępu do zwiększonej liczby publikacji zamieszczonych w elektronicznej bazie biblioteki w oparciu o inicjatywę Open Access oraz zapewnienie wsparcia dla społeczności akademickiej Politechniki Śląskiej w rozpowszechnianiu wyników prac naukowo-badawczych, zarządzania wiedzą oraz promowania dorobku naukowego.

Pierwszą sesję konferencji prowadzoną przez prof. Wiesława Babikę rozpoczął Emanuel Kulczycki swoim wystąpieniem *Czy to się opłaca? Korzyści z otwierania nauki*. Konsekwencją otwartej nauki wykorzystującej narzędzia komunikacji: Web 2.0, Nauka 2.0 jest łatwy dostęp do literatury naukowej i wiedzy będącej we współczesnym świecie dobrem społecznym. Otwarta nauka to swobodna wymiana myśli, koncepcji i idei umożliwiająca wymianę wiedzy oraz weryfi-

kację wyników. W wystąpieniu zostały wymienione korzyści jakie niesie upowszechnienie wyników badań dla naukowców (rozpoznawalność, możliwość nawiązania współpracy) oraz dla instytucji naukowych (awans w rankingach webometrycznych, w rankingach ocen uczelni, atrakcyjność dla studentów, wzrost pozytywnego wizerunku instytucji i nauki w społeczeństwie). Kolejnym referującym był Jakub Szprot — przedstawiciel Interdyscyplinarnego Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego (ICM). W swoim wystąpieniu *Podstawowe aspekty funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego* omówił techniczne, prawne, organizacyjne i wizerunkowe aspekty funkcjonowania otwartego repozytorium instytucjonalnego. Otwarte repozytoria instytucjonalne stały się w ostatnich latach standardowym narzędziem dystrybucji i zarządzania wiedzą (82,5% repozytoriów na świecie ma statut instytucjonalny) czyli integralnym elementem nowoczesnego systemu nauki. Tematykę repozytoriów kontynuowała Małgorzata Rychlik z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu wykazując *Wpływ repozytoriów na upowszechnienie dorobku naukowego uczelni*. Istotne jest wypracowanie odpowiedniej polityki funkcjonowania repozytoriów, która posłuży zrównoważonemu napełnianiu repozytorium oraz upowszechnianiu zgromadzonych w nim zasobów cyfrowych. Jak obecność publikacji w repozytorium wpływa na wzrost widoczności dorobku wykazano analizą wzrostu cytowań (Web of Science i Publish or Perish) profesorów publikujących swe prace z zakresu matematyki, anglistyki oraz filozofii. Statystyki wykazują znaczny (niekiedy kilkakrotny) wzrost popularności prac umieszczonych w otwartym dostępie. *Otwarte zasoby naukowe i edukacyjne na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika* omówiła Bożena Bednarek-Michalska, uwzględniając zastosowane metody oraz zakres i rozwiązania technologiczne. Uczestnicy konferencji zapoznali się z repozytorium UMK o dźwięcznie brzmiącej nazwie rUM@K (<http://repozytorium.umk.pl/>), które promuje dorobek naukowy, badania prowadzone na toruńskim uniwersytecie oraz wspomaga dydaktykę. Na przykładzie działalności UMK autorka opisała niestandardowe formy przekazywania wiedzy i rozwiązań prawnych wykorzystywanych w celu otwierania zasobów wytwarzanych w ramach uczelni. Z kolei Lidia Derfert-Wolf w wystąpieniu *Indeksowanie czasopism naukowych w krajowych bazach danych w kontekście organizacyjno-ekonomicznym* dokonała przeglądu krajowych baz danych rejestrujących artykuły z czasopism naukowych w różnych celach i standardach (bazy bibliograficzne, bazy dorobku pracowników uczelni, repozytoria, biblioteki cyfrowe).

Marta Stąporek zaprosiła zebranych do zapoznania się z tematem *Crowdsourcing, social media, livestreaming — nowe możliwości e-partycypacji użytkowników w kształtowaniu zbiorów, zasobów i usług bibliotek naukowych*. Crowdsourcing, social media, livestreaming to zjawiska i narzędzia umożliwiające efektywną współpracę między biblioteką a szerokim kręgiem użytkowników — zaangażowanych internautów, które zostały zobrazowane przykładami konkretnych

zastosowań, np. tłumaczenia, mapy, opisy zabytków. Poruszono również kwestie wykorzystania potencjału społecznych mediów i livestreamingu do promocji, modelowania i modyfikacji zbiorów i funkcjonowania biblioteki zgodnie z preferencjami i oczekiwaniami użytkowników, tak aby jej kształt wynikał z kolektywnej inteligencji.

Tomasz Parkoła z Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego omówił rozwiązania stosowane w zakresie zarządzania procesem digitalizacji, udostępniania oraz długoterminowego przechowywania obiektów cyfrowych w ramach Biblioteki Cyfrowej Politechniki Śląskiej oraz Repozytorium Cyfrowego Politechniki Śląskiej. Natomiast Marcin Werla (Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe) w wystąpieniu *Możliwości wykorzystania technologii chmurowych na potrzeby małych i dużych instytucji kultury — perspektywa europejska* przedstawił główne cechy technologii chmurowych i podstawowych motywacji do ich wykorzystania, w szczególności w kontekście problematyki udostępniania zbiorów małych instytucji kultury oraz agregacji metadanych. Przybliżono plany prac dwóch projektów EuropeanaCloud i LoCloud, które rozpoczęły swoją działalność w 2013 roku i dotyczą wykorzystania technologii chmurowych w sektorze instytucji kultury.

Profesor Wiesław Babik rozpoczął drugi dzień konferencji tematem *Biblioteka akademicka na rozdrożu: O współczesnych przemianach w środowisku informacyjnym*, którym wykazał wpływ nowoczesnych technologii oraz uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych na działalność bibliotek akademickich. Na obecną sytuację bibliotek akademickich oddziałują procesy i systemy informacyjne w środowisku wirtualnym, cyfrowa rewolucja i rozwój cywilizacji informacyjnej, wizje społeczeństwa ery komunikacji, realizowane programy edukacji a także „bibliotekarskie” wizje bibliotek i bibliotekarstwa.

Intrygujące pytanie *Czego jeszcze nie wiemy o usłudze powszechnej archiwizacji PLATON-U4* zadali autorzy wystąpienia — Dagmara Bubel, Lidia Szczygłowska i Łukasz Kuczyński. Biblioteki, jednostki naukowe oraz akademickie centra komputerowe są największymi generatorami danych cyfrowych, które wymagają skutecznego i wiarygodnego zabezpieczenia lub archiwizacji. Wymagania w zakresie bezpieczeństwa danych, wysokiej trwałości danych, niezawodności i prostoty użytkowania spełnia Usługa Powszechnej Archiwizacji oparta na oprogramowaniu Krajowego Magazynu Danych KMD, KMD2. Współcześnie funkcjonuje kilka modeli zakupu książek. Jede z nich *Zakup sterowany popytem (Patron Driven Acquisition) jako model nabywania przez biblioteki książek elektronicznych na miarę XXI wieku* przedstawiła Elżbieta Kopyś. W referacie została zaprezentowana istota tego modelu ze szczególnym uwzględnieniem problemu selekcji i wykorzystania zakupionych zbiorów oraz skutków jego stosowania z punktu widzenia biblioteki, czytelnika i wydawcy. Ofertę szkoleniową biblioteki dostosowaną do konkretnych dyscyplin naukowych i programu szkoleń przedstawiła

Lidia Mikołajuk w wystąpieniu *Udział biblioteki akademickiej w kształceniu kompetencji informacyjnych studentów Uniwersytetu Łódzkiego*.

Kinga Żmigrodzka w referacie *Biblioteka akademicka wsparciem gospodarki opartej na wiedzy* apelowała o szeroko rozumianą otwartość bibliotek: otwartość na różne grupy odbiorców, dogodne godziny pracy, niwelowanie barier i oczywiście otwartość zbiorów. Zostały przedstawione doświadczenia z dwóch lat funkcjonowania Dolnośląskiego Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej (DCINiE). Autorka dokonała analizy zmian, jakie zostały zaimplementowane w celu wsparcia dążeń uczelni i uczynienia z DCINiE centrum informacji dla całej społeczności lokalnej. Na zakończenie Hanna Biaz przedstawiła referat *Bazy muzyczne uzupełnieniem procesu dydaktycznego w uczelniach artystycznych*. Do baz muzycznych dokumentów dźwiękowych należą: Naxos Music Library, Video Music Library, Naxos Jazz Music Library; periodyków: JSTOR; druków zwartych: Oxford Music Online, zawierające pełne wydania encyklopedyczne poświęcone muzyce popularnej, operowej, klasycznej.

W sprawozdaniu zostały nakreślone tylko ogólne zagadnienia wybranych referatów wygłoszonych w trakcie dwudniowych obrad. Jestem przekonana, że konferencja dała sposobność wymiany doświadczeń z działalności bibliotek uczelnianych, a zaprezentowane projekty będą inspiracją na szerszą skalę.

Informacja o autorze:

mgr Renata Ciesielska-Kruczek — kustosz dyplomowany, pracownik Biblioteki Instytutu Neofilologii — Sekcji Angielskiej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, e-mail: renata.ciesielska-kruczek@libpost.up.krakow.pl, tel. (12) 662 69 57.

Dorota Witczak, Krzysztof Sobkowiak

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

W przestrzeni wiedzy, czyli z wizytą w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger

W okresie od 21 do 25 października 2013 r. dwie osoby z Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie odbyły staż szkoleniowy w ramach programu LLP Erasmus w Bibliotece Uniwersytetu w Stavanger (Universitetsbiblioteket i Stavanger) w Norwegii.

Stavanger jest ważnym miastem portowym leżącym w południowo-zachodniej Norwegii w regionie Rogaland. Pomimo, że liczy niewiele ponad 200 000 mieszkańców, jest trzecim co do wielkości miastem Norwegii po Oslo i Bergen. Stavanger — zwane też stolicą norweskiego przemysłu naftowego i energetycznego — skupia najważniejsze światowe koncerny naftowe, nadzorujące wydobywanie ropy naftowej z szelfu Morza Północnego.

Uniwersytet w Stavanger jest jednym z najmłodszych uniwersytetów w Norwegii, decyzją rządu norweskiego rozpoczął działalność 1 stycznia 2005 r. Studia w Norwegii prowadzone są, podobnie jak w Polsce, według założeń Procesu Bolońskiego. Studenci muszą ukończyć 3-letnie studia licencjackie, aby kontynuować naukę na 2-letnich studiach magisterskich.

Uczelnia kształci ok. 9500 studentów i zatrudnia ok. 1400 pracowników (nauczycieli, administracyjnych i obsługi). Uniwersytet tworzą trzy wydziały (*Faculty of Arts and Education* — Wydział Sztuki i Edukacji, *Faculty of Science and Technology* — Wydział Nauki i Technologii, *Faculty of Social Sciences* — Wydział Nauk Społecznych), podzielone na 14 instytutów, dwa Narodowe Centra Badawcze, Muzeum Archeologiczne oraz UiS Pluss, jednostkę zajmującą się kształceniem ustawicznym (*lifelong learning*)¹. Najbardziej popularnym wydziałem, kształcącym zgodnie z zapotrzebowaniem gospodarki regionu, jest Wydział Nauki i Technologii, w skład którego wchodzi instytut: *Department of Electri-*

¹ *Universitet i Stavanger* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.uis.no/>.

cal Engineering and Computer Science, Department of Petroleum Engineering, Department of Mathematics and Natural Sciences, Department of Industrial Economics, Risk, Management and Planning, Department of Mechanical and Structural Engineering and Material Science.

Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger jest nie tylko centrum informacji dla studentów i pracowników UiS, ale także oferuje usługi dla osób prywatnych, bibliotek i przemysłu (również z uwzględnieniem wypożyczeń międzybibliotecznych).

Bibliotekę Uniwersytetu w Stavanger stanowią trzy oddziały:

Ullandhaug — największy oddział zlokalizowany na terenie uniwersyteckiego kampusu (Kj0lv Egeland's hus) oraz dwa mniejsze oddziały położone w centrum miasta:

Bjergsted — biblioteka Institutt for musikk og dans (Bjergstedparken), Arkeologisk Museum — biblioteka Arkeologisk Museum (Valand).

Oddział w Ullandhaug gromadzi zbiory wspierające naukę na trzech wydziałach Uniwersytetu. Kolekcję oddziału w Bjergsted stanowi muzyka: klasyczna, ludowa oraz jazz na płytach CD (ok. 4000 płyt CD) i LP (ok. 3000 płyt LP), a także zbiór 14 000 nut. Muzykę można słuchać w specjalnym pokoju odsłuchowym, a nuty wypożyczać. Biblioteka Muzeum Archeologicznego jest dostępna dla wszystkich zainteresowanych literaturą z zakresu: archeologii, botaniki, geologii, historii, konserwacji i muzealnictwa.

W bibliotece zatrudnionych jest łącznie 31 pracowników (głównie z licencjatem oraz 4 osoby z tytułem magistra).

Budżet [Rys.2] jakim dysponowała biblioteka (*Tildelt budsjett*) w roku 2013 wyniósł prawie 31 milionów NOK. Stale wzrastającą, największą częścią budżetu, są wynagrodzenia (*Lønn*) i wydatki na zasoby biblioteczne (*Medier*), na stałym poziomie utrzymują się wydatki na sprzęt komputerowy, materiały biurowe, wyjazdy służbowe itp. (*Drift/reiser*). Ponadto dodatkowe środki przyznawano bibliotece okazjonalnie np. na czas tworzenia i rozwijania uniwersytetu, zwiększania zatrudnienia (*Ekstramidler*).

Zasoby biblioteki Uniwersytetu w Stavanger obejmują: 240 000 drukowanych woluminów, 50 000 mediów elektronicznych (czasopisma, książki, bazy danych), 1 200 czasopism drukowanych.

W głównym oddziale biblioteki — Ullandhaug funkcjonuje pięć działów [Rys. 3]:

Acquisitions & Collections, Coordination & Development, Courses & Subject librarians, User Services, Web Services & Marketing.

Szczególnie ważną rolę w bibliotece odgrywają bibliotekarze dziedzinowi (*Subject Librarians*), którzy odpowiadają nie tylko za dobór dokumentów (z takich dziedzin, jak opieka nad dziećmi i pomoc społeczna, hotelarstwo i turystyka, nauki humanistyczne, pielęgniarstwo, pedagogika, literatura dla dzieci, nauki techniczne i przyrodnicze, nauki ekonomiczne, kulturalne, społeczne), ale także za prowadzenie kursów dla studentów i kadry naukowej.

Kalendarz kursów, które oferuje biblioteka dla wszystkich studentów i pracowników uniwersytetu, jest dostępny na stronie domowej biblioteki. Kursy nie są obowiązkowe, jednak cieszą się dużym zainteresowaniem. Szkolenia, prowadzone zarówno w języku norweskim jak i angielskim, są również opracowywane zgodnie z zapotrzebowaniem użytkowników biblioteki. W 2012 r. biblioteka przeprowadziła 63 kursy w łącznym czasie 156 godzin lekcyjnych. Kursy dedykowane są określonym grupom osób (studentom przygotowującym prace magisterskie, licencjackie) lub specjalistycznym usługom bibliotecznym (np. kurs z posługiwania się programem *EndNote* dla studentów, doktorantów i pracowników uniwersytetu).

Biblioteka oferuje również wartą podkreślenia usługę *Book a Librarian*: czytelnicy mogą zarezerwować indywidualną pomoc bibliotekarza dziedzinowego wypełniając i przysyłając elektroniczny formularz (ze strony www.biblioteki) z opisem problemu i dotychczas wykorzystanych źródeł informacji.

Podstawą pracy z czytelnikiem są elektroniczne bazy danych (dające dostęp do prawie 10 000 czasopism drukowanych i elektronicznych) z następujących dziedzin: archeologia i konserwacja, zdrowie, historia i religia, hotelarstwo i turystyka, historia sztuki, media i nauki społeczne, muzyka i taniec, pedagogika, socjologia, język i literatura, technika i nauki przyrodnicze, biznes i zarządzanie.

Do kontaktów z czytelnikami i promocji biblioteka udostępnia trzy wersje stron internetowych: dla studentów UiS, dla pracowników (tylko w wersji norweskiej, niedostępna dla innych użytkowników) oraz dla pozostałych użytkowników Internetu (w dwóch wersjach językowych: norweskim i angielskim). Systemem bibliotecznym używanym przez biblioteki norweskie jest rodzimy BIBSYS, który jako instytucja stanowi część Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet w Trondheim. Aktualnie BIBSYS funkcjonuje jako agencja rządowa i podlega Ministerstwu Edukacji i Badań Naukowych (*Kunnskapsdepartementet*)². Biblioteki norweskie, w tym Biblioteka Uniwersytetu w Stavanger, posiadają wspólny elektroniczny katalog informujący, w której bibliotece znajduje się poszukiwana pozycja i jaki jest jej status dostępności, dzięki temu, że we wspólnej bazie rejestrowane są również elektroniczne wypożyczenia w poszczególnych bibliotekach. Na szczególną uwagę zasługuje moduł wypożyczeń międzybibliecznych i możliwość samodzielnego składania elektronicznego zamówienia na dokument niedostępny w macierzystej bibliotece. Dodatkowym atutem funkcjonalności systemu bibliotecznego w Norwegii będzie multiwyszukiwarka Oria, współpracująca z katalogami bibliotecznymi w systemie BIBSYS oraz bazami danych poszczególnych bibliotek. Oria jest aktualne w fazie testowania i zostanie udostępniona użytkownikom w styczniu 2014 r.

Formatem stosowanym do opisu dokumentów bibliecznych jest BIBSYS-MARC, a systemem klasyfikacji dokumentów – klasyfikacja Deweya (z wyłączeniem

² BIBSYS [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bibsys.no/>.

Fot. 1. Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 2. Kampus uniwersytecki w Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 3. Fragment budynku biblioteki uniwersyteckiej - oddział w Ullandhaug.
Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

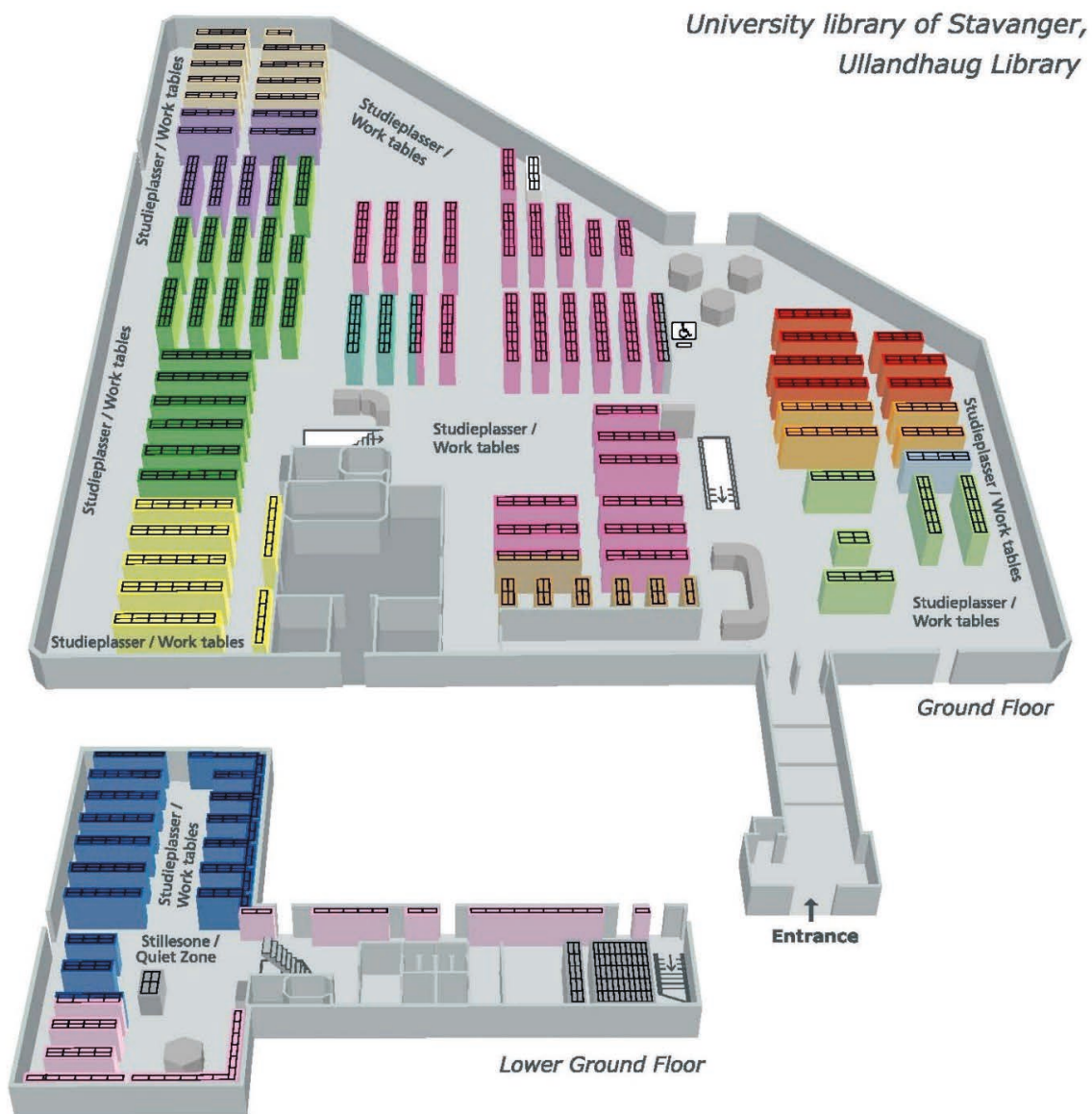
czeniu biblioteki Musikk og dans, która ma własny system klasyfikacji, specjalnie dostosowany do zbiorów muzycznych).

W przestrzeni dla czytelników znajdują się punkty informacyjno-usługowe oferujące czytelnikom m.in. pomoc w znalezieniu książki na półce, wypożyczanie i zwrot materiałów bibliotecznych, instruktaż w korzystaniu z urządzeń do samodzielnego wypożyczania.

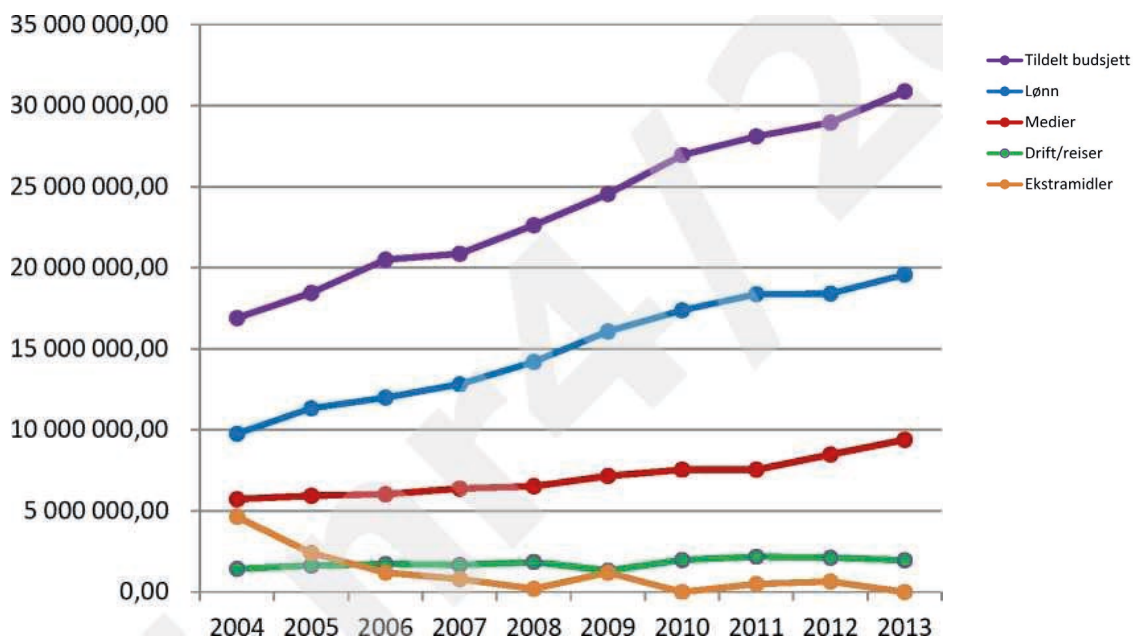
Biblioteka UiS wykorzystuje głównie komercyjne oprogramowanie, a wsparcie informatyczne jest realizowane przez ogólnouczelnianą jednostkę IT. Ciekawym rozwiązaniem jest informatyczna pomoc dla czytelników świadczona przez asystentów informatycznych, którymi są studenci uniwersytetu w charakterystycznych czerwonych T-shirtach.

W bibliotece znajduje się łącznie: ok. 50 komputerów przeznaczonych dla czytelników (podłączonych do drukarek sieciowych — do wydruku wymagana jest autentykacja), 4 kserokopiarki, 2 automaty do wypożyczania (wyłącznie książek).

Biblioteka UiS porzuciła wizerunek instytucji kojarzącej się z zamkniętymi magazynami książek, na rzecz ciekawej architektury oszklonego budynku, funkcjonalnego wnętrza i przemyślanej aranżacji przestrzeni bibliotecz-

Rys. 1. Plan budynku oddziału w Ullandhaug (parter i podziemia). Źródło: University Library of Stavanger. Ullandhaug Library [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://web.wagnerguide.com/StavangerUBLibrary.aspx?Lang=en>.

Rys. 2. Budżet Biblioteki Uniwersytetu w Stavanger w latach 2004-2013 i jego struktura.

Źródło: Skjoldal Espen, Stavanger University Library: a short presentation, Monday 21st Oct 2013.

Rys. 3. Struktura organizacyjna Biblioteki Uniwersytetu w Stavanger. Źródło: Skjoldal Espen, Stavanger University Library: a short presentation, Monday 21st Oct 2013.

Fot. 4. Punkt informacyjno-usługowy oddziału w Ullandhaug. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 5. Aranżacja wnętrza Biblioteki. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

Fot. 6. Atrakcje turystyczne w okolicach Stavanger. Fot. D. Witczak, K. Sobkowiak.

nej zarówno dla czytelników, jak i pracowników biblioteki. Biblioteka UiS nie posiada wydzielonych czytelni — miejsca pracy dla czytelników są wkomponowane w przestrzeń, w której znajdują się regały z materiałami bibliotecznymi, zazwyczaj w pobliżu przeszklonych ścian budynku. Biblioteka stanowi jednocześnie miejsce pracy i wypoczynku, spożywanie posiłków i napojów przy stanowiskach pracy jest powszechnym zwyczajem, podobnie dyskusje w grupach czy towarzyskie rozmowy.

Niezwyczajnie użytecznym rozwiązaniem jest wykorzystanie elektronicznej legitymacji studenckiej w systemie BIBSYS. Służy ona do wypożyczeń, zwrotów, prolongat i zamówień międzybibliotecznych materiałów w każdej bibliotece uniwersyteckiej Norwegii.

Pomimo że pogoda w Stavanger jest nieprzewidywalna i jak twierdzą jego mieszkańcy, jednego dnia możemy przeżyć tutaj cztery pory roku, jest to jedno z najczęściej odwiedzanych przez turystów miast w Norwegii. W okolicach Stavanger znajdują się liczne stanowiska archeologiczne, malownicze wysepki, fiordy z zapierającymi dech w piersiach wodospadami i słynnymi skałami Preikestolen oraz Kjerag.

Informacja o autorach:

mgr Dorota Witczak — kierownik Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 74, e-mail: dorota.witczak@libpost.up.krakow.pl.

Krzysztof Sobkowiak — pracownik Oddziału Komputeryzacji i Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 74, e-mail: krzysztof@libpost.up.krakow.pl.

WYDARZENIA

Bartłomiej Duda, Piotr Milc

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Biblioteka — Twój czas, Twoje miejsce — **sprawozdanie z 8 Forum Młodych Bibliotekarzy**

Kto powiedział, że w bibliotece muszą pracować starsze panie w powyciąganych swetrach i za dużych okularach? Kto powiedział, że na bibliotecznych półkach stać muszą tylko przykurzone tomy *Lalki*, czy *Nad Niemnem*, których nikt nie otwierał od kilkunastu miesięcy? Uczestnicy 8 Forum Młodych Bibliotekarzy dowiedli, że wcale tak być nie musi. Przeciwnie, biblioteka to miejsce, gdzie tradycja spotyka się z nowoczesnością. I wcale ta pierwsza nie musi konkurować z tą drugą — przeszłość i przyszłość mogą współgrać dla dobra czytelnika!

Tegoroczne spotkanie Młodych Bibliotekarzy miało miejsce w połowie września w Olsztynie. To w gościnnych murach tamtejszego Uniwersytetu spotkali się pracownicy bibliotek publicznych i naukowych z całego kraju. Przez dwa dni uczestnicy wymieniali się doświadczeniami ze swoich placówek, rozmawiali na temat możliwości rozwoju, awansu zawodowego, brali także udział w warsztatach praktycznych. Całość podzielona została na cztery bloki: *Czas na Ciebie*, *Rusz z miejsca*, *Czas potrzeb* i *Miejsce innowacji*.

Największą popularnością cieszyły się warsztaty: *Bibliotekarz fotografujący contra bibliotekarz fotografowany*. Podczas nich uczestnicy poznawali tajniki fotografii, uczyli się jak zrobić dobre zdjęcie, a następnie zamienili się rolami i... posłużyli jako modele dla zawodowego fotografa, który na własnym przykładzie pokazywał, jakie sztuczki mogą być przydatne dokumentując swoje działania w bibliotekach. Uczył także, czego się wystrzegać i jakie błędy najczęściej są popełniane przy tego typu amatorskich zdjęciach.

Sporą dyskusję wywołały także prelekcje *Wpływ rosnącej popularności self-publishingu na zmiany w środowiskach wydawniczych i bibliotekarskich*, a także *Czy bibliotekarz może być radiowcem?* Kiedyś książki wydawane były tylko przez profesjonalnych wydawców, starannie przygotowane. Autor oddawał swój materiał do wydawnictwa, potem pracował nad nim sztab ludzi, zanim tekst ujrzał wresz-

cie prasę drukarską. Dziś autor może być równocześnie wydawcą. Mało tego, nie potrzebuje do tego wcale dużych nakładów finansowych, rośnie bowiem popularność tzw. *self-publishingu*. Jedno ze spotkań w ramach Forum było właśnie poświęcone temu zagadnieniu. Bibliotekarze dyskutowali czy tego typu publikacje powinny znajdować się w zbiorach bibliotek, a jeśli tak to na jakich prawach. Poruszona została również kwestia e-booków i innych książek. W panelu poświęconym radiowcom młodzi ludzie z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie udowodnili, że radiowiec i bibliotekarz to wcale nie takie odległe od siebie zawody. Radio może być dodatkowym sposobem dotarcia do użytkownika, zaproszenia go do siebie, a także promocji literatury i czytelnictwa.

Innym ciekawym spotkaniem była prelekcja: *O specyfice rozmowy z klientem*. Prezentacja miała na celu ukazanie specyfiki aktów komunikacyjnych. Przedstawiono typologię rozmów podzieloną ze względu na relacje, sytuację, cele oraz organizację.

Na wstępie omówiono podział ze względu na relacje. Relacje zostały podzielone na symetryczne (oparte na równości) i asymetryczne (oparte na nierównym statusie, np. urzędnik — petent, bibliotekarz — czytelnik). Przedstawione zostały również role społeczne między rozmówcami (agent — klient). Została podkreślona różnica pomiędzy agentem i klientem. Agent to osoba na stałe związana z instytucją, posiadająca fachową wiedzę. Klient natomiast posiada czasowy związek z instytucją, pełni tymczasową rolę „cywilną”, ma mniejsze kompetencje. Asymetria często przejawia się w języku używanym przez urzędników. To oni kontrolują rozmowę oraz jej temat oraz jako osoby dominujące mają odpowiednie kompetencje do podjęcia decyzji w danej sprawie. Oni także decydują o atmosferze rozmowy (luźnej bądź napiętej). Osoby podporządkowane formułują prośby, poddają się kontroli rozmowy, poddają się decyzjom, mówią ciszej, niepewnie oraz często chaotycznie. Następnie ukazano formy przemocy symbolicznej, do której dochodzi w relacji agent — klient. Podkreślono, iż takiej przemocy dopuszcza się na kliencie świadomie lub nieświadomie agent, który ustanawia prawa oraz czuje się pewnie na swoim terytorium. Klient może czuć się nieswojo ze względu na nieznane mu otoczenie. Przemoc taka przejawia się w języku agenta: fachowym, trudnym i nieprzystępnym dla przeciętnego użytkownika, bezosobowym, zdominowanym przez nakazy lub zakazy.

Następnie odniesiono się do relacji panujących w bibliotece pomiędzy bibliotekarzem a czytelnikiem. Bibliotekarz (agent) został przedstawiony jako osoba wcielająca się w różne role społeczne podczas rozmowy z czytelnikiem (klientem). Na przykład w trakcie zwrotu lub prolongaty książek, bibliotekarz staje się niejako urzędnikiem wykonującym czynności administracyjne. Przy wypożyczaniu konkretnego egzemplarza wciela się w rolę sprzedawcy. Może również pełnić rolę doradcy w chwili, gdy czytelnik nie wie, jaką książkę chce wypożyczyć.

W podsumowaniu zwrócono uwagę na rolę społeczną bibliotekarza, który na terenie biblioteki staje się gospodarzem podejmującym gościa — czytelnika. W związku z tym powinien on unikać form przemocy symbolicznej oraz ułatwiać osobom odwiedzającym bibliotekę korzystanie z jej zasobów.

Kolejne wystąpienie *Mobilność bibliotekarza = zadowolenie czytelnika* dotyczyło szkoleń oraz stażów krajowych i zagranicznych dla studentów i bibliotekarzy.

Studentom zaproponowano program unijny Erasmus+. Jest to projekt, który ma na celu zwiększenie wiedzy i zawodowych umiejętności oraz wspieranie modernizacji systemów kształcenia i szkoleń. Program rusza w 2014 roku i potrwa do 2020. Następnym z przedstawionych programów był Campus Europae. Odróżnia się on od Erasmusa między innymi tym, że studenci mogą spędzić dwa lata w danej uczelni, poznając lepiej język i kulturę wybranego kraju. Następnie przedstawiono możliwości doksztalcenia dla pracowników bibliotek szkolnych, pedagogicznych oraz publicznych. Bibliotekom szkolnym i pedagogicznym został przedstawiony portal eTwinning, będący miejscem, w którym nauczyciele i bibliotekarze mogą realizować wspólne projekty i szkolenia z innymi placówkami krajowymi i zagranicznymi. Omówiono program Comenius, który wspiera m.in. wymianę zagraniczną uczniów i kadry nauczycielskiej, staże w szkołach lub innych instytucjach, pomaga w tworzeniu partnerstwa między placówkami, tworzy projekty i sieci wielostronne.

Dla bibliotek publicznych zaprezentowano program Sister Libraries. Jest to program współpracy bibliotek publicznych z placówkami w innym kraju uczestniczącym w projekcie. Został on zorganizowany przez organizację europejskich bibliotek publicznych NAPLE Forum (National Authorities on Public Libraries in Europe). Organizacja ta ułatwia kontakt pomiędzy bibliotekami oraz pomaga w ustaleniu form współpracy. Następnie omówiono Program Rozwoju Bibliotek. W ramach projektu do bibliotek dostarczany jest nowy sprzęt elektroniczny, organizowane są szkolenia i warsztaty dla bibliotekarzy, przyznawane są granty na realizację ciekawych pomysłów. Program jest skierowany głównie do bibliotek publicznych w małych miejscowościach.

Pokrótkie omówiono również inne programy, takie jak na przykład: Fundusz Stypendialno-Szkoleniowy czy Fundusz Partnerski Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.

Warsztat *Ochrona danych osobowych na co dzień — nic trudnego a ważne* dotyczył wprowadzenia do zagadnienia ochrony danych osobowych w bibliotekach. Pokrótkie została omówiona *Ustawa o ochronie danych osobowych z 29.07.1997* oraz *Ustawa o bibliotekach z 27.04.1997*. Zaprezentowano także serwisy internetowe, w których można znaleźć informacje dotyczące ochrony danych osobowych. Wśród nich był m.in.: eduGIODO Portal Informacyjny. Serwis ten umożliwia samodzielne pogłębianie wiedzy z zakresu poruszanego zagadnienia. Filarem drugiej części wystąpienia była dyskusja między uczestnikami warsztatu a pro-

Fot. 1. Biblioteka UWM w Olsztynie. Fot. P. Milc.

Fot. 2. Uczestnicy Forum. Fot. Archiwum UWM. Fot. 3. Uczestnicy Forum. Fot. Archiwum SBP.

Fot. 3. Uczestnicy Forum. Fot. Archiwum UWM. Fot. 3. Uczestnicy Forum. Fot. Archiwum SBP.

Fot. 4. Gra Miejska. Fot. Archiwum SBP.

Fot. 5. Gra Miejska. Fot. Archiwum SBP.

Bibliografia:

1. *Campus Europae*. In *Politechnika Łódzka* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://erasmus.pdodz.pl/inne-programy/60-campus-europae>.
2. *Comenius* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.comenius.org.pl/menu-glowne/o-programie>.
3. *eTwinning* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: http://www.etwinning.net/pl/pub/discover/what_is_etwinning.htm.
4. 8. *Forum Młodych Bibliotekarzy w Olsztynie – warsztaty edukacyjne* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sbp.pl/fmb/informacje>.
5. *Program Rozwoju Bibliotek*. In *Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://frsi.org.pl/program-rozwoju-bibliotek/>.
6. *WEWelcomeEurope.com* [online], 2013 [dostęp: 2013-11-27]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.welcomeurope.com/european-funds/erasmus-813+713.html>.

Informacja o autorach:

mgr Bartłomiej Duda — pracownik Oddziału Udostępniania Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu

Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 73, e-mail: bartlomiej.duda@libpost.up.krakow.pl.

mgr Piotr Milc — pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im.

KEN w Krakowie, tel. 12 662 63 72, e-mail: piotr.milc@libpost.up.krakow.pl.

REKOMENDACJE

Gabriela Meinardi

Biblioteka Instytutu Neofilologii — Sekcja Romańska. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Nowości w Bibliotece Głównej UP w Krakowie

Batorowska Hanna, *Od alfabetyzacji do kultury informacyjnej: rozważania o dojrzałości*, Warszawa, 2013. Treść książki stanowi ważny głos w dyskusji dotyczącej zakresu edukacji informacyjnej społeczeństwa, celów i kierunków tego kształcenia. Autorka podejmuje w niej bardzo ważną kwestię dojrzałości informacyjnej jako pożądanej cechy ludzi funkcjonujących we współczesnym społeczeństwie. Dojrzałość ta rozumiana jest w szerszym zakresie niż tylko sprawne posługiwanie się informacją i nowymi technologiami informacyjnymi. Zdaniem autorki szeroka i kompleksowa perspektywa kształtowania dojrzałości informacyjnej jest ważną kwestią społeczną, a odpowiedzialni za jej rozwój są nie tylko bibliotekarze, ale również szerszy krąg specjalistów z dziedziny edukacji.

Klukowski Bogdan, *Audiobooki w kraju i na świecie*, Warszawa, 2013. Książka zawiera porady i informacje o e-bookach i przyczynach ich popularności. Porusza kwestię ich cen, prawa autorskiego związanego z ich publikowaniem, dystrybucją i różnorodnością zabezpieczeń technicznych. Autor omawia też obecność e-booków w bibliotekach polskich i zagranicznych, nie pomija też historii e-książki. W aneksie umieszczono przegląd czytników i adresy internetowe z darmowym dostępem do e-booków.

Pugacewicz I., Zybert E. B. (red.), *Biblioteki — tożsamość — kultura*, Warszawa, 2013. Książka poświęcona kulturowej tożsamości bibliotek, podejmująca wybrane aspekty ich tożsamości twórczej roli we współczesnym społeczeństwie. Autorzy wskazują na ewolucyjną przemianę wybranych księżnic wobec wyzwań historycznych i cywilizacyjnych XXI wieku. Publikacja stanowi nie tylko inspirację do rozmyślań na temat zmieniającej się funkcji biblioteki, ale również podsuwa propozycje zmierzające do uatrakcyjnienia jej działalności i wizerunku, nie pomijając jej tradycyjnie postrzeganej tożsamości kulturowej.

Sokołowska Dorota, *Prawo twórcy do wynagrodzenia w prawie autorskim*, Poznań, 2013. Jest to pierwsze opublikowane w polskiej literaturze monograficznej opracowanie dot. prawa twórcy do wynagrodzenia w *Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych* z 4.02.1994 r. Analizą objęto wiele zagadnień, również w aspekcie historycznym, nawiązując do wcześniejszych ustaw z 1926 i 1952 r., dostrzegając odmienne podejście do problematyki prawa twórcy do wynagrodzenia. Praca oparta jest głównie na polskich przepisach, piśmiennictwie i orzecznictwie, ale w niezbędnym zakresie odnosi się też do ustawodawstwa i orzecznictwa unijnego. Monografia podzielona jest na 9 rozdziałów i obrazuje stan prawny na dzień 15.08.2012 r.

Sosińska-Kalata Barbara, Chuchro Ewa, *Nauka o informacji w okresie zmian*, Warszawa, 2013. W XXI wieku nauka o informacji wchodzi w coraz ściślejsze związki z innymi dyscyplinami, przede wszystkim z informatyką, co stawia przed nią nowe wyzwania i zmusza do szukania dróg porozumienia i wspólnych celów. Książka przedstawia opis tych zagadnień i wskazuje nowe możliwości badawcze. Przedstawione artykuły oparte są na bogatej literaturze przedmiotu, ukazując zmieniającą się rzeczywistość informacyjną, nowe podejścia i pola badawcze nauki o informacji.

Monika Polak

Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Regulacje prawne w bibliotekarstwie polskim. Bibliografia za lata 2010 — 2013 (w wyborze)

Bibliografia Regulacje prawne w bibliotekarstwie polskim została opracowana na podstawie bazy bibliologicznej Biblioteki Narodowej (<http://mak.bn.org.pl>), zawartości czasopism bibliotekarskich za rok 2013 („Biblioteka w Szkole”, „Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”) oraz stron internetowych poszczególnych ministerstw. W spisie uwzględniono akty prawne wydane w latach 2010 — listopad 2013 oraz w wyborze przepisy prawne dotyczące zarówno spraw wszystkich bibliotek, jak i niektórych instytucji kultury, czy prawa autorskiego stosowanego w bibliotekach i w Internecie. Całość (159 opisów) podzielono na obowiązujące akty legislacyjne, druki zwarte, artykuły i strony internetowe. Opisy bibliograficzne uporządkowano alfabetycznie według stosowanych norm.

Ustawy i rozporządzenia:

1. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o bibliotekach.* Dz. U. 2012, poz. 642.
2. *Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 marca 2012 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.* Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 406.
3. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych.* Dz. U. 2013, Nr 0, poz. 369.
4. *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania dotacji państwowym instytucjom kultury przez jednostki samorządu terytorialnego.* Dz. U. 2007, Nr 120, poz. 821.
5. *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 lutego 2012 r. w sprawie organizacji i trybu działania Krajowej Rady Bibliotecznej.* Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 198.

6. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie narodowego zasobu bibliotecznego. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 797.
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 kwietnia 2012 r. w sprawie sposobu i trybu zaliczania bibliotek do niektórych bibliotek naukowych oraz ustalenia ich wykazu. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 390.
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania stypendiów osobom zajmującym się twórczością artystyczną, upowszechnianiem kultury i opieką nad zabytkami oraz wysokości tych stypendiów. Dz. U. 2012, poz. 612.
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie warunków i trybu przyznawania dorocznych nagród za osiągnięcia w dziedzinie twórczości artystycznej, upowszechniania i ochrony kultury. Dz. U. 2012, poz. 610.
10. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 29 października 2008 r. w sprawie sposobu ewidencji materiałów bibliotecznych. Dz. U. 2008, Nr 205, poz. 1283.
11. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 lipca 2012 r. w sprawie wyka...u samorządowych instytucji kultury, w których wyłonienie kandydata na stanowisko dyrektora następuje w drodze konkursu. Dz. U. 2012, poz. 889.
12. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu prowadzenia i udostępniania rejestru instytucji kultury. Dz. U. 2012, poz. 189.
13. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 11 czerwca 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad i trybu zaliczania bibliotek do bibliotek naukowych oraz ustalania ich wykazu. Dz. U. 2010, Nr 121, poz. 811.
14. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie wymagań kwalifikacyjnych uprawniających do zajmowania w bibliotekach stanowisk bibliotekarskich oraz stanowisk dla specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną. Dz. U. 2012, poz. 1394.
15. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 kwietnia 2013 r. w sprawie wykazu obiektów stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, w których prowadzona jest, jako podstawowa, działalność kulturalna lub które dla takiej działalności zostały wybudowane i nie mogą być przeznaczone do prowadzenia wyłącznie innej działalności podstawowej, oraz trybu zgłaszania obiektów w celu wpisania ich do wykazu. Dz. U. 2013, Nr 0, poz. 507.
16. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie Medalu „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”. Dz. U. 2012, poz. 70.
17. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie odznaki honorowej „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. Dz. U. 2012, poz. 69.
18. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 października 2012 r. w sprawie wynagradzania pracowników instytucji kultury. Dz. U. 2012, poz. 1105.

19. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 września 2005 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa, szczegółowego trybu składania wniosków o udzielenie dotacji oraz trybu przekazywania i rozliczania udzielonych dotacji. Dz. U. 2005, Nr 177, poz. 1474 wraz z późniejszymi zmianami.
20. Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997 r. w sprawie wykazu bibliotek uprawnionych do otrzymywania egzemplarzy obowiązkowych poszczególnych rodzajów publikacji oraz zasad i trybu ich przekazywania. Dz. U. 1997, Nr 29, poz. 161.
21. Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 marca 2013 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi. Dz. U. 2013, Nr 0, poz. 340.
22. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej i Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 marca 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wykazu bibliotek i organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych. Dz. U. 2010, Nr 45, poz. 266.
23. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2013 r. w sprawie wykazu bibliotek, organizacji osób niewidomych lub ociemniałych oraz organizacji, których celem statutowym jest działanie na rzecz osób niewidomych lub ociemniałych. Dz. U. 2013, poz. 1120.
24. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 listopada 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w domach pomocy społecznej oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonaniu tej obsługi. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 1291.
25. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 17 sierpnia 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 984.
26. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 października 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w zakładach karnych, poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 1238.
27. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 5 grudnia 2012 r. w sprawie sposobu organizacji obsługi bibliotecznej w podmiotach leczniczych oraz sposobu współdziałania bibliotek publicznych w wykonywaniu tej obsługi. Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 1406.
28. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity). Dz. U. 2006, Nr 90, poz. 631 wraz z późniejszymi zmianami.
29. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw wraz z obwieszczeniem Marszałka Sejmu RP z dnia 26 marca 2012 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu. Dz. U. 1991, poz. 406.
30. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach wraz z obwieszczeniem Marszałka Sejmu RP z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu. Dz. U. 2012, poz. 642.

31. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej. Dz. U. 2011, Nr 112, poz. 654.
32. Ustawa z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych. Dz. U. 1996, Nr 152, poz. 722 wraz z późniejszymi zmianami.
33. Ustawa z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw. Dz. U. 2011, Nr 207, poz. 1230.

Wydawnictwa zwarte:

34. Antczak M., *Rola bibliotek i bibliotekarzy szkolnych w edukacji społeczeństwa informacyjnego na tle przeobrażeń oświatowych w Polsce w latach 1989-2007*, Łódź, 2010.
35. Barcz J. (red.), *Polityki Unii Europejskiej: polityki społeczne, aspekty prawne*, Warszawa, 2010. — Prawo biblioteczne: s. 80 ; 85-86.
36. Bartosiewicz A., Kubacki R., Szczypiór M., *Podatek VAT w kulturze, oświacie i sporcie*, Wrocław, 2010.
37. Brzezicki T., *Ustrój szkolnictwa wyższego w Polsce*, Toruń, 2010.
38. Brzozowska M., *Ochrona danych osobowych w sieci: stan prawny na 1 marca 2012 r.*, Wrocław, 2012.
39. Cygan T., *Bezpieczne dane osobowe w placówkach oświatowych*, Rybnik, 2012.
40. Czuryk M., *Bezpieczeństwo informacyjne w kontekście prawa do nieujawniania informacji i danych osobowych*. In Szynowski R., Karpiuk M. (red. nauk.), *Bezpieczeństwo narodowe Rzeczypospolitej Polskiej w świetle prawa wewnętrznego i międzynarodowego*, Warszawa, 2011, s. 236-252.
41. Czyrek J., Górna B. (red.), *Biblioteki cyfrowe: organizacja — prawo — funkcjonowanie*, Wrocław, 2012.
42. Dębiński A., Pietraszko L. (red.), *Ochrona dziedzictwa kulturowego i materialnego pogranicza: materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury oraz Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL*, Lublin, 6-8 września 2010 r., Lublin, 2011.
43. Domańska-Bar A., *Co pracownik i student szkoły wyższej o prawie autorskim wiedzieć powinien: informator dla pracowników i studentów szkół wyższych*, Warszawa, 2010.
44. Gołat R., *Aspekty prawne digitalizacji*. In Hollender H. (red.), *Cyfrowy świat dokumentu: wydawnictwa, biblioteki, muzea, archiwa: praca zbiorowa*, Warszawa, 2011, s. 64-87.
45. Gołat R., *Zamówienia publiczne w sferze kultury*, Warszawa, 2012.
46. Howorka B., *Bibliotekarz i prawo: podstawowe informacje o prawie dla pracowników bibliotek*, Warszawa, 2010.
47. Howorka B., *Prawo autorskie w pracy bibliotekarza*, Warszawa, 2012.
48. Janiak M., Krakowska M., Próchnicka M. (red.), *Biblioteki cyfrowe: praca zbiorowa*, Warszawa, 2012.
49. Jędrzejko M., *Kopiuj, wklej, wydrukuj: naruszanie norm etycznych w pracach magisterskich i licencjackich: studium porównawcze: uczelnie publiczne, uczelnie niepubliczne:*

- komunikat z badań*. In Kwiatkowska H., Stępień R. (red. nauk.), *Jakość kształcenia akademickiego w świecie mobilności i ryzyka*, Pułtusk, 2011, s. 247-261.
50. Kamiński M., Rzymowski J., *Informatyzacja podmiotów publicznych w pytaniach i odpowiedziach*, Wrocław, 2011.
51. *Karta Nauczyciela wraz z indeksem rzeczowym*, Warszawa, 2012. — Prawo biblioteczne: Art. 42. [Czas pracy m.in. nauczycieli-bibliotekarzy], Art. 70a. [Wyodrębnienie środków m.in. na biblioteki pedagogiczne].
52. Kasprzak M., *Prawo pracy w instytucjach kultury*, Warszawa, 2010.
53. Kępa L., *Dane osobowe w firmie: praktyczny poradnik przedsiębiorcy*, Warszawa, 2012.
54. Kowalczyk-Szymańska M., Szejnert-Roszak O., *Naruszenia praw autorskich w Internecie: aspekty prawne i procedury dochodzenia roszczeń*, Warszawa, 2011.
55. Kowalska S., *Drogi i rozdroża ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce po 1989 roku*, Poznań ; Kalisz, 2011.
56. Kowalska S., *Dziedzictwo kulturalne — narodowe czy wspólne?* In Sokołowski M. (red.), *Syndrom pawia i papugi: 20 lat transformacji ustrojowej Polski*, Toruń ; Olsztyn, 2010. — Prawo biblioteczne: s. 156-168.
57. Kowalska S. (red. nauk.), *Rola elit społecznych w ochronie dziedzictwa kulturowego w społecznościach lokalnych*, Kalisz ; Poznań, 2010.
58. Kowalska S. (red. nauk.), *Wybrane aspekty ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego*, Poznań ; Kalisz, 2010.
59. Kowalska S., Walczak M., *Regulacje prawne w zarządzaniu komunikacją i informacją medialną*, Konin, 2012.
60. Kowalski W., Zalasinska K., *Prawo ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce: próba oceny i wnioski*. In Szmygin B. (red.), *System ochrony zabytków w Polsce: analiza, diagnoza, propozycje: praca zbiorowa*, Lublin ; Warszawa, 2011, s. 17-34.
61. Kowalski W., Zalasinska K. (red.), *Rynek sztuki: aspekty prawne*, Warszawa, 2011. — Prawo biblioteczne: s. 156-173 ; 174-186 ; 214-229.
62. Lewandowski K. (red. nauk.), *Utwór audiowizualny: zakres pojęcia i ochrony prawnej*, Poznań, 2011.
63. Malarewicz-Jakóbow A., *Aspekty prawne europejskiego prawa bibliotecznego*. In Kuźmina D. (red.), *Bibliologia i informatologia*, Warszawa, 2011, s. 173-185.
64. Małek L., *Cytat w świetle prawa autorskiego*, Warszawa, 2011.
65. Meszczyński M., Orłowski J., Wilk M. (red.), *Informatyzacja postępowania administracyjnego: przegląd aktów prawnych*, Wrocław, 2012.
66. Nowak W., *Wybrane zagadnienia wiedzy o prawie*, Warszawa, 2010. — Prawo biblioteczne: s. 333-351.
67. Ostapowicz E., *Inwentaryzacja w instytucjach kultury: praktyczny przewodnik z wzorami dokumentów*, Sieradz, 2011.

68. Pietrzak U., *Budżet zadaniowy i wydatki strukturalne w instytucjach kultury: stan prawny na 1 stycznia 2011 roku*, Gdańsk, 2011. — Prawo biblioteczne: s. 34-43 ; 168-172.
69. Poniedziałek E. (red. nauk.), *Wybrane aspekty pedagogiki bibliotecznej, nowe środki komunikacji —ukowej, transformacja ról zawodowych w społeczeństwie informacyjnym, niektóre aspekty komunikacji społeczno- kulturowej*, Poznań ; Kalisz, 2010.
70. Prasał A., Rybińska J., Zalewski J., *Zarządzanie dokumentacją i informacją*, Warszawa, 2011.
71. *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa, 2011.
72. Przyborowska-Klimczak A., *Prawne aspekty bezpieczeństwa kulturowego*. In Antonowicz L., Guz T., Pałubska M. R., *Bezpieczeństwo Polski*, Lublin, 2010, s. 227-249.
73. Przyborowska-Klimczak A., *Rozwój ochrony dziedzictwa kulturalnego w prawie międzynarodowym na przełomie XXiXXI wieku*, Lublin, 2011.
74. Rogala E., *VAT w gminach 2010: ujęcie praktyczne*, Warszawa, 2010. — Prawo biblioteczne: s. 215-218.
75. Skubisz R. (red.), *Prawo własności przemysłowej*, Warszawa, 2012.
76. Sławik K., *Zarys systemu prawa policyjnego: stan prawny na 1 kwietnia 2011*, Warszawa, 2011. — Prawo biblioteczne: s. 243-250.
77. Staniów B., *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa, 2012.
78. Sukienniczak P., *Problem edukacyjnej funkcji dóbr kultury w kontekście prawnych realiów udostępniania zasobów archiwalnych, bibliotecznych i zabytków w Polsce*. In Kowalska S. (red. nauk.), *Wielokulturowość w dziedzictwie kulturowym polskich społeczności regionalnych i lokalnych*, Kalisz ; Poznań, 2011, s. 370-374.
79. Szczepańska B., Bednarek-Michalska B., Stanisławska-Kloc S. (red.), *Seminarium prawne dla bibliotekarzy cyfrowych*, Warszawa, 18 czerwca 2010, Warszawa, 2010.
80. Szewczyk-Kłós D., *Egzemplarz obowiązkowy: relacja z prac nad proponowanymi zmianami*. In *Biblioteka w kryzysie czy kryzys w bibliotece?: IV Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej*, Łódź, 15-17 czerwca 2010 r.: materiały konferencyjne, Łódź, 2010, s. 23-29.
81. Szpiller M. (red.), *Kompetencje w kulturze*, Warszawa, [2011].
82. Szyjewska-Bagińska J., *Utwór multimedialny jako elektroniczna baza danych*, Szczecin ; Bydgoszcz, 2010.
83. *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami: komentarz: stan prawny na 5 lipca 2010 r.*, Warszawa, 2010. — Prawo biblioteczne: s. 19-20 ; 34-39 ; 79-81 ; 83-87 ; 233-236 ; 242-243 ; 251-255.
84. Walusz M., *Problemy praw autorskich dla dokumentów udostępnianych w bibliotece cyfrowej*. In Hrabia S., Spóz A. (red.), *Biblioteka muzyczna 2007 — 2009*, Warszawa, 2010, s. 207-218.
85. Wieczorek P., *Nowelizacja przepisów o działalności kulturalnej: komentarz do zmian*, Sieradz, cop. 2011.

86. Wieczorek P., *Wydatki strukturalne, klasyfikacja, ewidencja, sprawozdawczość*, Warszawa, 2010.
87. Wierzbowski M., Wiktorowska A., *Organizacja upowszechniania kultury*. In Wierzbowski M. (red.), *Prawo administracyjne*, Warszawa, 2011, s. 589-596.
88. Woźniak E., *Zarządzanie majątkiem jednostki*, Gliwice, 2010.
89. Wujczyk M., *Prawo pracownika do ochrony prywatności*, Warszawa, 2012. — *Prawo biblioteczne*: s. 159-236 ; 317-318.
90. Zeidler K. (red.), *Leksykon prawa ochrony zabytków: 100 podstawowych pojęć*, Warszawa, 2010. — *Prawo biblioteczne*: s. 23-29 ; 31-36 ; 37-38 ; 105-110.
91. Ziętek A. W., *Bezpieczeństwo kulturowe w Europie*, Lublin, 2013.
92. Ziętek A. W., *Globalizacja a kultura*. In Ziętek A. W. (red. nauk.), *Międzynarodowe stosunki kulturalne: podręcznik akademicki*, Warszawa, 2010, s. 91-95 : Skutki globalizacji kultury [m.in. dot. cywilizacji informacyjnej na świecie].

Artykuły:

93. Banasik M., *Ograniczenia prawa do informacji — zagadnienia wybrane na gruncie ustawy o dostępie do informacji publicznej*, „Przegląd Prawa Publicznego”, 2012, nr 5, s. 16-29.
94. Banasiuk J., *Wspólność praw autorskich do utworu współautorskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej”, 2011, z. 3, s. 5-27.
95. Brunka M., *Kwestia egzemplarza obowiązkowego w praktyce prawodawczej II Rzeczypospolitej*, „Acta Pomerania”, 2011, nr 3, s. 51-66.
96. Budrewicz P., *Co można zrobić z bazą danych?*, „Radca Prawny”, 2012, nr 125, s. 32 — 33.
97. Burba A., *Egzemplarz obowiązkowy: w stronę racjonalizacji systemu*, „Biblioteka Analiz”, 2012, nr 4, s. 13-18.
98. Ciechorski J., *Biblioteki pedagogiczne: wybrane zagadnienia*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 3, s. 30-32.
99. Ciechorski J., *Biblioteki szkolne w ustawie o bibliotekach*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 2, s. 26-28.
100. Ciechorski J., *Biblioteki w jednostkach podległych Ministrowi Sprawiedliwości*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 3, s. 43-45.
101. Ciechorski J., *Dopuszczalność łączenia bibliotek publicznych z innymi instytucjami kultury*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 3, s. 12-16.
102. Ciechorski J., *Łączenie bibliotek publicznych — nowa regulacja*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 5, s. 35-37.
103. Ciechorski J., *Łączenie bibliotek publicznych z bibliotekami szkolnymi*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 4, s. 24-27.

104. Ciechorski J., *Statut biblioteki aktem prawa miejscowego*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 4, s. 31-35.
105. Damasiewicz A., *Restrykcje czy załagodzenia?*, „Art & Business”, 2010, nr 6, s. 20-22.
106. Geringer de Oedenberg L., *Dzieła osierocone wychodzą z cienia*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 6, s. 4-6.
107. Gołat R., *Aspekty czasowe ewidencji materiałów bibliotecznych*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 10, s. 37-38.
108. Gołat R., *Biblioteki w nowym systemie instytucji kultury*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 6, s. 40.
109. Gołat R., *Elektroniczne przesyłanie utworów przez biblioteki*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 12, s. 31-32.
110. Gołat R., *Nowa definicja bibliotek publicznych*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 3, s. 32.
111. Gołat R., *Nowe zasady łączenia bibliotek publicznych*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 2, s. 25-26.
112. Gołat R., *Prawne aspekty digitalizacji zbiorów bibliotek*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 2, s. 33-34.
113. Gołat R., *Przedawnienie się roszczeń wobec czytelników*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 11, s. 33.
114. Gołat R., *Przepisy prawa bibliotecznego*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 7/8, s. 56-57.
115. Gołat R., *Pytania i odpowiedzi: kwalifikacje bibliotekarzy*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 2, s. 46-48.
116. Gołat R., *Szczególny status pracowników zarządzających w instytucjach kultury*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 4, s. 47.
117. Gołat R., *Zmiana zasad rozliczeń kosztów uzyskania przychodów*, „Bibliotekarz”, 2013, nr 1, s. 46.
118. Grzywacz H., *Funkcjonowanie bibliotek publicznych i niepublicznych szkół wyższych w aspekcie prawnym i normatywnym: zarys zagadnienia*, „Zeszyt Naukowy Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, 2010, nr 4, s. 110-135.
119. Howorka B., *Aspekty prawne twórczości bibliotekarzy – pracowników bibliotek naukowych*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2011, nr 1, s. 412-427.
120. Howorka B., *Biblioteki wobec prawa autorskiego w procesie digitalizacji zbiorów i tworzenia bibliotek cyfrowych*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2010, nr 2, s. 252-264.
121. Howorka B., *Dyrektor biblioteki uczelni: funkcja i stanowisko*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 5, s. 31-32.
122. Howorka B., *Jestem przeciwnikiem ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 4, s. 3-7.
123. Howorka B., *O regulowanym zawodzie bibliotekarza*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 6, s. 13-20.

124. Howorka B., *Prawo autorskie o dozwolonym użytku chronionych utworów*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2011, nr 1, s. 63-80.
125. Howorka B., *Przesyłanie zdigitalizowanych artykułów na prośbę użytkownika za pośrednictwem Internetu*, „Bibliotekarz”, 2012, nr 4, s. 11-16.
126. Howorka B., *Sytuacja prawna użytkownika w bibliotece uczelnianej*, „Forum Bibliotek Medycznych”, 2010, nr s. 81-99.
127. Howorka B., *Usługa biblioteczna i „usługa pocztowa”*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 3, s. 33-34.
128. Howorka B., *Ustawa – bibliotekarz dyplomowany – biblioteka uczelni*, „Forum Akademickie”, 2010, nr 7, s. 8081.
129. Howorka B., *Ustawa o bibliotekach: nieuporządkowane przemyślenia starego bibliotekarza*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 7/8, s. 11-15.
130. *Ingerencja w prawa wydawców: Rzecznik Praw Obywatelskich o egzemplarzu obowiązkowym*, „Biblioteka Analiz”, 2012, nr 6, s. 12-13.
131. Janczak D., *Wykorzystanie grafiki według zasad prawa autorskiego*, „Biblioteka – Centrum Informacji”, 2011, nr 4, s. 9-10.
132. Karolik S., *Pokazy filmowe w bibliotece*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2012, nr 4, s. 17-18.
133. Kogut-Czarkowska M., *Unia broni prawa do prywatności*, „Computerworld”, 2012, nr 4, s. 28-29.
134. Kuźmińska K., *Porady prawne*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2011, nr 7/8, s. 20-21 ; nr 9, s. 22 ; 2012, nr 1, s. 14-15 nr 2, s. 16 nr 6, s. 20-21.
135. Lisiecki M., *Płyty pod specjalnym nadzorem*, „IT w Administracji”, 2011, nr 5, s. 30-31.
136. Miozga K., Stelmach J., *Prawo autorskie nie musi być nudne*, „Biblioteka w Szkole”, 2012, nr 2, s. 14-15.
137. Ostrowska-Pałyga K., *Pravne zaklady dobrovol'nictva v poPskych kniznicach*, „Kniznica”, 2011, nr 5, s. 31-32.
138. Ostrowska-Pałyga K., *Wolontariat w bibliotece: prawne uregulowania*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2011, nr 3, s. 16-17.
139. Perzyńska V., *Walka kustoszy Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej o odzyskanie prawa do dłuższego wymiaru urlopu*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 7/8, s. 15-18.
140. Pietrzak A., *Regulaminy bibliotek na przykładzie warszawskich bibliotek szkół wyższych*, „Poradnik Bibliotekarza”, 2011, nr 2, s. 7-11.
141. Siwicki M., *Naruszenia praw autorskich i pokrewnych w środowisku cyfrowym w ujęciu międzynarodowych standardów normatywnych*, „Przegląd Sądowy”, 2012, nr 5, s. 36 – 49.
142. Skrzyński D., *Prawnik odpowiada*, „Biblioteka w Szkole”, 2011, nr 4, s. 11-12 ; nr 5, s. 6-8 ; nr 7/8, s. 12-13 ; nr 10, s. 12-13 nr 11, s. 5-6 nr 12, s. 11-12 2012, nr 1, s. 13-14 nr 2, s. 10-11 nr 3, s. 9-10 2013, nr 1, s. 9-10 nr s. 9-10 ; nr 3, s. 9-10 ; nr 4, s. 6-7; nr 5, s. 6-7.

143. Tracz K., Bednarczyk K., *Wybrane problemy międzynarodowego przemieszczania archiwaliów w kontekście integracji europejskiej*, „Zamojskie Studia i Materiały”, 2010, z. 3, s. 99-103.
144. Tywus A., *Zapowiedzi zmian w prawie bibliotecznym*, „Książka i Czytelnik”, 2011, nr 1, s. 21.
145. Wieczorek P., *Zatrudnienie dyrektora instytucji kultury a przepisy przejściowe*, „Finanse Publiczne”, 2012, nr 3, s. 55-57.
146. Włodarski J., *Prawo autorskie w kontekście bibliotek tradycyjnych i cyfrowych*, „Biblioteka. Szkolne Centrum Informacji”, 2011, nr 5, s. 32-35.
147. Włodarski J., *Sytuacja prawna bibliotek cyfrowych w Polsce: okiem nie-prawnika*, „Biblioteka. Szkolne Centrum Informacji”, 2012, nr 1, s. 32-34.
148. Wołosz J., *Na marginesie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*, „Bibliotekarz”, 2011, nr 10, s. 29-32.
149. Wosiura J., *Słowo o książkach elektronicznych*, „Notes Wydawniczy”, 2012, nr 5, s. 26-27.
150. Woźniak J., *Prawo autorskie: konspekt zajęć*, „Biblioteka w Szkole”, 2011, nr 1, s. 17-18.

Strony internetowe:

151. *Akty prawne*. In *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl/akty-prawne-ministerstwo/>.
152. *Bazy Biblioteki Narodowej w systemie MAK* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://mak.bn.org.pl/wykaz.htm>.
153. *Biblioteki*. In *EUR-Lex* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://eur-lex.europa.eu/Result.do?arg0=biblioteki&arg1=&arg2=&titre=titre&chlang=pl&RechType=RECH mot&Submit=Szukaj>.
154. *Internetowy System Aktów Prawnych* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://isap.sejm.gov.pl/>.
155. *Legislacja*. In *Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://bip.mkidn.gov.pl/pages/legislacja/obowiazujace-przepisy-po-zmianach.php>.
156. *Ministerstwo Edukacji Narodowej. Akty prawne*. In *Biuletyn Informacji Publicznej* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: http://bip.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=26&Itemid=49.
157. *Prawo*. In *Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.pl/?pageid=622>.
158. *Prawo pracy.pl* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.prawo-pracy.pl>.

159. *Przepisy prawne*. In *Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich* [online], 2013 [dostęp: 2013-12-06]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sbp.pl/dlabibliotekarzy/przepisy-prawne/informacje>.

Ewa Piotrowska

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

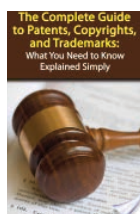
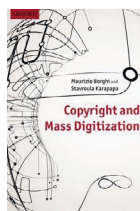
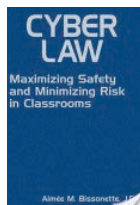
Zagraniczne publikacje z zakresu prawa autorskiego z lat 2008-2013

W ciągu ostatnich kilku lat na rynku wydawniczym pojawiło się wiele publikacji poświęconych kwestiom prawa autorskiego w działalności bibliotek. Nowoczesne technologie, mające zastosowanie we współczesnym bibliotekarstwie, wymagają wprowadzania uregulowań prawnych, które z jednej strony należy chronić prawa autorów dzieł, a równocześnie umożliwiać użytkownikom jak najszerszy dostęp do informacji i dokumentów. Poniżej przedstawiono wybrane anglojęzyczne wydawnictwa opublikowane od roku 2008, w których opisane zostały rozwiązania prawne stosowane w Stanach Zjednoczonych, Europie Zachodniej oraz innych regionach świata.

Albitz Becky, *Licensing and managing electronic resources*, Oxford, 2008. Biblioteki w coraz większym stopniu korzystają z licencjonowanych źródeł informacji. Książka zawiera informacje dla bibliotekarzy w jaki sposób negocjować warunki licencji na podstawie amerykańskiego prawa autorskiego. W publikacji zamieszczono również krótką historię prawa autorskiego.

Algrove Ben (ed.), *International copyright law: a practical global guide*, London, 2013. W publikacji omówiono funkcjonowanie prawa autorskiego w ponad 40 krajach. Poruszono m.in. takie zagadnienia, jak rodzaje prac, które mogą podlegać ochronie prawnej, formalności i czas trwania praw autorskich.

Bently Lionel, Suthersanen Uma, Torremans Paul, *Global copyright: three hundred years since the Statute of Anne, from 1709 to cyberspace*, Cheltenham ; Northampton, 2010. Nowoczesne prawo autorskie pojawiło się trzysta lat temu wraz z uchwaleniem przez parlament brytyjski w roku 1709 *the Statute of Anne*. Ustawa ta zapoczątkowała tworzenie podobnych aktów prawnych w innych państwach. W książce przedstawiono analizę wpływu *Statute of Anne* na współczesne prawo autorskie oraz proces tworzenia się prawa lokalnego w krajach europejskich. Omówiono problematykę europejskich i amerykańskich bibliotek cyfrowych w ich otoczeniu prawnym i środowisku edukacyjnym. Poruszono kwestie prawne związane z digitalizacją oraz nowe wyzwania z tym związane, jak np. nielegalne pobieranie i dystrybucja.

Bissonette Aimée M, *Cyber law: maximizing safety and minimizing risk in classrooms*, Thousand Oaks, 2009. W wydawnictwie przedstawiono przegląd zagadnień prawnych związanych z wykorzystaniem w szkole nowoczesnych technologii i Internetu. Omówiono kwestie dotyczące prawa autorskiego, prywatności, bezpieczeństwa, odpowiedniego zachowania w sieci.

Borghi Maurizio, Karapapa Stavroula, *Copyright and mass digitization: a cross-jurisdictional perspective*, Oxford, 2013. Pojawienie się masowej digitalizacji odsłoniło szereg nierozstrzygniętych zagadnień teoretycznych w ramach prawa autorskiego. W pozycji przedstawiono nowe rozwiązania regulujące korzystanie z dzieł poprzez opracowanie ram prawnych dla legalnego użytkowania utworów w epoce technologii cyfrowych. Omówione zostały działania w ramach projektów Google Books, Internet Archive oraz Europeana z punktu widzenia prawa europejskiego i amerykańskiego. Poruszono także istotne kwestie związane z masową digitalizacją np. problem dzieł osieroconych.

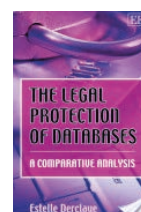
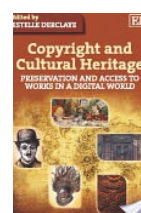
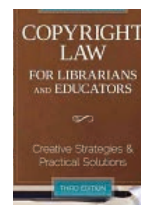
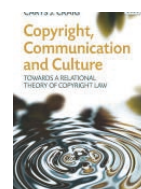
Cole Matthew Lance, *The complete guide to patents, copyrights, and trademarks: what you need to know explained simply*, Ocala, 2008. Książka jest przewodnikiem dostarczającym informacji o nabyciu, rejestracji, utrzymaniu i ochronie własności intelektualnej z punktu widzenia legislacji amerykańskiej. Przeznaczona jest dla osób zainteresowanych patentami, prawem autorskim i znakami towarowymi. Przedstawiono w niej m.in. historię prawa autorskiego, czas jego trwania, przedmioty prawa autorskiego (dzieła literackie, muzyczne, audiowizualne, dokumenty elektroniczne i in.).

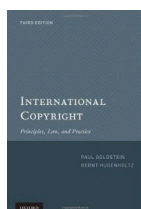
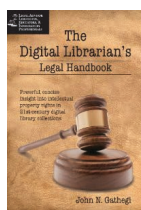
Craig Carys J., *Copyright, communication and culture: towards a relational theory of copyright law*, Cheltenham ; Northampton, 2011. Autorka kwestionuje założenia współczesnego prawa autorskiego, które według niej nie odzwierciedla realiów twórczości kulturalnej. Jest to spowodowane dominującą koncepcją prawa autorskiego jako prywatnej własności. Carys J. Craig proponuje własną relacyjną teorię prawa autorskiego, zgodną z interesem publicznym. Ponadto autorka analizuje początki tworzenia się prawa autorskiego, bada jego ograniczenia, przedstawia konflikt między nim a wolnością wypowiedzi.

Crews Kenneth D., *Copyright law for librarians and educators: creative strategies and practical solutions*, Chicago, 2012. Pozycja dla bibliotekarzy i nauczycieli, którzy mogą zapoznać się z podstawowymi definicjami prawa autorskiego oraz jego zastosowaniem w edukacji i usługach bibliotecznych. Omówiono m.in. czas trwania praw autorskich, podmioty prawa autorskiego i ich prawa, problem dozwolonego użytku oraz interpretacje sądowe dotyczące prawa autorskiego.

Derclaye Estelle (ed.), *Copyright and cultural heritage: preservation and access to works in a digital world*, Northampton, 2010. Książka przeznaczona jest dla pracowników nauki, osób zajmujących się własnością intelektualną itp. Omówiono w niej m.in. zagadnienia ochrony i dostępu do obiektów dziedzictwa kulturowego (w tym rozwiązania prawne dotyczące egzemplarza obowiązkowego), problemy dzieł osieroconych, a także kwestie związane z domeną publiczną. Przedstawiono propozycje modyfikacji prawa autorskiego w Wielkiej Brytanii i innych krajach.

Derclaye Estelle, *The legal protection of databases: a comparative analysis*, Cheltenham ; Northampton, 2008. W książce przedstawiono analizę ochrony prawnej baz danych w Europie i Stanach Zjednoczonych. **Derclaye Estelle (ed.),** *Research handbook on the future of EU copyright*, Cheltenham ; Northampton, 2009. W pracy zamieszczono przegląd różnych aspektów prawa autorskiego w Unii Europejskiej. Poruszono także kwestię harmonizacji prawa unijnego.

Eechoud Mireille van [et al.], *Harmonizing European copyright law: the challenges of better lawmaking*, Austin, 2009. W książce zawarto analizę sytuacji bieżącej oraz kierunki przyszłego rozwoju europejskiego prawa autorskiego i praw pokrewnych. Przedstawiono również stopień i zakres harmonizacji prawa unijnego w kontekście odpowiednich umów międzynarodowych (np. Konwencji Berneńskiej, Konwencji Rzymskiej i in.).

Efroni Zohar, *Access-right: the future of digital copyright law*, Oxford ; New York, 2011. Autor bada problem prawa autorskiego przez pryzmat dostępu do dokumentów cyfrowych. Proponuje zmiany w definiowaniu uprawnień autorskich.

Fenwick Trevor, Locks Ian (eds.), *Copyright in the digital age: industry issues and impacts*, London, 2010. W książce analizowana jest przyszłość prawa autorskiego w epoce cyfrowej. Autorzy omawiają wyzwania stojące przed użytkownikami w związku z cyfrowym wykorzystaniem materiałów objętych prawem autorskim.

Gathegi John N., *The digital librarian's legal handbook*, New York, 2012. Podręcznik dla bibliotekarzy omawiający zastosowanie prawa autorskiego w odniesieniu do cyfrowych zbiorów. Przedstawiono kwestie związane z własnością intelektualną, w tym np. problemy nietrwałości, otwartego i zamkniętego dostępu, oceny dostawców danych, prywatności, metadanych i in.

Goldstein Paul, Hugenholtz P. Bernt, *International copyright: principles, law, and practice*, Oxford, 2013. Omówiono zasady międzynarodowego prawa autorskiego (konwencje, porozumienia bilateralne, umowy regionalne), przedmioty prawa autorskiego (standardy ochrony dzieł literackich, muzycznych, kinematograficznych, przykładów, programów komputerowych i in.), licencje i inne ograniczenia praw (użytek prywatny, użytek publiczny – w tym w bibliotekach), harmonizację prawa w Unii Europejskiej, wpływ Internetu, problemy prawa krajowego.

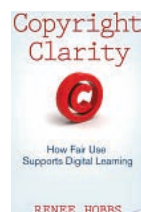
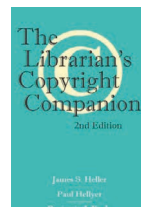
Gompel Stef van, *Formalities in copyright law: an analysis of their history, rationales and possible future*, Alphen aan den Rijn ; Frederick, 2011. Autorzy korzystają z ochrony wynikającej z prawa autorskiego od momentu stworzenia dzieła, bez obowiązku dodatkowych formalności. Jednak rewolucja cyfrowa spowodowała zmiany w sposobie tworzenia i korzystania z prac chronionych prawem autorskim. W książce badano propozycję wprowadzenia formalności oraz analizowano czy obowiązujący system praw autorskich na to pozwala.

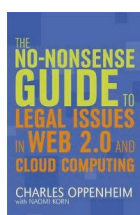
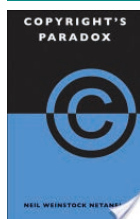
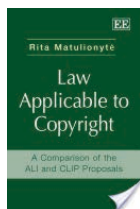
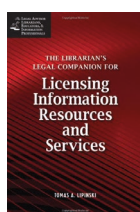
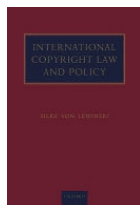
Harris Lesley Ellen, *Licensing digital content: a practical guide for librarians*, Chicago, 2009. Praktyczny przewodnik dla bibliotekarzy, zawierający informacje na temat licencji w środowisku cyfrowym.

Heller James S., Hellyer Paul, Keele Benjamin J., *The librarian's copyright companion*, Buffalo, 2012. W książce przeprowadzono praktyczną analizę prawa autorskiego z bibliotekarskiego punktu widzenia. Poruszono zagadnienia dotyczące m.in. kopiowania publikacji, domeny publicznej, licencji w odniesieniu do baz danych. Zamieszczono informacje na temat programów komputerowych, ochrony baz danych, licencji Creative Commons. Podano wskazówki, jak zgodnie z zasadami copyright, korzystać z YouTube w klasie szkolnej. Osobny rozdział poświęcono bibliotece jako wydawcy oraz związanymi z tą tematyką kwestiami prawnymi.

Hilty Reto M., Nerisson Sylvie (eds.), *Balancing copyright: a survey of national approaches*, Heidelberg ; New York, 2012. Eksperci z ponad 40 krajów (Argentyna, Australia, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Brazylia, Kanada, Chile, Chiny, Kolumbia, Chorwacja, Cypr, Egipt, Francja, Niemcy, Grecja, Węgry, Indie, Izrael, Włochy, Japonia, Korea Południowa, Litwa, Makao, Holandia, Polska, Portugalia, Rosja, Serbia, Singapur, Norwegia, Dania, Szwecja, Słowenia, Republika Południowej Afryki, Hiszpania, Szwajcaria, Tajwan, Turcja, Uganda, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone) udzielają odpowiedzi na pytania dotyczące ich prawa krajowego. Przedstawiono następujące kwestie związane z prawem autorskim: kategorie utworów i przedmiotów, czas trwania, prawa użytkowników, niewłaściwe użytkowanie, rozróżnienia między kategoriami podmiotów prawa, relacja prawa autorskiego do innych obszarów prawnych (praw podstawowych, prawa konkurencji, prawa ochrony konsumentów, prawa mediów) i in.

Hobbs Renee, *Copyright clarity: how fair use supports digital learning*, Thousand Oaks, 2010. Zaprezentowane zostały zasady prawa autorskiego, które mogą mieć zastosowanie w uczeniu się i nauczaniu. Omówiono, co jest dozwolone w klasie szkolnej, jakie są reguły dozwolonego użytku materiałów cyfrowych (muzyka, filmy, obrazy), dokumentów wyszukanych przez Google i znajdujących się w YouTube. Przedstawiono projekty związane z wykorzystaniem prac chronionych prawem autorskim, które można przeprowadzić w klasie szkolnej.

Leaffer Marshall A., *Understanding copyright law*, New Providence, 2010. Przedstawiono zagadnienia prawa autorskiego, łącznie z najnowszym orzecznictwem i prawodawstwem dotyczącym technologii cyfrowych, takich jak YouTube, Facebook czy też projektów jak np. Google Book Search Project.

Lewinski Silke von, *International copyright law and policy*, Oxford ; New York, 2008. W książce omówiono najważniejsze traktaty i konwencje dotyczące międzynarodowego prawa autorskiego i praw pokrewnych oraz perspektywy ich rozwoju w przyszłości.

Lipinski Tomas A., *The librarian's legal companion for licensing information resources and services*, Chicago, 2013. Autor przedstawia zagadnienia związane z zawieraniem umów licencyjnych w bibliotekach, w tym np. problemy rozszyfrowania informacji zawartych w licencjach czy też kwestie dotyczące negocjowania umów.

Matulionyte Rita, *Law applicable to copyright: a comparison of the ALI and CLIP proposals*, Cheltenham ; Northampton, 2011. Autorka omawia przypadki naruszenia międzynarodowego prawa autorskiego oraz przedstawia rozwiązania zaproponowane przez American Law Institute (ALI) i European Max Planck Group for Conflict of Laws and Intellectual Property (CLIP). Analizuje w szczególności zasadę terytorialności i regułę *lex loci protectionis* oraz ich zastosowanie w jurysdykcji europejskiej i amerykańskiej.

Mazziotti Giuseppe, *EU digital copyright law and the end-user*, Berlin, 2008. W książce przedstawiono problematykę unijnego prawa autorskiego z perspektywy użytkownika końcowego. Udzielono odpowiedzi na pytania, np. kiedy użytkownik dzieła cyfrowego chronionego prawami autorskimi może sporządzić kopię na własny użytek bez zgody właściciela praw autorskich. Pokazano zależności między prawem autorskim a prawami człowieka, prawem konkurencji, prawem Unii Europejskiej.

Netanel Neil Weinstock, *Copyright's paradox*, Oxford, 2008. Autor bada związki między prawem autorskim a swobodą wypowiedzi. Proponuje ponowne zdefiniowanie granic prawa autorskiego.

Oppenheim Charles, *The no-nonsense guide to legal issues in Web 2.0 and cloud computing*, London, 2012. W publikacji przedstawiono kwestie prawne związane z zastosowaniem aplikacji *cloud computing* i narzędzi Web 2.0 (YouTube, Facebook, Flickr, Slideshare) w bibliotekach i ośrodkach informacji. Dokonano przeglądu zagadnień prawa autorskiego, prawa własności intelektualnej i praw pokrewnych, omówiono problemy wolności informacji, licencje itp.

Pedley Paul, *The e-copyright handbook*, London, 2012. Podręcznik dla bibliotekarzy i specjalistów informacji, w którym zawarto informacje na temat zastosowania prawa autorskiego w odniesieniu do treści elektronicznych (e-książki, blogi, wiki, kanały RSS, podcasty, bazy danych i in.). Omówiono kwestie prawne związane z digitalizacją kolekcji bibliotecznych oraz różnymi działaniami podejmowanymi przez użytkowników, jak np. głębokie linkowanie, udostępniania plików itp. Autor odnosi się do przepisów obowiązujących w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i innych krajach europejskich. Przedstawia również problematykę open access oraz licencje Creative Commons.

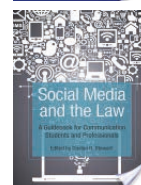
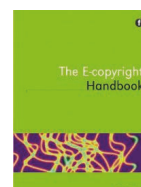
Popek Emily, *Copyright and digital ethics*, New York, 2011. Autorka bada etyczne standardy związane z wyszukiwaniem i gromadzeniem informacji, który pojawiły się w dobie Internetu i urządzeń przenośnych.

Russell Carrie, *Complete copyright for K-12 librarians and educators*, Chicago, 2012. Książka przeznaczona jest dla bibliotekarzy i nauczycieli. Znajdują się w niej odpowiedzi na pytania dotyczące amerykańskiego prawa autorskiego. Pozycja porusza kwestie dotyczące m.in. przedmiotów prawa autorskiego, domeny publicznej, podmiotów prawa autorskiego, czasu trwania praw autorskich, dozwolonego użytku.

Seville Catherine, *EU intellectual property law and policy*, Cheltenham ; Northampton, 2009. W książce przedstawiono zagadnienia unijnego prawa własności intelektualnej, obejmującego prawa autorskie, patenty, wzory, znaki towarowe.

Stewart Daxton R. (ed.), *Social media and the law: a guidebook for communication students and professionals*, New York, 2013. W publikacji zaprezentowano problematykę zastosowania prawa autorskiego w odniesieniu do mediów społecznościowych (Facebook, Twitter, Pinterest, YouTube, Flickr). Poruszono kwestie dotyczące m.in. zniesławienia, prywatności, własności intelektualnej, anonimowości, cyberprzemocy, WikiLeaks itp.

Strba Susan Isiko, *International copyright law and access to education in developing countries: exploring multilateral legal and quasi-legal solutions*, Leiden ; Boston, 2012. Autorka bada instytucjonalne i normatywne sposoby ułatwienia dostępu do drukowanych materiałów edukacyjnych i badawczych w krajach rozwijających się.

Walter Michel M., Lewinski Silke von, *European copyright law: a commentary*, Oxford ; New York, 2010. Książka jest wersją angielską pozycji wydanej w Niemczech i zawiera wszystkie unijne dyrektywy dotyczące prawa autorskiego i praw pokrewnych. Przedstawiono analizę krajowych przepisów, interpretacje orzeczeń Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, implementacje postanowień przez państwa członkowskie (Wielką Brytanię, Francję, Niemcy, Hiszpanię, Włochy i Węgry). Omówiono dyrektywy unijne dotyczące oprogramowania, baz danych, piractwa.

Marta Ślusarek

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja w Krakowie

Howorka Bolesław — Prawo autorskie w pracy bibliotekarza

Howorka Bolesław, *Prawo autorskie w pracy bibliotekarza*, Warszawa, 2012.

Spektrum zagadnień poruszanych w prezentowanej publikacji wykracza daleko poza krąg pytań, z którymi spotyka się najczęściej bibliotekarz w codziennej pracy z czytelnikiem: „Czy mogę to skserować?”, „Czy można skopiować tę płytkę?” Bolesław Howorka wykorzystuje swą wiedzę z wielu dziedzin (bibliotekoznawstwo, filologia polska, prawo) w celu przybliżenia czytelnikom problemów związanych z obowiązującymi w Polsce przepisami dotyczącymi prawa autorskiego.

Na początek ukazuje historię powstawania idei ochrony praw autorskich oraz kształtowanie się prawodawstwa międzynarodowego w tym zakresie — od wieku XIV, poprzez mającą korzenie w wieku XIX *Konwencję berneńską*, aż po przepisy obowiązujące obecnie w Unii Europejskiej. Następnie omawia kolejne elementy składowe *Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, która została uchwalona przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w 1994 r., uwzględniając oczywiście kolejne jej nowelizacje aż do roku 2010. Precyzuje podstawowe pojęcia: czym jest utwór jako przedmiot prawa autorskiego, co to jest utwór zależny, wyjaśnia status utworów zawartych w zbiorach, antologiach i bazach danych, podaje wykaz dzieł, których ustawa nie uznaje za przedmiot prawa autorskiego, a także przybliża pojęcia „utwór opublikowany”, „utwór rozpowszechniony”. Kolejne rozdziały poświęcone są twórcy jako podmiotowi prawa autorskiego, gdzie szczegółowo omówione zostały zagadnienia mogące zainteresować bibliotekarzy, np. pracownik jako twórca oraz twórca — pracownik instytucji naukowej, prace dyplomowe studentów. Dalsza część publikacji poświęcona jest zagadnieniom związanym z osobistymi i majątkowymi prawami autorski-

mi, a wśród nich np. problem plagiatu, prawo twórcy do wynagrodzenia, usługi reprograficzne świadczone przez biblioteki.

Najobszerniejszy i zarazem chyba najbardziej interesujący dla bibliotekarzy jest rozdział o dozwolonym użytku chronionych utworów. Po krótkim historycznym wstępie przypominającym polskie regulacje z 1926 r. i 1952 r. autor przedstawia zasady i warunki nieodpłatnego korzystania z utworów w zakresie własnego użytku osobistego oraz korzystania z rozpowszechnionych utworów przez instytucje naukowe i oświatowe, szczegółowo omawiając uprawnienia bibliotek, archiwów, szkół oraz ośrodków informacji i dokumentacji w tym zakresie. Następnie duży passus poświęca objaśnieniu „prawa cytatu”, podkreślając, że przepisy w tym zakresie nie są zbyt precyzyjne i pozostawiają szeroki margines swobody mogący rodzić wątpliwości. Dlatego przytacza wiele przykładów orzeczeń sądowych i wyjaśnień właściwych ministerstw, które mogą rozwiązać niektóre trudności interpretacyjne. Autor zwraca uwagę, że bibliotekarz stoi przed trudnym zadaniem pogodzenia interesów twórcy i jego prawa do wynagrodzenia z potrzebami, a czasem wręcz żądaniami czytelnika oraz z własnym dążeniem do ułatwiania dostępu do dóbr kultury i osiągnięć nauki. Dobra znajomość przepisów prawnych w tym zakresie — do czego zapewne przyczyni się uważna lektura książki B. Howorki — pomoże bibliotekarzom w kompetentnym wykonywaniu swoich obowiązków.

Końcowe partie publikacji skupiają się na szczegółowych zagadnieniach dotyczących m.in. czasu trwania, dziedziczenia, przeniesienia i ochrony praw autorskich, prawa twórcy do wynagrodzenia. Autor omawia regulacje związane z wprowadzaniem utworu do obrotu, zawieraniem i rozwiązywaniem umów licencyjnych, nadzorem autorskim, polami eksploatacji utworu itp. Osobno przybliży czytelnikom organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi oraz powoływaną przez właściwego ministra Komisję Prawa Autorskiego, a także Fundusz Promocji Twórczości.

Wzbogacona o bibliografię załącznikową, a ponadto o tekst przywoływanej ustawy o prawie autorskim, o treść *Konwencji berneńskiej* oraz o wybrane dyrektywy Parlamentu Europejskiego, a także ułatwiający wyszukiwanie indeks pojęć, książka Bolesława Howorki godna jest polecenia i powinna znaleźć się w każdej bibliotece, stanowiąc „podręcznik” stosowania w praktyce omawianych przepisów. Przydatne jest również — w niektórych rozdziałach — skrócone podsumowanie zbierające w punktach najistotniejsze treści. Szczególną zaletą omawianej publikacji jest złagodzenie surowego języka przepisów prawnych poprzez włączenie w tok wykładu opisów konkretnych przypadków z orzecnictwa sądowego oraz wyjaśnień dokonywanych przez właściwe ministerstwa, a dotyczących interpretacji wątpliwych zagadnień. Znajomość i właściwe rozumienie podstawowych przepisów i zasad związanych z ochroną własności intelektualnej jest jednym z zasadniczych obowiązków każdego bibliotekarza, a omawiana publikacja ułatwia realizację powyższych zadań.

Informacje o autorze:

mgr Marta Ślusarek — Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja, 30-119 Kraków, al. F. Focha 39, tel. 12 427 33 77 wewn. 24, e-mail: marta.slusarek@pbw.edu.pl.

Jadwiga Matuszczak

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Zielonej Górze

Tomkowski Jan — *Zamieszkać w Bibliotece*

Tomkowski Jan, *Zamieszkać w Bibliotece*, Ossa, 2004.

Zanim powiem parę słów o książce Jana Tomkowskiego *Zamieszkać w Bibliotece* chciałabym przytoczyć fragment z niej pochodzący: „Lektura każdej książki ma w sobie coś z podróży w nieznane. Otwierając tom, którego treść pozostaje dla nas jeszcze zagadką stawiamy pierwszy krok w kierunku nowego świata... wyruszamy na poznanie tajemnicy”. Kiedy rozpoczęłam czytanie omawianej książki tak się właśnie czułam. Z każdym zdaniem dotykałam sekretów ze świata literatury. Śledzenie kolejnych rozdziałów okazało się wciągającym zajęciem.

Jan Tomkowski w swojej najnowszej publikacji pisze o radości czytania. Czy ni to w taki sposób, że zaskakuje swoją erudycją, pozwala czytelnikom poznać arkana literatury, pochwała refleksyjny odbiór i swoją twórczością prowokuje do zastanowienia się. Wiedza przekazywana przez niego odbiega od podręcznikowego stylu. Czytanie o literaturze mogłoby wydawać się nudną czynnością. Jednak nie w przypadku tego wspaniałego eseisty, prozaika i historyka piśmiennictwa. Oprócz oryginalnego spojrzenia na literackie zagadnienia dodatkowym atutem jest nieskazitelnie piękny język. Zdania do perfekcji dopracowane są przykładem warsztatu pisarskiego na najwyższym poziomie. Zachwyliłam się tą książką tak, że najchętniej skopiowałabym ją całą. Pewnie dlatego, że pod niektórymi myślami podpisałabym się, jak na przykład ta: „Czytanie sprawia wielką przyjemność. Lubię obcować z tekstem, który niekoniecznie musi być arcydziełem, ale stanowi niespodziankę”.

Czy słyszeliście o rozkoszy nadawania książkom nowego życia? Jan Tomkowski uświadomił mi, że sięgając po zniszczone, zaczytane, nie tak atrakcyjne zewnętrznie egzemplarze możemy zapewnić im pewien rodzaj nieśmiertelności.

Lubię czytać i lubię przebywać w bibliotece. Biorąc do ręki omawianą publikację (*Zamieszkać w Bibliotece*) zatrzymałam się nad tytułem. Do biblioteki

idzie się i w niej bywa. Ale nie mieszka się w niej. Myślę, że autor pragnął abyśmy tak jak On pokochali Bibliotekę i poczułi w niej jak w domu. To najlepsza zachęta. Do domu przecież zawsze się wraca.

Jeśli o mnie chodzi Jan Tomkowski nie musi mnie przekonywać do Biblioteki. Uwielbiam być w tym przybytku, przechadzać się między regałami, śledzić oczami tytuły, by wreszcie zdecydować się któryś wziąć do ręki... I wtedy czuję się jakbym je budziła na chwilę do życia.

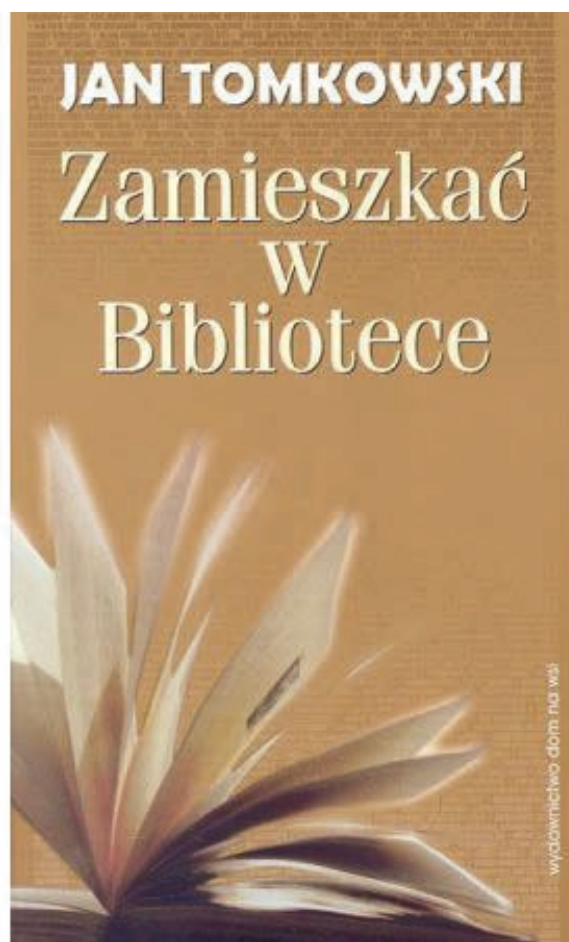
Jednak największym dramatem zapalonego czytelnika jest świadomość, że nie jesteśmy w stanie przeczytać wszystkich książek. Musimy dokonywać bolesnej i ryzykownej selekcji. Jan Tomkowski chcąc nam pomóc w wyborze dobrej lektury stworzył własny kanon książek, które wg niego powinniśmy koniecznie przeczytać w naszym krótkim życiu. Wśród dwudziestu na pierwszym miejscu umieścił *W poszukiwaniu straconego czasu* Marcela Prousta, którą uważa za najlepszą powieść.

W jednym z rozdziałów czytamy o pierwszym spotkaniu z literaturą, które zaczyna się od przyjaźni z bohaterami. Najmłodszy nie zawsze zdają sobie sprawę, że istnieli ludzie, dzięki którym mogli poznać kogoś takiego jak Kubuś Puchatek, Mały Książę czy Pinokio. Dla większości czytelników autor, jego narodowość czy nawet tytuł nie są tak istotne jak postaci literackie i ich losy. Pewne literackie kreacje osobowe urastają do rangi symbolu. Do nich należą bohaterowie biblijni i mitologiczni, jak np. Odyseusz, którego życie było tułaczką uwieńczoną szczęśliwym powrotem. Także Hiob wzbudza w nas współczucie, gdyż dany mu był żywot pełen niezawinionego cierpienia.

Inny wieczny heros to Hamlet, który dla aktorów jest największym marzeniem i wyzwaniem artystycznym. Któż z nas nie zna słynnego hamletowskiego powiedzenia: „Być albo nie być, oto jest pytanie?”. Don Juan znalazł w naszej pamięci miejsce jako zdobywca serc niewieścich.

Galeria postaci odsłaniana przez Jana Tomkowskiego jest znacznie bogatsza. Na zakończenie czytamy o przeciętności dzisiejszych bohaterów. Taka konkluzja może budzić zaskoczenie, ale i skłania do zastanowienia, czy nie ma w niej krzty prawdy? W tej niepozornej pod względem liczby stron publikacji czytamy także o świecie podróży, kulinariów i mody oraz magicznych miastach pisarzy.

Zamieszkać w Bibliotece jest jak „literatura w pigułce”, ale nawet niewielka dawka leku może działać cuda... Dlatego polecam tę pozycję, w przepięknej złoczonej okładce przywodzącej na myśl skarb, który warto zdobyć.

ISSN 2299-565X